

2015
09.

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

BODA JÓZSEF: A felderítés, hírszerzés, titkos információgyűjtés elvei és gyakorlata

LÉNÁRT FERENC: A titkosszolgálatok és napjaink biztonsági hatásai

SORBÁN KINGA: Informatikai bűncselekmények és nyomozásuk az Egyesült Királyságban

RADULY ZSUZSA: A közlekedési bűncselekmények mediációja

KEMÉNY GÁBOR: Szolgálnak és kérnek

DÁVID JÓZSEF: Trafikrablás a benzinkúton

63.
évfolyam

TARTALOM 2015/9.

BODA JÓZSEF A felderítés, hírszerzés,
titkos információgyűjtés elvei és gyakorlata (5–29)

LÉNÁRT FERENC A titkosszolgálatok és napjaink biztonsági hatásai
(30–47)

SORBÁN KINGA Informatikai bűncselekmények és nyomozásuk
az Egyesült Királyságban (48–68)

RADULY ZSUZSA A közlekedési bűncselekmények mediációja (69–91)

KEMÉNY GÁBOR Szolgálnak és kérnek (92–111)

DÁVID JÓZSEF Trafikrablás a benzinkúton (112–115)

KRISTÓF ISTVÁN Öngyilkosság okozta halálesetek
előfordulása Budapesten,
a büntügyi orvos szerepe a helyszínen (116–126)

• HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

GODÁTS KRISZTIÁN – HAJDÚ ATILA

Egy tűzifacsalás-sorozat felderítése
a Szegedi Rendőrkapitányságon (127–129)

• KÖNYVISMERTETÉS

Rosta Andrea:

A fiatalok bűnözés kriminológiája és szociológiája.

JANKOVIĆ-IZSÓ NÓRA (130–135)

SZERZŐK 2015/9.

GODÁTS KRISZTIÁN rendőr hadnagy, főnyomozó,
Szegei Rendőrkapitányság büntügyi osztály

DR. HABIL. BODA JÓZSEF vezérőrnagy, dékán, tanszékvezető,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Nemzetbiztonsági Intézet
polgári nemzetbiztonsági tanszék

DÁVID JÓZSEF rendőr főörzsaszáslós,
Csongrádi Rendőrkapitányság büntügyi osztály

DR. HAJDÚ ATTILA rendőr százados, alosztályvezető,
Szegei Rendőrkapitányság büntügyi osztály

DR. JANKOVIĆ-IZSÓ NÓRA gyakornok,
Bratianu és Izsó Ügyvédi Iroda

DR. KEMÉNY GÁBOR rendőr alezredes, rendelkezési állomány,
Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság

DR. KRISTÓF ISTVÁN rendőr orvos százados, igazságügyi orvos szakértő,
Büntügyi Szakértői és Kutatóintézet
büntügyi orvosi és orvosszakértői osztály

DR. LÉNÁRT FERENC CSABA a közgazdaság-tudományok kandidátusa

DR. RADULY ZSUZSA bírósági titkár, Pesti Központi Kerületi Bíróság

DR. SORBÁN KINGA nemzetközi kapcsolatok munkatárs,
Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság

SUMMARY

Boda, József

The theory and practice of secret information gathering [5–29]

Providing a comparative assessment, the author provides an overview of the principles and practices of secret information gathering in Hungary.

Lénárt, Ferenc

Security secret services [30–47]

Pointing to potential discrepancies, the author provides an overview effects, utility and the purpose of secret information gathering in Hungary in the past 25 years.

Sorbán, Kinga

Cybercrime and cybercrime investigation in the United Kingdom [48–68]

The author provides an overview of the British model of cybercrime related offences and the Computer Misuse Act (1990) and its application in the UK.

Raduly, Zsuzsa

Mediation in traffic offences [69–91]

Arguing that it is mostly a privilege of the upper-middle class, the author provides an overview of how mediation works in traffic offences.

Kemény, Gábor

To serve and ask [92–111]

The author provides an overview of the implementation of a community policing project implemented under the auspices of the European Union Police Mission in Afghanistan.

Dávid, József

A gas station tobacco shop robbery [112–115]

The author provides a description of the investigation of a recent robbery case in Hungary.

Kristóf, István

Suicide-caused death in Budapest: The role of the crime scene forensic pathologist [116–126]

Focusing on Hungarian experiences, the author provides an overview of the role of forensic pathologists in the crime scene and subsequent investigation of suicide-induced death cases.

SUMMARY

Godáts, Krisztián – Hajdú, Attila

The investigation of a fire-wood fraud in the Szeged Police Department
[127–129]

The authors provide a description of the investigation of a typical crime, fraud involving firewood in Hungary.

BODA JÓZSEF

A felderítés, hírszerzés, titkos információgyűjtés elvei és gyakorlata

A titkos felderítés az ismeretek megszerzésére irányuló speciális, az érintett személy elől rejtett, szigorú szabályok közé szorított, állami szervek által végzett megismerési folyamat. A humán erővel, a technikai és műveleti eszközökkel és módszerekkel folytatott titkos felderítés egyszerre a nemzetbiztonsági szolgálatok nélkülözhetetlen jellemzője és a bűnüldöző szervek hatékony segítője. Az elmúlt évtizedek során mind a nemzetbiztonsági, mind a bűnüldözési új típusú veszélyforrások jelentkeztek, amelyek megerősítették a titkos felderítés fontosságát.¹

A titkos felderítés nélkülözhetetlen technikai háttere az elektronikus hírközlő hálózaton és elektronikus hírközlő eszközökkel az elektronikus hírközlési tevékenység során, illetve azzal összefüggésben keletkezett, továbbított információk, adatok kiválasztása, csatolása, technikai eszközzel történő rögzítése és megismerése.²

A titkos információgyűjtés

Bűncselekmény elkövetésének megelőzésére, felderítésére, megszakítására, az elkövető kilétének megállapítására, elfogására, körözött személy felkutatására, tartózkodási helyének megállapítására, bizonyítékok megszerzésére, valamint a büntetőeljárásban részt vevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak, az igazságszolgáltatással együttműködő személyek védelme érdekében – a törvény keretei között – titokban végzett információgyűjtés.³

Az Információs Hivatal honlapján az alábbi meghatározást találjuk: „A titkos információgyűjtés és az ilyen módon beszerzett adatok kezelése különösen súlyos beavatkozást jelenthet a magánszférába, s természeténél fogva súlyosan korlátozhatja a személyiségi jogokat. Lényegét tekintve az adatfel-

---

¹ Hetyes Zsolt: A titkos felderítés. PhD-értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2011, 2. o.

² 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről (Eht.)

³ Rendészeti szöszedet. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2008, 342. o.

vétel, illetve adatkezelés különleges módja, amely minden fázisában (felvétel, tárolás, kiigazítás, adattovábbítás, törlés) az érintett tudta nélkül történik.”⁴

Egy az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium által 2007-ben készített törvényjavaslat részletesen magyarázza a fogalmat⁵:

- A titkos információgyűjtés a bűnüldöző és nemzetbiztonsági szervek egyik nemzetközileg is ismert és alkalmazott, a különböző országokban lényegében hasonló tartalommal bíró eszköze.
- A titkos információgyűjtés olyan tevékenység, amelyet az érintett tudta nélkül alkalmaznak, mind a titkos információgyűjtés során alkalmazott eszközök, módszerek, mind a titkos információgyűjtést végző személyek kiléte rejtett, és az is marad.
- E tevékenység során szükségszerűen sérülnek, illetve sérülhetnek az érintett alkotmányos jogai, nevezetesen a magánlakás sérthetlenségéhez, a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő jogok.
- A titkos információgyűjtés speciális állami tevékenység, amely természetesen költségekkel jár, azonkívül titkossága, leplezettsége miatt szükségszerűen eltérő szabályozást igényel az adott szerv költségvetésében.

A nemzetbiztonság

- olyan – külső és belső körülmények által determinált – állapot, amelyben az adott állam zavartalanul, a teljes szuverenitás alapján gyakorolhatja funkcióit;
- adott társadalmi rendszer alapja és felépítménye, összességében az államrend egésze stabilitásának, zavartalanságának megléte;
- egy adott ország határain belül található valamennyi anyagi és humán jellelű értékek fenyegető támadástól történő összefogott, többirányú megvédése, illetve ezek érvényesülése a határon belüli és azon kívüli tevékenységgel;
- adott nemzet azon képessége, hogy megvédje nemzeti értékeit, érdekeit minden külső és belső fenyegetés ellen;
- adott ország (nemzet) szuverenitásának, alkotmányos rendjének, biztonsági érdekeinek titkosszolgálati eszközökkel fenntartott, támogatott, külső és belső veszélyektől, fenyegetettségektől mentes állapota.⁶

⁴ http://www.mkih.hu/alkotmanyos_adatkezeles.shtml

⁵ T/4192. számú törvényjavaslat a bűnüldözési célú titkos információgyűjtésről. Budapest, 2007. október. Előadó: Takács Albert igazságügyi és rendészeti miniszter.

⁶ Rendészeti szövegetet... i. m. 276–277. o.

A Magyar Köztársaságban a Minisztertanács 26/1990. (II. 14.) MT rendeletével létrehozott, titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazására feljogosított titkosszolgálat a Nemzetbiztonsági Szolgálat.

A Nemzetbiztonsági Szolgálat az 1990. évi X. tv. alapján jogosult titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazására a hatáskörébe utalt bűncselekmények megelőzése, megakadályozása, felderítése, bizonyítása érdekében.⁷

Az előbbi fogalommagyarázatból kiderül, hogy a szakterület művelői, kutatói körében sincs teljesen tiszta kép a titkos információgyűjtésről, annak fogalmi meghatározásáról.

A katonai, nemzetbiztonsági és rendvédelmi szervek felderítő, hírszerző, elhárító és titkos információgyűjtő tevékenységére vonatkozó fogalmak, eljárások és a műveletek lényegét illetően a különböző lexikonok és jogszabályok eltérően fogalmaznak.

Következtetésként azonban levonható az a tény, hogy hazánkban átlátható módon, mindenki által hozzáférhetően, külön-külön törvény szabályozza részletesen a nemzetbiztonsági szolgálatok és az egyéb rendvédelmi szervek titkos információgyűjtő tevékenységét.

Történeti visszatekintés

A második világháború előtt és az alatt a titkos információgyűjtésre hivatott szervezetek elsősorban a katonai szervezeteken belül helyezkedtek el, tevékenységüket a vezérkar és katonai törzsek irányították, a fő cél pedig a katonai jellegű információk megszerzése volt.

Az után, hogy hazánk szovjet befolyás alá került, ez a helyzet alapvetően megváltozott, és a titkos információgyűjtés elsődleges feladatává a politikai jellegű információk megszerzése vált. A feladat végrehajtásához szükséges szervezetek kialakítása már a budapesti harcok befejezése után megkezdődött. 1945. február elején megalakult a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztálya.⁸

1946-ban a rendőri szervezetből Államvédelmi Osztály néven önállósult a politikai rendészeti terület, amelyhez már több műveleti háttértámogató részleg tartozott. 1948. szeptember 1-jei hatállyal alakult meg az Államvédelmi Hatóság (ÁVH), amely a 288.009/1948. BM rendelet értelmében, kiszélesített hatáskörrel a Belügyminisztérium közvetlen alárendeltségébe került.

⁷ Hadtudományi Lexikon. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995, 1331. o.

⁸ Borvendég Zsuzsanna: A levéltellenőrzés megszervezése 1945–1950. Betekintő, 2011/2., 1. o.

A hazai titkos információgyűjtő szervezetek létrehozását és működését szovjet tanácsadók „segítették” egészen a rendszerváltozásig.

Szovjet tanácsra a Minisztertanács 1953. július 17-i ülésén döntött az ÁVH mint önálló szerv megszüntetéséről és a Belügyminisztériummal történő összevonásáról.

A katonai hírszerzés 1953-tól ismét a vezérkar alárendeltségében működött tovább, 2. Csoportfőnökség néven. A felderítési feladatok meghatározása alapvetően a Honvédelmi Minisztérium és a vezérkar éves vagy időszakos felderítési igényei, az együttműködő hírszerző szervek (például BM III/I. Csoportfőnökség) igényei, valamint az úgynevezett „baráti” katonai felderítő (a szovjet és más, a Varsói Szerződéshez tartozó tagállamok felderítő főnökségei) igényei alapján történt.⁹

A szocialista országok titkos információgyűjtő szervezeteinek életében fordulatot hozott 1955, mivel 1955. március 7–15. között Moszkvában sor került az első közös állambiztonsági értekezletre.

A tárgyalásokon meghatározták azt is, hogy a magyar Belügyminisztérium „hírszerző szerveinek” milyen fontosabb területeken kell feladatokat vállalniuk.¹⁰

A Belügyminisztériumba visszaintegrált titkosszolgálatot 1955 decemberében I. (Államvédelmi) Főcsoportfőnökség néven szervezték újjá.

Az 1957 tavaszán létrejött központi titkos információgyűjtő szervezet a Belügyminisztérium Politikai Nyomozó Főosztály (13 osztály) kisebb módosításokkal megőrizte az államvédelmi időszakban kialakított szerkezeti felépítést.

Az 1960-as évek elején végrehajtott átszervezéssel létrejött a Belügyminisztériumban az az állambiztonsági szervezeti rend, amely – a csoportfőnökségi felosztást tekintve – egészen 1990 januárjáig, a Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökség megszüntetéséig érvényben maradt.

A titkos információgyűjtésre vonatkozó szabályok a rendszerváltás előtt

A titkos információgyűjtés a szocialista államrend idején is szigorú szabályok szerint működött. Ezek a rendeletek nem voltak nyilvánosak, és még a „szocialista törvényesség” akkoriban hangoztatott fogalmának sem feleltek meg.

---

⁹ Hajma Lajos: A katonai felderítés és hírszerzés története. Egyetemi Jegyzet. ZMNE, Budapest, 2001, 212. o.

¹⁰ Tóth Eszter: A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete 1945–1990. Betekintő, 2011/2., 14. o.

(Különösen nem 1987 után, amikor a jogalkotásról szóló törvény egyértelművé tette, hogy az alapvető jogok korlátozása csak törvényben történhet.)

A következőkben említés szintjén bemutatott belső szabályzatok a korlátozás nélküli egypárti hatalmat voltak hivatottak szolgálni:

- A belügyminiszter 535059/1946. B. M. számú rendelete a magyar államrendőrség államvédelmi osztálya szervezetének, továbbá feladat- és ügkörének megállapítása tárgyában.
- A Minisztertanács 3541/1956. (VIII. 22.) határozata az alkalmazható operatív eszközökről és módszerekről.
- A Minisztertanács 6000/1975. határozata az *állambiztonsági feladatokról*.
- A Minisztertanács elnökhelyettesének 1/1975. utasítása az *állam biztonságának védelmében alkalmazható eszközökről és módszerekről*.
- A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 26/1979. számú parancsa a Belügyminisztérium III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség Ügyrendjének kiadásáról.

A magyar nemzetbiztonsági szolgálatok a rendszerváltás után

Az Országgyűlés 1990. január 25-én fogadta el a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvényt, valamint a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról szóló 26/1990. (II. 14.) MT rendeletet. Utóbbi hatálybalépése után két polgári (Információs Hivatal, Nemzetbiztonsági Hivatal) és két katonai szolgálat (Katonai Biztonsági Hivatal, Katonai Felderítő Hivatal) kezdte meg a működését.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat elődszervezetének tekinthető Belügyminisztérium III/V. (operatív-technikai) Csoportfőnökséget a főcsoportfőnökség szintén operatív-technikai feladatokat ellátó önálló osztályaival együtt *Szakszolgálati és Technikai Igazgatóság* néven beleillesztették a Belügyminisztérium III/II. (Kémelhárító) Csoportfőnökség jogutódjaként létrejött Nemzetbiztonsági Hivatal szervezetrendszerébe.

1995. december 19-én fogadta el az Országgyűlés a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényt. A jogszabály a Nemzetbiztonsági Hivatalról leválasztotta a titkos információgyűjtéshez technikai hátteret biztosító *Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot*, amelynek kormányzati irányítását – hasonlóan a polgári hírszerzéshez és elhárításhoz – 1996 és 2002,

valamint 2007 és 2010 között tárca nélküli miniszter, 2002 és 2007 között a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter látta el.

Az Nbtv. módosítása után 2010 nyarától az Alkotmányvédelmi Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a belügyminiszter, az Információs Hivatal pedig a külügyminiszter irányítása alá került. A Katonai Felderítő Hivatal és a Katonai Biztonsági Hivatal maradt a honvédelmi miniszter vezetése alatt.

2012. január 1-jén a két katonai szolgálatból megalakult a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat.

2012. szeptember 1-jétől az Információs Hivatal a Miniszterelnökség irányítása alá került.

A nemzetbiztonsági szolgálatok felügyelete és ellenőrzése

A szolgálatok felügyeletét az *Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottsága* – a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat esetében a *honvédelmi és rendészeti bizottság* is – látja el. Jogosult még a szolgálatok ellenőrzésére a költségvetésük tekintetében az *Állami Számvevőszék*, az állampolgári jogok betartásának ellenőrzésére az *Alapvető Jogok Biztosának Hivatala*, az adatvédelemi előírások betartásának vonatkozásában pedig a *Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság*.

A kormány az 1308/2011. (IX. 6.) határozatával létrehozta a miniszterelnök irányításával működő *Nemzetbiztonsági Kabinetet* és a titkos információgyűjtéssel foglalkozó nemzetbiztonsági, honvédelmi és rendvédelmi szer-vek vezetőiből álló *Nemzetbiztonsági Munkacsoportot*. A Nemzetbiztonsági Munkacsoportot a belügy- és a honvédelmi miniszter közösen vezetik. A Nemzetbiztonsági Kabinet szükség szerint, de általában kéthetente, a Nemzetbiztonsági Munkacsoport szükség szerint, de legalább havonta ülésezik.

Az Nbtv.-vel összhangban az Alkotmányvédelmi Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat működése felett a kormányzati irányítási jogkört a belügyminiszter gyakorolja, az Információs Hivatal irányításáért a Miniszterelnöki Hivatalt vezető államtitkár a felelős, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatot pedig a honvédelmi miniszter felügyeli. A miniszterek (államtitkár) hatásköre kiterjed az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottságával és a parlamenti pártok frakcióvezetőivel való kapcsolattartásra.

A polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító minisztert (államtitkárt), jogkörének ellátásában a Belügyminisztérium és a Miniszterelnöki Hi-

vatal apparátusa segíti. Munkatársai egyrészt a Belügyminisztérium és a Miniszterelnöki Hivatal állományába tartozó kormánytisztviselők, másrészt a szolgálatoktól berendelt hivatásos állományú tisztek.

Az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottságának feladatai a következők:

- Kivizsgálhatja a nemzetbiztonsági szolgálatok jogellenes tevékenységére utaló panaszokat.
- Ha valamely nemzetbiztonsági szolgálat jogszabályellenes vagy nem rendeltetésszerű tevékenységét feltételezi, vizsgálat lefolytatására felkérheti a minisztert.
- Ha valamely nemzetbiztonsági szolgálat jogszabályellenes működését észleli, ténymegállapító vizsgálatot folytathat le.
- Ha bármely módon valamely nemzetbiztonsági szolgálat jogszabályellenes vagy nem rendeltetésszerű működését észleli, felhívhatja a minisztert a szükséges intézkedés megtételére, és kezdeményezheti a felelősség megvizsgálását.
- Véleményezi a nemzetbiztonsági szolgálatok költségvetésének részletes tervezetét, a titkos információgyűjtésre jogosult egyéb szervezetek költségvetésének e tevékenységgel kapcsolatos tételeit, illetve az éves költségvetési törvény végrehajtásáról szóló részletes beszámoló tervezetét, a törvényjavaslatok tárgyalásakor az elfogadásra vonatkozóan javaslatot tesz az Országgyűlésnek.
- Kinevezésük előtt meghallgatja a főigazgatói tisztségre jelölt személyeket, alkalmasságukról állást foglal.¹¹

A hazai nemzetbiztonsági szolgálatok

Alkotmányvédelmi Hivatal

Az Alkotmányvédelmi Hivatal működésének célja az állampolgárok és Magyarország alkotmányos rendjének védelme, biztonságuk garantálása. A hivatal a belügyminiszter irányításával hajtja végre a nemzetbiztonsági törvényben számára meghatározott feladatokat. Együttműködik a Belügyminisztérium rendvédelmi szerveivel, a nemzetbiztonsági szolgálatokkal és az államigazgatás más területeivel. Széles körű együttműködést folytat döntően a NATO-tagországokkal és az Európai Unió partnerszolgálateival.

---

¹¹ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról 14. § (4) bek.

A rendelkezésére álló – törvényi felhatalmazással alkalmazott – eszközökkel és módszerekkel felismeri és azonosítja a nemzet biztonságát fenyegető rejtett és nyílt veszélyeket, az azokat megjelenítő szervezeteket és személyeket, s hatékonyan lép fel mindezekkel szemben. Kiemelt feladata, hogy Magyarország kormánya számára megszerezze a döntéshozatalhoz szükséges – más módon be nem szerezhető – információkat.

Feladatai: kémelhárítás, alkotmányvédelem, gazdaságbiztonság, nemzetbiztonsági védelem, nemzetbiztonsági ellenőrzések, közreműködés az idegenrendészeti eljárásokban, nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalmának felderítése, megelőzése, megakadályozása és legális forgalmának ellenőrzésében közreműködés (prolifерáció), iparbiztonsági ellenőrzések.¹²

Információs Hivatal

A 2012. évi XCVI. törvény módosította az Információs Hivatal irányítását. A CXXV. törvény 4. § (3) pontja a következők szerint változott: „*Ha a Kormány az Információs Hivatalt a miniszterelnök útján irányítja, az irányítással összefüggő egyes hatásköröket a miniszterelnök a Miniszterelnökség szervezeti és működési szabályzatában a Miniszterelnökséget vezető államtitkára átruházhatja.*” Az államtitkárságon belül egy *helyettes államtitkár* vezetésével létrejött egy szakapparátus, amely az államtitkár és a miniszterelnök munkáját segíti a nyílt és titkos információgyűjtés eszközeivel és módszereivel megszerzett adatok feldolgozásával, értékelésével, elemzésével és a kormányzati hírigények megfogalmazásával.

Az Információs Hivatal polgári hírszerző szolgálat, amely elsődlegesen az országhatáron kívül tevékenykedik. *Általános rendeltetése*, hogy a külföldre vonatkozó vagy külföldi eredetű bizalmas információk megszerzésével segítse elő a magyar nemzeti érdekek érvényesülését, működjék közre Magyarország függetlenségének fenntartásában és törvényes rendjének védelmében.

A hírszerzési információk a kormányzati döntések megalapozását szolgálják. A kormány meghatározza azokat a témákat, amelyekről a hírszerzés útján tájékozódni kíván. E hírigények alapulvételével az Információs Hivatal – különleges eszközrendszere révén – olyan adatokat, értesítéseket, dokumentumokat szerez, amelyek a hivatalos csatornákon egyáltalán nem vagy csak korlátozottan ismerhetők meg.

¹² http://ah.gov.hu/html/nbh_tortenete.html

Feladata teljesítése érdekében a hivatal műveleti tevékenységet folytat. Humán és műszaki-tudományos eszközökkel létrehozott forrásokból titkos és bizalmas adatokat ismer meg, emellett nyilvános forrásokat is felhasznál, s kiaknázza a nemzetközi együttműködésben rejlő lehetőségeket is. A megszerzett információkat elemzi, a már rendelkezésre állókkal összeveti és értékeli, majd hírszerző jelentéseket készít, amelyeket a döntéshozóknak továbbít.

A hivatal a Miniszterelnökséget vezető államtitkár szerint az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottságának jegyzőkönyve alapján profilváltást kell hogy végrehajtsion, és a továbbiakban felderítő tevékenységének új iránya az ország pénzügyi-gazdasági biztonságának garantálása, az ehhez szükséges információk beszerzése kell hogy legyen.¹³

Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat

A szolgálat a kormány irányítása alatt álló, az ország egész területére kiterjedő illetékességű, önálló gazdálkodást folytató költségvetési szerv. A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat 2012. január 1-jén jött létre a honvédelmi miniszter 128/2011. (XII. 2.) utasításával, amely a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal megnevezést Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat megnevezésre változtatta, míg a Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal megszűnt mint önálló költségvetési szerv, szervezeti egységei pedig beolvadtak a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat szervezetébe.¹⁴

Rendeltetés: a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényben meghatározott – hírszerző, elhárító, védelmi és ellenőrzési – feladatok elvégzésével, a nyílt és a titkos információgyűjtés eszközrendszerével működési területén elősegíti Magyarország nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítését, ezáltal közreműködik az ország függetlenségének és törvényes rendjének védelmében.

A szolgálat működésének jogi alapjait, feladatait, a hozzá kötődő szervezeti és eszközrendszert, az irányítási és az ellenőrzési jogosultságot, a jogi és politikai garanciákat a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló, a 2011. évi CLXXI. törvénnyel módosított 1995. évi CXXV. törvény biztosítja.

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatot a kormány a honvédelmi miniszteren keresztül irányítja. A miniszter irányítási jogköre átfogja a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálattal kapcsolatos államigazgatási és költségvetési irányítási jogok teljes körét. A szolgálat működésének általános kereteit, szer-

¹³ Napi Gazdaság, 2012. október 24.

¹⁴ Honvédelmi Közöny, CXXXVIII. évfolyam 18. szám, 1699–1700. o.

vezeti felépítését, konkrét feladatkörét a honvédelmi miniszter rendeletekben és utasításokban határozza meg. A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat élén a főigazgató áll, akit a honvédelmi miniszter előterjesztésére a miniszterelnök nevez ki és ment fel. A főigazgató a törvények, jogszabályok és az állami irányítás egyéb jogi eszközei által meghatározott keretek között önálló felelősséggel vezeti a szolgálatot.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényben meghatározottak szerint a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat felett két országgyűlési bizottság gyakorol ellenőrzési jogkört: az Országgyűlés nemzetbiztonsági és a honvédelmi és rendészeti bizottsága.

A nemzetbiztonsági bizottság a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat alkotmányos, törvényes működését ellenőrzi a törvényhozás politikai eszközeinek alkalmazásával, a honvédelmi és rendészeti bizottság pedig az ország védelmi képessége szempontjából ellenőrzi a speciális feladatokat ellátó szolgálat általános tevékenységét. A nemzetbiztonsági bizottság megkapja a szolgálat által a kormány számára készített – nemzetbiztonsági kérdéseket érintő – értékeléseket, jelentéseket. A bizottságokat a honvédelmi miniszter rendszeresen tájékoztatja a szolgálat tevékenységéről, az ország és a honvédelmi szféra biztonsági helyzetéről, illetve a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat törvényben előírt feladatainak teljesítéséről.¹⁵ A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatója évente kétszer köteles beszámolni mindkét parlamenti bizottság előtt.

Feladatai a következők:

- Felderíti és elhárítja a Magyarország elleni támadó szándékra, külföldi titkosszolgálati tevékenységre, a törvényes rend jogellenes eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására, terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseket.
- Megszerzi a kormányzati döntéseket megalapozó katonapolitikai, hadiipari és katonai információkat, valamint a Honvédelmi Minisztérium, illetve a Honvéd Vezérkar hadászati-hadműveleti, információvédelmi tervező munkájához szükséges adatokat.
- Információkat gyűjt a működési területét érintő szervezett bűnözésről, az Nbtv. által hatáskörébe utalt, valamint a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség törvényes feladatainak végrehajtását veszélyeztető bűncselekményekről, a honvédelmi érdeket sértő kibertevékenységről, továbbá a műveleti területén lévő alakulatok és azok állománya ellen irányuló törekvésekről és tevékenységekről.

---

¹⁵ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról 17. §.

- Ellátja a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség szervezeteinél folytatott hadiipari kutatással, fejlesztéssel, gyártással és kereskedelemmel összefüggő, valamint a nemzetközileg ellenőrzött termékekhez és technológiákhoz, továbbá a haditechnikai eszközök és szolgáltatások jogellenes forgalmának felderítéséhez, megelőzéséhez, megakadályozásához és legális forgalmának ellenőrzéséhez kapcsolódó nemzetbiztonsági feladatokat.
- Elvégzi az illetékességébe tartozó fontos és bizalmas munkakört betöltő személyekhez, gazdálkodó szervezetekhez, a speciális beszerzésekhez, katonai rendezvényekhez és gyakorlatokhoz kötődő minősítési, ellenőrzési és védelmi feladatokat.
- Végrehajtja a katonadiplomáciai tevékenységből a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatra háruló feladatokat. A véderő, katonai és légügyi attasék útján biztosítja a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség külföldön tartózkodó vezetői delegációinak program-előkészítését, -lebonyolítását és a feladataik végrehajtásához szükséges támogatást.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat

Hazánk legnagyobb költségvetésű, legnagyobb létszámú, tevékenységében a legösszetettebb, legtagoltabb nemzetbiztonsági szolgálata.

A Nemzetbiztonsági Szolgálatok címszó alatt a kormány hivatalos honlapján a következő megfogalmazás olvasható: „*A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a magyar állam első rendjének védelme érdekében, szigorú jogszabályi keretek között nyílt és titkos információgyűjtést végez az erre felhatalmazott szervek kérésére.*”¹⁶

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a kormány irányítása alatt álló, az ország egész területére kiterjedő illetékességű, önálló gazdálkodást folytató költségvetési szerv.

Nem a „hagyományos” értelemben vett nemzetbiztonsági szolgálat, hiszen önálló hatáskörben titkos adatgyűjtést nem folytat; tevékenysége túlmutat a nemzetbiztonsági érdekkörön.

Az Nemzetbiztonsági Szakszolgálat feladatait a Nbtv. 8. § (1) pontja a következők szerint határozza meg:

- jogosult a jogszabályok keretei között a titkos információgyűjtés, illetve a titkos adatszerzés eszközeivel és módszereivel – írásbeli megkeresésre – szolgáltatást végezni a titkos információgyűjtésre, illetve a titkos adatszer-

¹⁶ <http://www.kormany.hu/hu/mo/rendvedelem/nemzetbiztonsagi-szolgalatok>

- zésre feljogosított szervek titkos információgyűjtő, valamint titkos adatszerző tevékenységéhez;
- a törvény által a titkos információgyűjtésre, illetve a titkos adatszerzésre feljogosított szervek igényei alapján biztosítja az e tevékenységhez szükséges különleges technikai eszközöket és anyagokat;
  - speciális távközlési összeköttetést biztosít a kormány által meghatározott felhasználók részére;
  - ellátja a biztonsági okmányok védelmével összefüggő hatósági felügyeletet;
  - szakértői, illetve – külön jogszabály rendelkezései szerint – igazságügyi szakértői tevékenységet végez;
  - végzi a hatáskörébe tartozó személyek, valamint a 68. § (4) bekezdés f) pontjában meghatározott személyek nemzetbiztonsági ellenőrzését, illetve ellátja az objektumai műveleti védelmét;
  - elvégzi a minősített adatot, az ország alapvető biztonsági, nemzetbiztonsági érdekeit érintő vagy a különleges biztonsági intézkedést igénylő beszerzések sajátos szabályairól szóló kormányrendelet szerinti kiegészítő ellenőrzést¹⁷.

A titkos információgyűjtésre jogosult egyéb hazai szervezetek

A 2010-es év számos változást hozott a rendvédelmi szervek életében. Új szervezetek alakultak, például a Terrorelhárítási Központ. Más szervezetek pedig kibővült és módosított feladatrendszerrel működnek tovább, ilyen például a Nemzeti Védelmi Szolgálat és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal.

Nemzeti Adó- és Vámhivatal

A hivatalt 2011. január 1-jén hozták létre az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH) és a Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága (VPOP) összevonásával. A hivatalon belül a jogszabály a Bűnügyi Főigazgatóságot hatalmazta fel titkos információgyűjtő tevékenységre.

A Bűnügyi Főigazgatóság különös hatásköri szabályai a következők:
33. § A Bűnügyi Főigazgatóság hatáskörébe tartozik, országos illetékességgel a Be. által az adóhatóság hatáskörébe utalt bűncselekmények tekintetében:

---

¹⁷ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról 8. § (1) pont.

- a) az 500 millió forintot meghaladó értékre üzletszerűen (Btk. 137. § 9. pont) vagy bünszövetségben (Btk. 137. § 7. pont) elkövetett bűncselekmények nyomozása;
- b) a bünszervezet (Btk. 137. § 8. pont) tagjaként elkövetett bűncselekmények nyomozása;
- c) az a) és a b) pontokba nem tartozó olyan bűncselekmények nyomozása, amelyeket az elkövető személye, vagy az elkövetés körülményei, illetve a bűncselekmény társadalomra veszélyességének kiemelkedő foka miatt a Bűnügyi Főigazgatóság főigazgatója vagy az adóhatóság elnöke a Bűnügyi Főigazgatóság hatáskörébe von, illetve utal.

34. § A bűnügyi főigazgató egyedi ügyekben a 33. § a) és b) pontjában meghatározott nyomozó hatósági jogkörét regionális bűnügyi igazgatóságra ruházhatja át, amennyiben ezt a nyomozási cselekmények hatékonyabb elvégzése indokolja.

35. § A Bűnügyi Főigazgatóság ellátja a Be. által a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hatáskörébe utalt bűncselekmények tekintetében az adóhatóságra vonatkozó törvényben meghatározott fedett nyomozati tevékenységgel kapcsolatos feladatokat.

36. § A regionális bűnügyi igazgatóságok a 33. §-ban meghatározott kivétellel végzik a Be. 36. § (2) bekezdésében meghatározott bűncselekmények megelőzését, felderítését, valamint nyomozását az erre vonatkozó jogszabályok rendelkezései szerint.

Nemzeti Védelmi Szolgálat

2011. január 1-jén jött létre a Nemzeti Védelmi Szolgálat, a korábbi Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatára bázisán, nagyobb létszámmal és kibővített hatáskörrel. A Nemzeti Védelmi Szolgálat a belügyminiszter irányítása alatt működik. Az általuk védendő állomány létszáma nagyjából százezer, a három nagy szakmai területen: a rendvédelmi szervek, a polgári titkosszolgálatok és közigazgatási szervek területén.

A Nemzeti Védelmi Szolgálat célja a szervezetek állományának megvédése a nem odavaló, sok kárt okozó tisztességtelen munkatársak ellen. A rendvédelmi szervek közös harcaként fogalmazza meg a korrupció elleni fellépést, amelynek eszközeit az Országgyűlés törvény formájában az Nemzeti Védelmi Szolgálat rendelkezésére bocsátotta.

A kifogástalan életvitel ellenőrzése olyan eszköz, amely már a jelentkezés során is lehetőséget kínál arra, hogy valóban megvédelmezhetők a védett állományt azoktól, akik nem valók közéjük.

A megbízhatósági vizsgálat – amelynek jogi garanciája az ügyészi jóváhagyás – nem a tisztességesen szolgálók zaklatását jelenti, hiszen nekik nem kell ettől tartaniuk.

A Nemzeti Védelmi Szolgálat céljai a következők:

- az államhatalom végrehajtó szervei iránti bizalom helyreállítása;
- a hatáskörükbe tartozó szerveknél dolgozók védelme;
- az állami szolgálat tekintélyének visszaállítása.

Az Nemzeti Védelmi Szolgálat törvényességi, ügyészi felügyelete

Az ügyészség a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott feltételek szerint nyomozást végeztet és nyomoz; ha a nyomozó hatóság önállóan végez nyomozást vagy egyes nyomozási cselekményeket, az ügyészség felügyel arra, hogy azt a törvény rendelkezéseit megtartva végezzék, törvényben meghatározott egyéb jogokat gyakorol a nyomozással összefüggésben, képviseli a vádat a bírósági eljárásban, továbbá felügyeletet gyakorol a rendőrségről szóló törvényben meghatározott megbízhatósági vizsgálat, valamint a büntetés-végrehajtás törvényessége felett.

Az Nemzeti Védelmi Szolgálat által védett szervezetek a következők:

- Alkotmányvédelmi Hivatal;
- Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal;
- Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központ;
- Belügyminisztérium Oktatási Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság;
- Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága;
- Nemzeti Adó- és Vámhivatal;
- Nemzetbiztonsági Felügyelet;
- Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar;
- Nemzetbiztonsági Szakszolgálat;
- Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság;
- rendőrség;
- Terrorelhárítási Központ;

A Nemzeti Védelmi Szolgálat hatásköre nem terjed ki az Információs Hivatalra és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatra.¹⁸

---

¹⁸ <http://nvsz.hu/hu>

A rendőrség

A rendőrség titkos információgyűjtéssel kapcsolatos feladatait és lehetőségeit a rendőrségi törvény határozza meg. Alapvetően ezt a feladatot a bünyügyi (felderítő) állomány és kiemelten a Készenléti Rendőrség állományába tartozó Nemzeti Nyomozó Iroda munkatársai végzik.

Terrorelhárítási Központ

A *Terrorelhárítási Központ* a 232/2010-es kormányrendelettel 2010. szeptember 1-jén megalapított, a belügyminiszter irányítása alá tartozó magyarországi országos hatáskörű állami szervezet.

Feladatai közé tartozik Magyarország terrorfenyegetettségének elemzése-értékelése, a kormányfő védelme, a Magyarország területén történt terrorcselekmények, emberrablások felderítése.

A szervezet részben a Köztársasági Őrezredből, a megyei bevetési osztályokról, az Országos Rendőr-főkapitányság Nemzeti Nyomozó Iroda teljes terrorizmus és extrémizmus elleni osztályából, a Készenléti Rendőrségen belüli Terrorelhárító Szolgáltatól és az Alkotmányvédelmi Hivataltól átcsoportosított állományból alakult meg.

A terrorizmust elhárító szerv személyi állománya jelenleg az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervtől a hivatásos szolgálati viszonyra vonatkozó jogszabály szerint berendelt rendőrökből és vezényelt hivatásos állományúakból, valamint közalkalmazottakból áll.

Ügyészség

Magyarország Alaptörvénye szerint a legfőbb ügyész és az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként az állam büntetőigényét érvényesíti. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését.

A legfőbb ügyész és az ügyészség törvényben meghatározottak szerint jogokat gyakorol a nyomozással összefüggésben, képviseli a közvádat a bírósági eljárásban, felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett, törvény által meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

Az Országgyűlés az ügyészség tevékenységét kétféle módon: az éves legfőbb ügyészi beszámoló, illetve a legfőbb ügyésznek a rendelkező rész szerinti korlátozott válaszadási kötelezettségén keresztül ellenőrzi.

Jelenleg a Legfőbb Ügyészség irányítása alatt fellebbviteli főügyészségek, főügyészségek, és járási ügyészségek működnek.¹⁹

A titkos információgyűjtés szabályozásáról az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény 18. §-a rendelkezik.

(1) Az ügyészségi nyomozás elrendeléséig – a rendőrségi törvényben meghatározott okokból és szabályok szerint – titokban információ gyűjthető. Ahol a rendőrségi törvény a titkos információgyűjtés körében a rendőri szerv vagy annak vezetője számára állapít meg jogokat és kötelezettségeket, ott az ügyészségi nyomozást végző ügyészi szervet vagy annak vezetőjét kell érteni.

(2) Ha a rendőrségi törvény a bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés keretében végzett cselekményhez az ügyész engedélyét (hozzájárulását, jóváhagyását) írja elő, az engedélyezés jogkörét a felettes ügyész gyakorolja.

(3) Az ügyész (felettes ügyész) a titkos információgyűjtés elvégzése érdekében – a feljelentés elutasításának, vagy a nyomozás megszüntetésének kiállításba helyezése, valamint az adatkérés kivételével – a nyomozó hatóságot utasítja vagy titkos információgyűjtés végzésére jogosult más szolgálatot (hivatalt) megkeresi.

(4) Ha a titkos információgyűjtés szükségessége a nemzetbiztonsági szolgálatok (hivatalok) hivatásos állományú tagját érintően merül fel, az ügyész e tényről tájékoztatja azon szolgálat főigazgatóját, amelynek állományába az érintett személy tartozik. A titkos információgyűjtés elvégzésére ilyen esetben az ügyész az érintett nemzetbiztonsági szolgálatot (hivatalt) is felkérheti.

(5) Az ügyészségi nyomozás során a bírói engedélyhez kötött titkos adatszerezésre a büntetőeljárás törvény rendelkezései az irányadók.

A nemzetbiztonsági tevékenységet segítő és támogató szervezetek

Nemzeti Biztonsági Felügyelet

A Nemzeti Biztonsági Felügyeletet mint a NATO minősített adatok védelméért és szakmai felügyeletéért felelős szervezetet, a Nemzeti Biztonsági Fel-

---

¹⁹ 2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről 8. §

ügyeletről szóló 1998. évi LXXXV. törvény hozta létre. Az azóta eltelt időszakban a felügyelet feladatköre folyamatosan bővült, elsőként az uniós minősített adatok, majd később a nemzeti minősített adatok védelmével és szakmai felügyeletével. Ebben a folyamatban mérföldkövet jelentett a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény elfogadása, amely alapjaiban szabályozta újra a honi titokvédelem struktúráját. Ily módon, a jogszabály 2010. április 1-jei hatálybalépése óta a felügyelet egyfajta „titokvédelmi főhatóságként” működik 2015 óta a Belügyminisztérium szervezeti keretében.

A Nemzeti Biztonsági Felügyelet

- a minősített adatot kezelő szervnél engedélyezi a minősített adatok kezelését, jogosult a kiadott engedély módosítására vagy visszavonására;
- engedélyezi a minősített adatok kezelésére szolgáló elektronikus rendszerek használatba vételét, jogosult a kiadott engedély módosítására vagy visszavonására;
- nyilvántartja az előző két pontban meghatározott engedéllyel bíró minősített adatot kezelő szervezetek nevük és székhelyük feltüntetésével;
- a minősített adatot kezelő elektronikus rendszerekről megfeleléségi igazolások alapján tanúsítványt ad ki;
- ellátja a rejtjeltevékenység hatósági engedélyezését és felügyeletét;
- egyetértési jogot gyakorol a minősített adatot kezelő szervek biztonsági vezetőinek kinevezésével kapcsolatban;
- ellenőrzi a minősítők minősítési gyakorlatát, ennek eredményeként egyedi vagy általános ajánlást bocsáthat ki az egységes minősítési gyakorlat kialakítása érdekében, illetve kezdeményezheti a minősítés felülvizsgálatát;
- ellátja a minősített adatot kezelő szervnél a minősített adat kezelésének hatósági felügyeletét, ellenőrzi a minősített adat védelmére vonatkozó jogszabályok, valamint a személyi, fizikai, adminisztratív és elektronikus biztonsági szabályok betartását;
- arra jogosult gazdálkodó szervezetek részére telephely-biztonsági tanúsítványt ad ki, jogosult a telephely-biztonsági tanúsítvány módosítására vagy a már kiadott tanúsítvány visszavonására;
- vizsgálja a minősített adatok védelmét érintő bejelentéseket;
- a minősített adatot kezelő szervnél vizsgálja a minősített adatok elvesztésével, illetéktelen személy tudomására jutásával, valamint a biztonság megsértésével kapcsolatos eseményeket;
- gondoskodik a jogutód nélkül megszűnt szervek által keletkeztetett minősített adatok felülvizsgálatának elvégzéséről;

- ellátja az Európai Unió Tanácsa, az Európai Bizottság, az Euratom, az Europol, az Eurojust (a továbbiakban együtt: EU), a NATO, a Nyugat-európai Unió, valamint vonatkozó szabályzataiban és a minősített adatok védelme tárgyában kötött nemzetközi szerződésekben a nemzeti biztonsági hatóságok számára előírt feladatokat;
- kapcsolatot tart a NATO, a Nyugat-európai Unió, az EU és a tagállamok illetékes szervezeteivel, és tevékenységéről – a szükséges mértékben – tájékoztatja őket;
- ellátja a nemzeti érdekvédelemért a minősített adatok védelmét érintő nemzetközi bizottságokban és munkacsoportokban;
- részt vesz a minősített adatok cseréjével járó két- vagy többoldalú biztonsági megállapodások, továbbá valamennyi olyan nemzetközi szerződés előkészítésében, amely minősített adatokat is érint;
- gondoskodik a biztonsági vezetők részére tartandó képzésről és továbbképzésről;
- együttműködik az adatvédelmi biztossal a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő alkotmányos jog tiszteletben tartása és az információs szabadság érvényesülése érdekében;
- végzi az elektronikus adat-kezelő rendszerek vagy azok elemeinek elektromágneses kompromittáló kisugárzásának méréseit, és ezek alapján meghatározza azok zónabesorolását;
- végzi a helyiségek elektromágneses kompromittáló kisugárzásának védelmével összefüggő méréseket, ezek alapján meghatározza azok zónabesorolását.²⁰

Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ

A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központot a kormány az egyes miniszterek, valamint a Miniszterelnökséget vezető államtitkár feladat- és hatásköréről szóló 212/2010. (VI. 1.) kormányrendelet 37. § f) pontja alapján a belügyminiszter irányítja.

A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ tehát a belügyminiszter vezetése alatt működő központi hivatal, amely a szervezett bűnözés megelőzésének, megszakításának elősegítése érdekében – jogszabályban meghatározott együttműködők által megküldött – adatokat gyűjt, felelős ezek felhasználásáért, ellenőrzéséért és koordinációjáért. A Szervezett Bűnözés El-

---

²⁰ <http://www.nbf.hu/>

leni Koordinációs Központ az ország egész területére kiterjedő illetékességgel felruházott, központi költségvetési szerv.

A központ megalapítására a szervezett bűnözés elleni tevékenység támogatása, koordinációja érdekében a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központról szóló 2000. évi CXXVI. törvény alapján 2001. január 1-jei hatállyal került sor.

Feladata: a szervezett bűnözés megelőzésének, megszakításának, felderítésének elősegítése céljából a szervezett bűnözés elleni fellépés céljából feldolgozott adatok gyűjtésének, felhasználásának és ellenőrzésének koordinációja.

Alaptevékenysége:

- a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény 4/A §-ában meghatározott együttműködő szervek részéről a hatáskörébe utalt bűncselekményekről küldött adatok gyűjtése, elemzése és értékelése, igénylő együttműködő szervekhez továbbítása, illetve hatáskörrel és illetékességgel bíró együttműködő szervhez történő megküldése, továbbá az adathoz kapcsolható, azt kiegészítő vagy azzal összefüggő adatokról az érintett együttműködő szervek értesítése;
- a hatáskörébe utalt bűncselekmények gyanúja miatt elrendelt felderítésekről küldött adatok alapján annak figyelemmel kísérése, hogy az együttműködő szerveknél nem folyik-e párhuzamos felderítés, ennek észlelése esetén az érintett szervek értesítése;
- az elemző-értékelő tevékenység alapján felderítési, nyomozási cselekményre, intézkedésre történő javaslatlattétel;
- az illetékességébe tartozó bűncselekmények megalapozott gyanúja miatt indult büntetőeljárásokról küldött adatok figyelemmel kísérése, a felderítésekről küldött adatokkal történő összevetése, elemzése, értékelése;
- az együttműködő szervek szervezett bűnözésben és terrorszervezetben szerepet játszó bűnöző csoportok elleni fellépésének segítése a csoportok alakulásának és megszűnésének, egymáshoz való viszonyának figyelemmel kísérésevel, jogellenesen szerzett javaik legalizálását szolgáló vállalkozásaik elemzésével;
- a szervezett bűnözés és terrorizmus elleni kormányzati döntésekhez történő segítségnyújtás a rendelkezésre álló adatok elemzésével készített helyzetértékelések és statisztikai adatok szolgáltatásával;

- a hatáskörébe utalt bűncselekmények terén jelentkező tendenciák, új jelenségek, biztonsági kockázatok figyelemmel kísérése, ezekről elemzések, tanulmányok készítése;
- az adatkezelési rendszeréből az együttműködő szerv, illetve a Legfőbb Ügyészség kérésére adatszolgáltatás;
- közreműködés az együttműködő szervek vezetői által kijelölt központi szervek és a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ közötti adatviteli rendszer tervezésében, működtetésében, fejlesztésében.²¹

Megállapítható, hogy a rendszerváltozással teljesen átalakult a katonai és polgári hírszerzés és elhárítás rendszere. Létrejötték a szolgálatok működését szabályozó nyílt és átlátható jogszabályi keretek, és kialakultak a szolgálatok demokratikus ellenőrzésére hivatott szervezetek.

A nemzetközi és hazai fenyegetettségekre reagálás nyomán átszervezések, új szervezetek létrehozására és modern informatikai, technikai rendszerek kialakítására, alkalmazására került sor.

Az ország NATO- és uniós csatlakozása egyrészt új kötelezettségeket rótt ránk, másrészt új együttműködési lehetőségeket is teremtett. Természetesen ezekkel együtt megjelentek az új fenyegetettségek, és az új veszélyforrások is, amelyekre a megfelelő választ csakis a szövetségi rendszerből adódó lehetőségek kihasználásával tudjuk megadni.

A nemzetközi biztonsági próbatételek

A 2001. szeptember 11-i amerikai terrortámadás *teljesen új alapokra helyezte a nemzetközi terrorizmus és szervezett bűnözés elleni küzdelmet*. Érvényes ez a titkos információgyűjtéssel kapcsolatos nemzetek közötti és az országon belül működő rendvédelmi (nemzetbiztonsági) szervek együttműködésére egyaránt.

Nem kerülhették el a változások az olyan nagy nemzetközi szervezeteket sem, mint a NATO vagy az Európai Unió. A változások már a kétpólusú világ szembenállásának megszűnésével elkezdődtek. A NATO a nemzetközi békefenntartásban találta meg a szövetség új feladatát. Az EU a folyamatos bővülés folytán egyre újabb és újabb biztonsági kockázatokkal találja szemben magát.

²¹ A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ Alapító Okirata (a módosításokkal egységes szerkezetben). A-176/2/2010, 1–2. o.

Az információs technológia (IT) robbanásszerű fejlődése pedig egy új, eddig szinte ismeretlen világ biztonsági veszélyeit vetíti előre. Ez pedig a kiberterrorizmus és -bűnözés.

Mindeme változások új helyzetet teremtettek mind a nemzetközi szervezetek, mind a nemzetállamok számára. Mindannyiunk elemi érdeke, hogy választ tudjunk adni ezen kérdésekre, és garantálni tudjuk az állampolgárok biztonságát. Szövetségi és nemzeti szinten stratégiák és tervek készültek, készülnek, új szervezetek jönnek létre, új eszközök rendszeresítésére kerül sor az említett veszélyek csökkentésére.

NATO

Összhangban az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 51. cikkelyével, a Washingtonban, 1949. április 4-én aláírt Észak-atlanti Szerződés kollektív védelmi szövetséget hozott létre. Hazánk 1999. március 12-én vált a NATO teljes jogú tagjává. A szövetség fő politikai döntéshozó szerve az *Észak-atlanti Tanács*. A tanács elnöke a *NATO-főtitkár*. A döntések politikai megvalósítása a NATO brüsszeli civil központján keresztül történik, a katonai célkitűzéseket pedig a tanács felügyeletével a NATO *Katonai Bizottsága* valósítja meg.²²

A NATO eredményes működéséhez elengedhetetlen egy jól szervezett hírszerzési és elhárítási rendszer. A szövetség az elmúlt tíz évben folyamatosan korszerűsítette és bővítette hírszerzési szervezeteit, és intenzív koordinációs rendszert hozott létre a tagállamok hírszerző és elhárító szerveivel. Az *Észak-atlanti Tanács* szintjén egy hírszerző irányító testület, egy polgári hírszerzési bizottság és egy katonai hírszerzési bizottság működik. A polgári hírszerzési bizottságban a tagállamok polgári nemzetbiztonsági szervei képviseltetik magukat.

A főtitkárság nemzetközi törzsében és katonai törzsében is helyet kapott egy-egy hírszerző osztály, valamint a NATO-hoz delegált nemzeti összekötő törzsekben is dolgoznak hírszerző tisztek. A hírszerző osztályok szoros együttműködést alakítottak ki a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezetével (Interpol) és ez Európai Rendőri Hivatallal (Europol).

A két stratégiai parancsnokság állományában (szövetséges műveleti parancsnokság, szövetséges átalakítási parancsnokság), az összhaderőnemi parancsnokságokon, a haderőnemi parancsnokságokon (haditengerészeti, légi és szárazföldi) és a különböző hadszíntér-parancsnokságokon szintén hírszer-

---

²² NATO Kézikönyv. HM Stratégiai Védelmi Hivatal–NATO Információs és Sajtóiroda, 2001, 219. o.

zö osztályok működnek. A tagállamok katonai és polgári szolgálatainak tisztjei részére hírszerző és elhárító tanfolyamokat szerveznek a NATO németországi (Oberammergau) iskoláján, és képzéseket a romániai (Nagyvárad) NATO Felderítő Kiválósági Központban.

Az Európai Unió hírszerző-információs rendszere

Az Európai Uniónak megalakulása óta szüksége van az idejében rendelkezésre álló, megbízható, az unió biztonságára befolyással bíró hírszerzési információkra ahhoz, hogy a szükséges politikai-katonai döntéseket képes legyen kellő időben meghozni. Ezért az unió tagállamai megalkották a szükséges dokumentumokat, létrehozták azokat a szervezeteket és mechanizmusokat, amelyek elérhetővé teszik a szövetség számára a nélkülözhetetlen információkat.

Az első ilyen okmány az *európai biztonsági stratégia* volt, amelyet 2003 decemberében fogadtak el a tagállamok, és azóta az uniós kül- és biztonságpolitika fejlődésének mérföldkövévé vált. Az unió tagállamai első alkalommal állapodtak meg – alapértékeikből kiindulva – közös fenyegetésértékelésről, és tűztek ki egyértelmű célokat az unió biztonsági érdekeinek erősítésére vonatkozóan. Jól tükrözi a megfogalmazott célokat a stratégia címe: *Biztonságos Európa egy jobb világban*.

Fontos mérföldkő volt az EU Tanácsának határozatával 2010. június 26-án létrehozott *Európai Külügyi Szolgálat* megalapítása. A tanácsi határozat megszabja az Európai Külügyi Szolgálat szervezetének és működésének rendjét. A szolgálat az *unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének* irányítása alatt működik. A szolgálat támogatja a főképviselőt a következő megbízásai teljesítésében:

- az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikájának – beleértve a közös biztonság- és védelempolitikát is – irányítása és kidolgozása;
- a Külügyek Tanácsa elnöki tisztének az ellátása;
- a bizottságban betöltött alelnöki tiszte ellátása külügyi kapcsolatok területén.

Az Európai Külügyi Szolgálat hozzájárul továbbá a *tanács főtitkárságának*, a *bizottságnak* és a tagállami diplomáciai szolgálatoknak a munkájához az európai külső tevékenységek koherenciájának fenntartása érdekében.

Végezetül az Európai Külügyi Szolgálat támogatja a bizottságot az unió külső tevékenysége *pénzügyi programjainak és eszközeinek* kidolgozásában és végrehajtásában.

Az uniónak nincs saját hírszerző képessége, ezért a hírszerző szervezetek elsősorban a tagállamoktól megkapott hírszerzési információkat dolgozzák fel.

A magán-titkosszolgálatok szerepe

Az állami nemzetbiztonsági szolgálatok mellett a magán-titkosszolgálatok is megjelentek a rendszerváltozás után Magyarországon. A cégek, amelyekben elsősorban a szolgálatok állományából kivált, vagy eltávolított volt elhárítási és hírszerzési szakemberek dolgoznak – kapcsolataikat felhasználva –, az állami adatbázisokból is információkhoz juthatnak, hogy a megfigyeltokről felhasználható adatokat gyűjtsenek. Mind gyakoribb, hogy a magán-titkosszolgálatok állami, kormányzati alapfeladatokat is elvállalnak: például személyi védelmet, vagy informatikai rendszerek védelmét, üzemeltetését látják el, természetesen piaci alapon. Sőt a nevesebb magyar magánhírszerzők és -elhárítók – a Magyarországon működő multinacionális vállalatok megbízására – egyre gyakrabban külföldön is munkát vállalnak.

Napjainkra erős az igény a magánszféra területén, elsősorban az informatikai, gazdasági, üzleti hírszerzésben és elhárításban jártas szaktudásra. Ennek az okai a következők:

- a technikai fejlesztések hatalmas költségigénye, az állami takarékosági intézkedések és a kormányzati túlszabályozás együttes hatása;
- a jogi szabályozás hiányosságai;
- az állami gazdasági és üzleti hírszerzés, elhárítás gyengesége;
- a gazdasági hírszerzés és elhárítás jelentőségének növekedése;
- az úgynevezett „titkosszolgálati eszközök” a szabad piacon olcsón beszerezhetők.

A téma egyik hazai szakértője a magán-titkosszolgálatok jövőbeni szerepe kapcsán így fogalmaz: „*A hazai piacgazdaság erősödésével, a magán-titkosszolgálatok megjelenésével azok tevékenységére, számuk gyarapodására lehet számítani. A hazai biztonsági szférában megjelenő magán-titkosszolgálati vállalkozások egyre gyakrabban és egyre nagyobb mértékben vállalják fel – elsősorban anyagi megfontolásból (ti. az óriási üzlet) – a magánszféra érdekeit szolgáló komplett hírszerzést, elhárítást.*”²³

---

²³ Lénárt Ferenc: Magán titkosszolgálatok hazai megjelenése és működése. Hadtudomány, 2008/3.

A jelen és jövő feladatai

Napjainkban a hazai és külföldi nemzetbiztonsági szolgálatokat övező botrányoktól hangos a sajtó. Nem mentes ettől a politika és az Országgyűlés sem. Sajnos ezek a hírek általában nem a nemzeti értékek és érdekek védelmezőjeként mutatják be ezeket a szervezeteket, éppen ellenkezőleg, azt kívánják bizonyítani, hogy törvénytelen lehallgatásokat, megfigyeléseket és adatgyűjtéseket végeznek. Ezek a beszámolók több okból is káros hatást váltanak ki. Egyrészt félrevezetik a felületes és sokszor egyáltalán nem hiteles információkkal a közvéleményt a szolgálatok munkájával kapcsolatban. Másrészt károsan befolyásolják az állampolgárok véleményét a szolgálatok titkos információgyűjtő tevékenységéről.

A kiberbiztonság

A huszonegyedik század legnagyobb próbatétele a kibertér: Erre keresik a választ a nemzetközi szervezetek és a nemzetállamok egyaránt.

A NATO-tagállamok elkészítették a kiberháború kézikönyvét. 2008. május 14-én alapították meg Tallinnban a NATO Kibervédelmi Kiválósági Központját. A központ célja, hogy a NATO-tagállamok és partnereik kibervédelmi kapacitásait erősítse a tapasztalatcsere, oktatás és kutatás-fejlesztés eszközeivel. A központ összegyűjti, értékeli, elemzi és a tagállamok szakirányú szerveivel megosztja mindazt a nemzetközi tapasztalatot és tudást, amely a XXI. század kiberbiztonságának védelméhez szükséges. A központ éves konferencia keretében értékeli a NATO-tagállamok kiberbiztonságát, és rendszeres oktatásokat, továbbképzéseket szervez a kibervédelem és elhárítás témakörében.

Az unió 2013. február 8-án reagált a kihívásra, és kiberbiztonsági tervet jelentett be a nyílt internet, valamint az online szabadság és a lehetőségek védelmére. Az Európai Bizottság – a hálózat- és információbiztonságra vonatkozó bizottsági irányelvjavaslattal egyetemben – egy korábbi ígéretét teljesítve közzétette az Európai Unió kiberbiztonsági stratégiáját.²⁴

Hazánkban is felismerte mind a politikai, mind a szakmai vezetés, milyen fontos nemzetbiztonsági érdek az, hogy idejében felkészüljünk a kibertérből érkező fenyegetésekre. Az unió kiberbiztonsági stratégiájához igazodva *2013. március 21-én* a Magyar Közlönyben megjelent határozat rögzíti, hogy

---

²⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013JC0001&from=HU>

a kormány elfogadja Magyarország nemzeti kiberbiztonsági stratégiáját. Megalakult a Nemzeti Kiberbiztonsági Koordinációs Tanács, és megszületett az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. évi L. törvény.

Mára már mindenki előtt világossá vált, hogy a közeli és távoli jövő nem képzelhető el a kibertérben zajló pozitív és negatív változások nélkül. Csak az a nemzet és szövetség lesz képes a kibertér lehetőségeit hasznosítani, amely kellő időben felismeri ezeket a lehetőségeket, idejében végrehajtja a szükséges fejlesztéseket és létrehozza a hatékony védelmi mechanizmusokat.

Összegzés

Összegezve a rendszerváltás óta bekövetkezett változásokat láthatjuk, hogy sok minden módosult. Titkos információgyűjtéssel foglalkozó szervezetek szüntek meg (határőrség) és jöttek létre (Terrorelhárítási Központ). Számos a titkos információgyűjtéssel foglalkozó törvény módosult, és újak is születtek. Az alaptörvény elfogadásán túl nagyon sok jogszabály is megváltozott (nyugdíjtörvény, szolgálati törvény stb.), ezek természetesen hatással vannak a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységére.

A titkos információgyűjtést végző nemzetbiztonsági és büntetőszervek szervezetrendszerre és jogi szabályozottságra életképes, de lehetne egyszerűbb és hatékonyabb. Határozott ellentmondás van az együttműködést sürgető hazai és nemzetközi veszélyek és a nemzetbiztonsági szervezet szétagoltsága között.

Tény, hogy továbbra is hiányzik egy *egységes hazai nemzetbiztonsági stratégia!*

A robbanásszerű információtechnológiai fejlődés pedig a technikai fejlesztések terén állította és állítja próbák elé a szolgálatokat. A gazdasági válság elhúzódó hatása nemcsak a nemzetbiztonsági szolgálatok költségvetésére hatott, hat negatívan, hanem a hivatásos és közalkalmazotti állomány megélhetését is nagyban nehezítette, nehezíti. Természetesen a nemzetbiztonsági szolgálatok technikai fejlődésének, szervezeti fejlesztésének, képzési, továbbképzési rendszerének, a tudományos és kutató munkának mindig igazodnia kell a kormányzati elvárásokhoz, és figyelembe kell vennie a tudomány és technika vívmányait.

LÉNÁRT FERENC

A titkosszolgálatok¹ és napjaink biztonsági hatásai²

Napjaink Magyarországnak szembe kell néznie a világ globalizálódásával, az új biztonságpolitikai és stratégiai problémákkal, azok súlyos „hozadékával”, különösen az egyre terjedő regionális fegyveres konfliktusokkal, az energiaválsággal, a terrorizmus nemzetközivé válásával, a menekültáradat és a gazdasági migráció növekedésével. Ehhez válaszlépésként szükségszerű – a nemzeti érdekek szerint kialakított – erősebb, hatékonyabb, állami és államok feletti hatalmi összefogásokat, adminisztratív szerveződések létrehozni és működtetni. Mindezek nemcsak a világban zajló forrongásra, történelmi, világvallási, kulturális, pszichoszociális stb. kérdésekre adnak választ, de a nemzeti (politikai-ideológiai, társadalmi-kulturális, gazdasági, katonai) törekvéseket, humanitárius értékek megvalósulását tudják befolyásolni, hanem képesek regionális (EU), sőt nemzetközi szinteken a nemzetek feletti intézmények önálló irányítására, befolyásolására.

Kétségtelen, hogy a globalizáció rossz irányba befolyásolja az adott nemzetek biztonságát, de egyben erősíti is őket, amikor elősegíti a nemzetközivé válásukat, az erősebbek kiemelkedését, a technikai-technológiai lehetőségeik, erőfőrlényük megvalósítását és a fejlődést.

A napjaink figyelmének fókuszába kerülő regionális fegyveres konfliktusok, az energiaválság, a nemzetközi terrorizmus, a gazdasági migráció viszont épp a nemzeti, regionális (EU, egyéb térségek), de akár a nemzetközi biztonság erősödése ellen fejtik ki hatásukat. Azok bizonytalanságot, kiszámíthatatlanságot, az eltérő eszmék, vallások, kultúrák keveredését okozzák, illetve a fejletlenebb, elmaradott szokásokhoz, hagyományokhoz való ragaszkodásuk okán az erőszakos cselekedetekbe torkollást segítik elő.

Szükséges-e mindezekre a hazai titkosszolgálatoknak reagálniuk?

---

¹ Tágabb értelemben a titkosszolgálatok a hazai, állami érdekből és célból létrehozott, titkosszolgálati műveletek alkalmazására törvényben felhatalmazott [polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok belső és külső (fedett) operatív szervei, rendőrség, Terrorelhárító Központ, ügyészség, Nemzeti Adó- és Vámhivatal stb.] biztonsági szervek; e biztonsági szervekkel együttműködő szervezetek; az „árnyék-titkosszolgálatok”; a külföldi partnerszolgálatok, továbbá a titkos műveleti munkában együttműködő, közreműködő külföldi szervek, személyek.

² Biztonsági hatás a fenyegetés, a veszély (kockázat).

A nemzeti identitás fennmaradása érdekében mindenképpen szükséges reagálni erre, másrésztől viszont nem. Kell, hogy az emberiség, a fejlett világ erősebb, magabiztosabb legyen, másrészt viszont azért nem kell, mivel a emberiség mindenoldalú tudományos és technikai fejlődése, a piacgazdaság és a politika formálódása nehezen képzelhető el a globalizáció, a biztonsági stratégiák megújuló alkalmazása nélkül. A globalizáció, a regionalizáció és a belpolitikai reakció csak együttesen kezelve értelmezhető, ami végső soron az egész emberiség fejlődését szolgálja. Másrésztől viszont a védekezés igenis szükségszerű, a befogadó államok alapvető biztonsága miatt törvényszerű, hiszen épp a legutóbbi, több emberáldozatot is követelő terrorista akciók, sőt az Iszlám Állam (ISIS) egyre erősödő erőszakosabb cselekményei miatt is igazolt az összefogás.

Érték- és érdekalapú biztonság

Hazánkban továbbra is kiemelt és megőrzendő érték a demokrácia, a stabil jogrendszer, a függetlenség, az egyén és a gazdaság szabadsága, az emberi és szabadságjogok tiszteletben tartása, az állampolgárok jólétének és biztonságának elősegítése, a nemzet szellemi javainak és azonosságtudatának megőrzése.

Országunk biztonsága immár elválaszthatatlanul összefonódik szövetségeseink, továbbá az országot körülvevő államok biztonságával, amelynek megtartását elsősorban a politika, illetve a különféle kapcsolati rendszerek (gazdaság, kultúra stb.) útján is egyengeti, természetesen – a szinte teljesen átalakított – biztonsági és védelmi (katonai) rendszerünk mellett is.

A hazánk biztonságpolitikájába beépülő főbb biztonsági érdekek a következők:

- a demokrácia, a stabil jogrendszer, a függetlenség, a jogállamiság, az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok érvényesülése;
- hazánk, illetve a közeli és távolabbi térségünk államainak stabilitása, gazdasági, társadalmi fejlődése és integrációja;
- a nemzetközi béke és a biztonság elősegítése, megőrzése;
- a szövetségi rendszerben betöltött szerepünk, a közös fellépés erősödése;
- a határon túli magyarság jogainak széles körű érvényesítése, nemzeti fejlesztése.

Természetesen e téren Magyarországnak van tennivalója, hiszen szövetségi kötelezettségeinket vállaltuk, miközben – elsősorban szűkös gazdasági lehetőségeink miatt – nehezen teljesítjük őket.

Hazánk a NATO, illetve az EU tagjaként a közép-európai régió olyan tagállamává vált, amelyben a demokrácia, a jogállamiság, az emberi és szabadságjogok közösségi értéket képviselnek. Mindez szilárd és megfelelő biztonsági helyzetet teremt az ország számára is. Valószínűsíthető, hogy közvetlen katonai és/vagy hagyományos fenyegetés, agresszió kockázatával legfeljebb csak középtávon kell számolnunk. Mindennek ellenére – mint az euroatlanti térség más államai is – hazánknak új fenyegetésekkel, új veszélyekkel (kockázatokkal), új próbatételekkel is szembe kell néznie, ezek „kezelése”, az ezekhez való „alkalmazkodás” kizárólag egyeztetett össznemzeti és nemzetközi fellépéssel, együttműködéssel valósítható meg.

Magyarország biztonságát azonban a hidegháború utáni teendők, és a megerősödő, globális és regionális méreteket öltő kölcsönös függőség továbbra is befolyásolja. Talán épp e szempontból értékelhető jelentősnek NATO-tagságunk, a külső fegyveres támadás esetére. Mivel a biztonságunkat fenyegető veszélyek kapcsán – elsősorban – nem külső fegyveres támadással kell számolnunk, így hosszabb távon a stabilitásteremtő erőinket, lehetőségeinket a szövetségi célok megvalósítására is összpontosíthatjuk. Ezt a célt szolgálhatná az EU-ban a közös hadsereg felállítása. Ez persze azt is jelent(het)i, hogy nemzeti hadseregünk helyett csak a közös EU-hadsereg maradna meg. Ez országunk közösségi szerepét tovább erősítené.

Az alapvető *értékeinkhez* (biztonság, szuverenitás, demokrácia, jólét) kapcsolódó legfontosabb *érdekeink* (nemzeti lét, fennmaradás és identitás) *képviselete*, érvényre juttatása különböző, nem hagyományos külpolitikai-diplomáciai technikákat kíván meg. Épp ezért fontos az olyan hatékony biztonsági stratégia, amelyben tükröződnek mindazon ellenlépéseink, amelyek túlmutatnak a hagyományos katonai-polgári, külföldi-belföldi, nemzeti-regionális-globális kategóriákon. Az aktuális politikai céloknál megfogalmazódhat az a változat is, amely szerint a nemzeti érdekek megelőzhetik az értékeinket. Erre jó példa egyrészt kereskedelmi téren a 2014 és 2015 fordulóján bekövetkező hazai körülmény, hogy egy-egy biztonsági ellenőrzésen átesett személynél a többször kimutatott nemzetbiztonsági kockázati tényezőt „felülírta” a nemzeti-gazdasági érdek; másrészt pedig hogy az energetikai nagyberuházásainkat nemzetbiztonsági kockázati tényezőre hivatkozva (terrorfenyegetettség, energetikai kiszolgáltatottság) az unió igyekszik megvédeni. Ezért a deklarált energiagazdasági biztonságunk megőrzése folyamán figyelmet kell fordítani

– az ország energetikai biztonságát veszélyeztető, azt befolyásoló magyar, de különösen a nemzetközi „jelenségekre”;

- a magyar fűtőanyag- és energiaellátás biztosításában jelentős szerepet betöltő vállalatok működésére, gazdasági hátterükre;
- a magyar nemzeti energiastratégia végrehajtását befolyásoló folyamatokra;
- a magyar stratégiai gáztározók megszerzésére irányuló ellenséges külföldi szándékokra;
- továbbá a kormányzati szerepvállalással létrejövő beruházások, fejlesztések, megvalósulásának kockázataira (offshore stb.).

A XXI. század második évtizedében a Magyarországot érintő kihívások, a rájuk való reakciók természete – részben a tudomány és a technológia szupergyors fejlődése³, a térségünket érintő fegyveres konfliktusok, energiaválságok, a terrorizmus határokon átívelő volta, hazánk immár menekült-célszínhelyi jellege következtében – lényegesen megváltozott. A próbatételek kezelésére az új technológiák integrált alkalmazását erősen korlátozzák a gazdasági lehetőségeink, ennek ellenére nálunk is szükségszerűen megjelentek az ellenük való védekezés új formái. Ezek között a legradikálisabb a (stratégiai) információshadviselés, amelynek több típusával találkozhatunk attól függően, hogy ki és mi ellen használjuk. Az ellene való védekezés nagy figyelmet kíván. Ezért szükséges megteremteni a magyar egységes kiberbiztonságot, ezt érintően az értékelés-elemzés módszereinek kidolgozását, nemzetközi kapcsolati rendszer szélesítését, az egységes fogalmi rendszer alkalmazására való áttérés megteremtését stb.

Míg a hidegháború időszakában egyrészt a szovjet veszély, másrészt a bipoláris szuperhatalmi vetélkedés a biztonsági stratégiánk folyamatosságát, rutinszerű állandóságát igényelte, addig mára – a jelentősen mérséklődő globális méretű katonai fenyegetés, egyszersmind az energiaválság, a terrorizmus, a növekvő (gazdasági) menekültáradat miatt – a nemzeti biztonsági stratégiánk és a nemzeti katonai stratégiánk folyamatos és állandó módosítását követeli meg.

Szövetségesek és versenytársak

A reális és potenciális *fenyegetések elleni hatékony fellépés* a politikai, gazdasági, technikai-technológiai, katonai és társadalmi feltételek adott együtteséből vezethető le. Kiinduló általános tényezők: a magyar nemzeti érdekek szempontjából hátrányos körülmények mérlegelése és a változó intenzitású

³ Az Egyesült Államok két új világklasszis szuperszámítógépet fog építeni. Fizikai Szemle, 2015/2., 70. o.

konfliktusok kiváltó okainak elemzése az államok indítékainak feltárásával, a potenciálisan szemben álló felek képességei, szándékai, tervei, akarata, pillanatnyi döntése előrejelzésével. Éppen ezért – a megváltozott nemzetközi körülmények folytán – hazánk alkalmazott biztonság- és védelem- (katona-) politikája az egyes országokat a szerint kategorizálja (minősíti), hogy érdekeik mennyire esnek egybe a magyar érdekekkel, illetve mennyire osztják értékeinket, milyen minőségben és mértékben lehet rájuk számítani szövetségesként, versenytársként, vagy szemben álló (ellenség, ellenfél, ellenérdekelt) félként.

A stratégia nemzeti megközelítésén túl egyre nagyobb figyelmet érdemel a transznacionális konfliktusok széles spektruma: a békefenntartás, a korlátozott helyi és regionális konfliktus, a nukleáris, vegyi és biológiai fegyverek, a rakéatechnikák, valamint más kulcstechnológiák elterjedése (prolifерáció), a nemzetközi terrorizmus, a kábítószer-kereskedelem, a szervezett bűnözés, a gazdasági menekültáradat és a migráció. Ez is alátámasztja, hogy hazánk számára egyáltalán nem közömbös a világ nagy civilizációit (Egyesült Államok, Oroszország, Kína, Európa stb.) érintő globális háborúk, pénzügyi és gazdasági válságok kialakulásának lehetősége és veszélye. Mindezek kezdeti formáját és hatását a közelmúltban hazánkban is érezhettük. Ilyen háborút, válságokat gyakran egy mind nagyobb méreteket öltő, a különböző civilizációjú csoportok vagy országok közösségi konfliktusa közötti „törésvonal” idézheti csak elő, amelyben különböző fejlettségű, kultúrájú civilizációkat képviselő csoportok harcolnak egymással.

Egyidejűleg továbbra is számolnunk kell a biztonságunkra ható, több országot, nemzetet is átfogó biztonsági kockázatokkal. Annál is inkább, mivel a külső, belső biztonsági kockázatok közötti – korábban oly egyértelmű – határvonal napjainkra eltolódott, összemósódott. Hazánkban az új fenyegetések, veszélyek (kockázatok) kezelésére, megfelelő ellenlépések megtételére a szövetségesi egyeztetések, együttműködések által nyílik nagyobb lehetőség.

Hazánk – immár teljes jogú NATO- és EU-tagországgént – joggal számíthat a szövetség tagjait megillető területi épség, politikai függetlenség és biztonság szövetségesi garanciáira. Mínderre – hazai és globális erőforrásaink, lehetőségeink szűkössége, korlátozottsága miatt – szükségünk is van. A NATO békeidőben, háborúban – elsősorban a biztonságpolitikai érvei és lehetőségei által, másodsorban katonai ereje folytán – megfelelő elretentő és megelőző erőt, katonai védelmi képességet nyújt a tagjainak. A szövetség katonai és növekvő politikai súlyánál fogva – a hagyományos védelmi feladatok és lehetőségek mellett – egyre nagyobb szerepet tölt be mind a regionális, mind a glo-

bális válságok, konfliktusok kezelésében. Ugyanakkor a NATO-nak – lévén hogy államok érdekközösségén alapuló szervezet, illetve egyéb okok miatt – több esetben korlátozott a szerepe, lehetősége. Napjainkban azonban megvan rá az esély, hogy ezt a képet az orosz birodalmi (hatalmi) törekvések gyökeresen átrendezik.

Hazánk a NATO, illetve az EU közös kül- és biztonságpolitikája adta lehetőségekre egyre inkább, növekvő mértékben számíthat és építhet. Természetesen a közös kül- és biztonságpolitika erősítésében hazánk is tevékeny részt vállal, ez által a hazai kezdeményezések is nagyobb hangsúlyt kapnak.

Szövetségi kapcsolatunkban kiemelt jelentőségű az Egyesült Államok és hazánk kapcsolatának alakulása. Szinte biztosra vehető, hogy az Egyesült Államok mind a NATO, mind a terrorizmus elleni nemzetközi harc vezető országa. Épp ezért is Amerika hazánk – közösségi kötelezettségvállalásában is jelentős – kiemelt szövetségese.

A már említett világméretű (globális), illetve regionális transznacionális konfliktusok széles spektruma, a globalizáció, a pénzügyi-gazdasági válságok kiteljesedése, egyre gyakoribb válása által új biztonsági kockázatok is megjelentek, amelyek hazánk és szövetségeseink környezetét és biztonságát is nagymértékben befolyásolták.

A kihívások rendszere⁴

A globális veszélyek

Globális viszonylatban próbatételt jelentenek a katonai konfliktusba sodródás esélyének, illetve azok számának növekedése; az energiválság; a nemzeti és nemzetközi terrorizmus; a tömeges migráció; a kontinenseken átívelő „népvándorlás”; a globális természeti, civilizációs veszélyforrások (például felmelegedés, lehülés, ivóvíztartalékok); az instabil, belső válságokkal küszködő országok számának növekedése; a válságok nemzeti gazdaságokra való hatásának erősödése; az ABC-fegyverek és hordozóeszközök illegális terjedésének fokozódása; a pénzügyi instabilitás globális terjedése, hatásának fokozatos növekedése; az információs társadalom új, ez idáig nem ismert kihívásai és azok hatásmechanizmusának, befolyásának erősödése; környezeti, egészségügyi veszélyek.

---

⁴ A titkosszolgálatok külső és belső (jogi) normáiban, (műveleti, működési stb.) szabályzataiban, a joganyagokban, a szakirodalomban a veszélyek rendszerezési elve; a veszélyek elnevezései – azok jellegének megfelelően – eltérhetnek.

Hazánknak a globális kihívások mellett, illetve azokkal együtt – a Független Államok Közössége országaiban, és kissé távolabb a Közel- és a Közép-Kelet térségében, Kelet- és Közép-Európában, Kelet- és Délkelet-Európában – kell regionális teendőkkel számolnia.

A regionális kockázatok

Regionális viszonylatban próbatételt jelentenek a terrorizmus; a fegyveres konfliktusok; az energiabiztonság; a kiberbiztonság; a tömeges menekültáradat és gazdasági migráció; a pénzügyi biztonság; a válságba került régió, ország belső instabilitása; a közép-európai, kelet-, délkelet-európai, a közel- és közép-keleti térség, a Független Államok Közösségének országai, a mediterrán térség sajátos helyzetét tükröző konfliktusok erősödése, szélesebb körű megjelenése; a természeti és ipari katasztrófák; a környezeti és környezetbiztonsági problémák eszkalálódása; az egészségügyi veszélyek; az élelmiszerbiztonság; a szervezett bűnözés; a kábítószer-kereskedelem és a szélsőséges csoportok.

A lokális (belső) kockázatok

Hazánkban azonban – a globális, regionális veszélyek mellett – úgynevezett lokális (belső) kockázatokkal továbbra is számolni kell. Határainkon belül megjelent és egyre nagyobb méreteket, jelentőséget szerzett a gazdasági-politikai migráció, a menekültkérdés, a szervezett bűnözés, a kábítószerterjedése, a pénzügyi-gazdasági bűncselekmények, a feketegazdaság és korrupció, a politikai és vallási szélsőségek, továbbá a demográfiai próbatételek.

A szakma és a tudományos szakirodalom úgynevezett másodlagos nemzetbiztonsági kihívásokat is megkülönböztet⁵.

Globális, regionális és nemzeti biztonsági stratégiák

A világban fegyveres konfliktusokkal, a terrorizmus világméretű erősödésével, a politikai és gazdasági bevándorlási hullám széles körűvé válásával, az energiaválsággal számolnunk kell, így napjainkban számos ország újragondolja és átalakítja biztonsági stratégiáit. Így a változó nemzetközi körülményekhez igazodva Európában, Amerikában, Ázsiában az átalakuló – bizton-

⁵ Hetesy Zsolt: Másodlagos nemzetbiztonsági kihívások. Hadtudomány, 2013/1–2., 23–29. o.

ságpolitikára és katonai alapelvekre épülő – biztonsági stratégiák közötti hasonlóságok szaporodnak és a lényegi különbségek csökkennek, azok összehangolása – a szerző előző munkáiban történt többszöri hangsúlyozása mellett⁶ – egyre inkább szükségszerűvé válik. Egységes követelmény, hogy az egyes országok biztonsági stratégiája – a rá jellemző nemzeti sajátosságok mellett – alapvetően tartalmazza az adott ország középtávú politikai, gazdasági, katonai és társadalmi célkitűzéseit, továbbá kiemelten a külső és belső biztonság szempontjából fontos értékeket, az állam által érvényesítendő érdekeket. Az átalakuló stratégiák megnevezik, feltárják és rangsorolják az adott országot, a lakosságot fenyegető veszélyeket és válságokat, azok kialakulásának lehetőségét, valamint a gyakorlatban is használható elvi módszert annak a fenyegető veszélyek elhárítására és megoldására. Mindezen célok eléréséhez a nemzeti biztonsági, valamint a katonai stratégia meghatározza a felhasználható eszközöket és a leginkább érintett állami szervezetek feladatát, a szövetség lehetőségeit, vizsgálja a rendelkezésre álló erőforrásokat, amelyeket mozgósítani képes az előbbiek kezelésére.

Magyarország nemzeti biztonsági stratégiája, nemzeti katonai stratégiája szerint – hasonlóan, mint a kelet-közép-európai demokratikus államok többségében – a biztonság átfogó és oszthatatlan. A nemzeti biztonsági stratégia, a nemzeti katonai stratégia, illetve az ágazati stratégiák a hagyományos politikai, nemzeti és a katonai biztonságon túl magukban foglalják a rendvédelmi, rendészeti, katasztrófavédelmi, gazdasági, pénzügyi, társadalmi, technológiai, információs, a környezeti és a közbiztonságot, továbbá az emberi és kisebbségi jogi, energiabiztonsági, valamint közegészségügyi elemeket is.

A Magyarország biztonságát és védelmét veszélyeztető fenyegetések kivédésére megfelelően felkészülni, a megelőző vagy válaszlépések (akadályozás, korlátozás, „bomlasztás”, megszakítás és megszüntetés) megtételére csak komplex, hosszabb időtávra érvényes, a nemzeti biztonsági stratégiára, nemzeti katonai stratégiára épülő ágazati *nemzetbiztonsági* (polgári és katonai titkosszolgálati) *stratégia* birtokában van lehetőség. E stratégiának magában kell foglalnia a titkosszolgálati érdekek legfontosabb tételeit, az ezzel kapcsolatos célkitűzéseket, elsősorban politikai, gazdasági és katonai vonatkozásban, továbbá a célok elérésének lehetőségeit és a cselekvés tervezett és irányított módjait.

---

⁶ Izsa Jenő: Javaslatok a nemzetbiztonsági/titkosszolgálati stratégia kidolgozásához. Hadtudomány, 2007/1.

A gyakorlati nemzetbiztonsági (titkosszolgálati) stratégia kialakításakor rendszerszerűen

- ismerni kell az ország biztonsági és védelmi (katonai) érdekeit, céljait;
- ki kell dolgozni azokat a részfeladatokat, amelyek a biztonságpolitikai érdekek megvédésének céljait szolgálják;
- vizsgálni és reális képet kell alkotni a világban végbemenő politikai, gazdasági és katonai változásokról;
- fel kell ismerni és dokumentálni kell a biztonságot fenyegető jelenlegi és lehetséges katonai és nem katonai válságokat, konfliktusokat, ezek nem kezelésének következményeit;
- pontosan meg kell határozni azon államok (esetleg vezetőinek) a körét, amelyek (akik) Magyarország érdekeit sértik és veszélyeztetik;
- vizsgálni szükséges – a politikai, gazdasági, szociális, katonai és más területek vonatkozásában – az ország belső helyzetét, politikai, demokratikus fejlődésének folyamatát, legfontosabb eredményeit, a meglévő problémákat;
- figyelembe kell venni a hatályos nemzeti biztonsági stratégia és a nemzeti katonai stratégia releváns rendelkezéseit.

Magyarország biztonsága szorosan összefügg a szűkebb és a tágabb nemzetközi környezet, valamint a szövetségeseink biztonságával, amelyet az euroatlanti térség fejlett, demokratikus, szuverén országainak érték- és érdekközösségén alapuló közös cselekvése szavatolhat, tarthat fenn. A hidegháború befejezése óta fokozottan érvényesül a biztonság oszthatatlanságának elve. Egyetlen állam sem érezheti magát biztonságban, ha figyelmen kívül hagyja a globalizáció folyamatát, valamint régiója és szomszédjai elvárt biztonsági igényeit. Egy már kialakult válsághelyzet hatással lehet a térség többi államára, sőt számos olyan veszélyforrást is generál, amelynek hatása globális, és amelynek kezelése meghaladja egy-egy ország képességeit.

A titkos információgyűjtő és adatszerző tevékenység mint a hírszerzés, felderítés és elhárítás alapja

Az információgyűjtés és adatszerzés jelentősége

Hazánk biztonsága szempontjából kiemelt jelentőségű a külső és belső komplex biztonsági veszélyekkel kapcsolatos információk és adatok megszerzése, vagyis a nemzeti érdekek és értékek alapján folytatott információgyűjtés és adatszerzés. E tekintetben szükségszerű, hogy tudjunk a világ, a régióknak min-

den kisebb-nagyobb fejlődési tendenciájáról, előre nem látott eseményeiről és jelenségeiről, az esetlegesen kialakuló belső válságokról, konfliktusokról, amelyek hatással lehetnek Magyarország biztonságára. Ehhez a titkos hírszerzés és felderítés mellett szabadon rendelkezésünkre áll a nyílt, elektronikus-optikai felderítés teljes vertikuma. Ez aránylag kevés kockázattal jár, illetve ezek az erőforrások a szisztematikus, de mégsem kompromittáló információgyűjtést és adatszerzést teszik lehetővé. A nyílt forrásból származó információk és adatok jelentőségét az adja, hogy volumenében ez a legnagyobb, az információk és adatok megszerzése egyszerűbb, legális, alacsony kockázattal jár, egyszersmind tudományos és elemző tapasztalati háttérrel való vizsgálódás és értékelés kemény fegyver lehet, és messze túlmutat a megszerzésének alacsony kockázatán. Hazánknak – saját felderítő műhold hiányában – korlátozott a lehetősége a szükséges stratégiai, taktikai és technikai jellegű információk, adatok megszerzésére. E hiányt – szövetségi reláció által – az Európai Uniónak kellene pótolnia. Az uniónak kellene hogy legyen az amerikai CIA-éhoz hasonló hatékony intézményrendszere azért, hogy az előtte álló új komplex biztonsági feladatokat – különösen a jelenleg legjelentősebbnek ítélt ukrán válságot, a terrorizmust, a tömeges migrációt, a gazdasági menekültáradatot, „népvándorlást”, energiaválságot – új megjelenési formájában kezelhesse. Mindehhez – természetesen az amerikai-európai egyeztetések után – egységes információgyűjtő és adatszerző koncepcióra, a vélemények hatékony cseréjére és egységes fellépésre, azaz a kezelendő biztonsági hatások elleni egységes fellépés érdekében a jelenleginél szorosabb és hatékonyabb partnerszolgálati együttműködésre van szükség.

A titkosszolgálatok együttműködése

Napjainkban a NATO-t és az Európai Uniót olyan biztonságpolitikai változások érik, amelyek új helyzetet teremtettek, ezekre reagálniuk kell, alkalmazkodniuk szükséges. Ezek érintik a tagállamok titkosszolgálatait is. A kölcsönösség és partnerség elve alapján a tagállamok együttműködő titkosszolgálati között – különösen a fegyveres konfliktusok, a nemzetközi terrorizmus elleni hatékony fellépés, a gazdasági migráció, az energiaválságok, az unió határainak védelme érdekében – a szakmai kapcsolatot új alapokra kell helyezni, azokat erősíteni szükséges.

Az egyesült államokbeli, a londoni, a madridi, a párizsi, a lyoni, a tunézi-i terrortámadások is erősítették a NATO, az EU tenni akarását a terrorizmus

elleni közös és hatékony fellépésre, az antiterrorista együttműködésre. Mind ezen lépések megtételét tovább erősítette a gazdasági migráció felerősödése, továbbá az az új „helyzet”, hogy terrorakciókat bármely tagországban bármely tagország „áttérő-átálló” állampolgára is végrehajthat. E készség várhatóan nagyobb lendületet ad az EU-tagállamok titkosszolgálatai közötti – a korábbihoz képest hatékonyabb és érdemibb – hivatalos és informális véleménycseréjének a közös biztonsággal kapcsolatos kérdésekről, a jelenleg „csekélyebb” szintű kölcsönös tájékoztatásnak és tapasztalatok átadásának, továbbá a kölcsönös katonai segítségnyújtásnak is. Bár az európai központi hírszerző ügynökség felállítására ez idáig nem került sor, az uniós csúcstalálkozók (például Brüsszel) egyik új eleme az antiterrorista csomag elfogadása, ennek megvalósításakor – az unió közvetlen irányításával – kis létszámú hírszerzési elemző csoport kezdte meg működését. E csoport feladata az EU-tagországok partner titkos biztonsági szolgálatai vonatkozásában a terrorizmus, a biztonsági előírások tekintetében a kompatibilitás megteremtése, a szakmai-technikai összeköttetés kialakítása, továbbá az unió országait veszélyeztető új veszélyek idejében történő felismerése és koncepciók kidolgozása azok megelőzésére, kezelésére, továbbá a tagállamok idejében történő felkészítése a veszélyek kezelésére.

Az uniós tenni akarást máris igazolja, hogy a bevont EU-tagállamok – nem teljes körűen – közvetlen hírszerzési, felderítési és elhárítási információkat, adatokat cserélnek egymás között, illetve a fegyveres konfliktusokkal, terrorizmussal, menekültügyekkel, az energiaválsággal kapcsolatosan részadatbázist hoztak létre, működtetnek.

Mind ez – ismervé az Egyesült Államok és az unió hosszabb távú viszonyát – akár jelentős előrelépésnek tekinthető annak ellenére, hogy nem új intézményeket hoztak létre, hanem inkább a már létezők jobb és valódi kihasználására, hatékonyságuk fokozására törekszenek. Az Európai Unió ezen új döntése (csoport, szakmai együttműködés stb.) kezdeti alternatívája lehet majd mind a NATO-nak, mind Amerikának a közös védelem terén.

Az Egyesült Államok és az unió – a korábbi érdemi közösségi és partnerszolgálati együttműködés hiánya miatt – vélhetően igen nagy árat fizet azért, mivel idejében nem ismerték fel, nem értették meg, hogy a nemzetközi terrorizmus ellen sokkal hatékonyabban, továbbá nem tagországi szinten, hanem inkább egymással, továbbá az ENSZ-szel, illetve a NATO-val tevélegesen együttműködve kell és szükséges fellépni.

Mind az összehangolt titkosszolgálati információgyűjtő és adatszervező tevékenység kapcsán, mind pénzügyi szempontból is eredményes és használható

lenne hazánknak a közös uniós hadsereg felállítása. Az EU rangját, a világpolitikában elfoglalt helyét, szerepét erősítené a közös hadsereg megvalósítása. Így az unió sikeresebben léphetne fel érdekei érvényesítésére a közösséget fenyegető veszélyek ellen, továbbá a közös fejlesztéseken, beszerzéseken, illetve a közös erő fenntartásán keresztül spórolhatnának is az EU-tagállamok.

Az EU-nak manapság formálisan vannak ugyan a tagállamok által kiállított gyorsreagálású hadtestei, de azok továbbra is nemzeti önállóak, kapcsolatok más uniós nemzeti erőkkel formális. Európa a közös haderejével szimbolizálhatná egységét, sokkal erőteljesebben léphetne fel érdekei képviselésére. Az irány mindenestre egyértelműen a globalizáció magasabb szintje felé mutat. Mindez persze a „nemzeti szuverenitás” egy részéről való lemondással jár, továbbá a saját helyett a közös beszerzések, fejlesztések kerülnének előtérbe.

Az unió közös hadserege felállításának sorsa az orosz katonai fejlemények aktivitása tükrében azonban kétségessé válhat.

A gyakorlati hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszer általános megközelítésben

Az információgyűjtés és adatszerzés kialakításánál elsődleges cél a nemzeti és a szövetségesi elképzelések összhangjának megteremtése, majd a kompatibilis irány kijelölése és a problémamegoldás. A munka szempontjából döntő fontosságú, hogy a – magyar titkosszolgálatok által megszerzett és az együttműködés megfelelő mélységében a szövetséges külföldi partnerek által biztosított – információkat és adatokat objektíven elemezzék, értékeljék, és csak ezt kapja meg a kormány. A biztonsági döntések optimális és hatékony megalapozása érdekében e tevékenységet olyan hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszernek kell végeznie, amely alkalmas gyors, integrált hírszerzési, felderítési és elhárítási informálásra, a kormányzati intézkedéshez kellő hírszerzési, felderítési és elhárítási információk és adatok rendszeres, átfogó tudományos-szakmai elemzésére, értékelésére. A hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszer a hatékony működése során – a maga eszközeivel – képes támogatni a hosszú távú nemzeti hírszerzési és felderítési koncepciók és stratégiák kidolgozását, a közép- és rövid távú felderítési feladatok meghatározását, az információgyűjtés és adatszerzés összeegyeztetését. Mindez összességében szükséges ahhoz, hogy a hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszer képes legyen feladatát betölteni, emellett a nemzeti és a szövetségesi törekvések és célok hatékonyan valósuljanak meg.

A hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszer működése során legfontosabb az állam biztonsági stratégiai és taktikai döntéseinek az előkészítése, illetve az állam döntéshozatalhoz⁷ szükséges és kellő mértékű információkkal való ellátása, megalapozása, törekedve az indokoltnál nagyobb humán erő alkalmazásának elkerülésére és a párhuzamos hírszerzés és adatgyűjtés megszüntetésére a kiemelt szakmai területeken. Így a konkrét döntéshozatal áttekinthetőbbé, hatékonyabbá válik. E területek átfogják a terrorizmus, a kábítószer-, a fegyverkereskedelem, az illegális áru- és emberkereskedelem, a gazdasági migráció, a proliferáció, a szervezett bűnözés, a számítástechnikai, informatikai és az adattároló, kommunikációs rendszerek elleni támadhatóság szinte teljes vertikumát. E hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszerhez tartozó szervezetek – az információgyűjtő és adatszervező, koordináló szervek és a titkosszolgálatok – keretében a hazai nemzetbiztonsági partnerek által megszerzett és az együttműködő szövetséges külföldi partnerek által szolgáltatott biztonsági jellegű információk kormányzati szintű összegzése, illetve értékelése történik. Az ezt koordináló szervezet(ek) részéről elengedhetetlen követelmény a titkosszolgálatok hazai és külföldi információgyűjtés és adatszervezés területén végzett munkájának összehangolása, a titkosszolgálati stratégiai célok folyamatos figyelemmel kísérése és szükséges mértékű pontosítása.

Célszerű olyan közös adatbázist működtetni, amely lehetővé teszi a titkos információgyűjtést és adatszervezést folytató és ahhoz közvetlenül kapcsolódó feladatokat végrehajtó szervek vonatkozásában a nemzetbiztonsági és bűnüldözői műveleti tevékenységgel összefüggő információk és adatok megosztását.

A megfelelően kiépített és működtetett hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszer stratégiai célja, hogy az ország, de a szövetséges partnerek külső, belső biztonságát érintő információk – a számunkra jelentős világpolitikai, a világgazdasági tendenciákról, a regionális válságfókókban kialakult helyzetéről stb. szóló információk – az állami (kormányzati) döntéshozókhöz, a polgári és katonai felső vezetéshez rendszeresen, aggregált formában eljussanak.

---

⁷ A jelenlegi kormányzat munkájában a hírszerzés helye és szerepe gyökeresen megváltozott. Az információszervezéstől a kapcsolatépítésen át a befolyásolás irányába átrendező *hírszerzési irányok* jelentőségének súlya egyre növekszik. A *titkosszolgálati célok* tartalmi súlypontjai ugyanakkor a bűnüldözésen, a bűnmegelőzésen, a védelmen át a politika irányába rendeződnek át. Az előző súlyponteltolódások és -átrendeződések majd mindegyike megtalálható a napjainkban tapasztalható veszélyek kezelése során (menekültügy, migráció, „népvándorlás”). Mindezek alkalmazásának hatékonyságát növelheti még a régi, bevált katonai szervezési-irányítási technikák, módszerek és erők újbóli alkalmazása.

A hazai titkosszolgálatok szakmai tevékenységének (hírszerzés és elhárítás) közép- és rövid távú meghatározásához, illetve (végrehajtás) tervezéséhez – kormányzati szinten, az állam teljes titkosszolgálati szervezeti rendszerére vonatkozóan – differenciált, szakszerű hírszerző, felderítő és elhárító feladatok meghatározására, stratégiai, taktikai és technikai nemzetbiztonsági hírigény⁸ megfogalmazására van szükség.

A biztonsági hatásokra (fenyegetés, veszélyek-kockázatok) vonatkozó titkosszolgálati munka (alkalmazkodás és kezelés) során az információgyűjtést, adatszerzést koordináló szervezet minden releváns nyílt, bizalmas és titkos tartalmú információt, adatot, valamint az államot (kormányt) és a szövetségeseket érdeklő külső és belső információt megkap. E szervezet – a hozzá érkező nemzetbiztonsági információk alapján – megszervezi a kormány eseti, illetve rendszeres informálását, és végzi a titkosszolgálatok bevonásával a nemzet biztonságát érintő, kormányzati döntéseket előkészítő összefoglaló-értékelő jelentések, intézkedési tervek, átfogó-értékelő elemzések, helyzetértékelések és prognózisok kidolgozását, és irányítja a szövetséges partnereinkre tartozó információk eljuttatását.

Az adott feladatot ellátó titkosszolgálat működése során a koordináló szervezet haladéktalanul informálja a polgári és katonai felső vezetést, az információgyűjtést és adatszerzést koordináló szervezetet, a társ hazai és külföldi biztonsági szolgálatok vezetőit, ha a nemzet és/vagy a szövetség érdekeit jelentősen befolyásoló, vagy annak közvetlen veszélyeztetésére utaló információ és adat kerül a birtokába. Továbbítja még a nemzeti, szövetségesi érdekek sérelmére, de nem közvetlen veszélyeztetésére utaló, valamint az ország, a szövetség biztonságával, biztonságpolitikájával, nemzetközi megítélésével és fontosabb gazdasági céljaival közvetlenül összefüggő információkat és adatokat.

A vázolt hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszer működésének várható eredménye az lehet, hogy kialakul és készség szintjén megvalósul a hazai és a szövetséges (külföldi) társszolgálatokkal, partnerekkel az állami (kormányzati) és szövetségesi hírszerzési, felderítési és elhárítási információgyűjtés mezo- és mikroszintű tervezése és kellő rutinnal történő végrehajtása. Csak ezáltal válhat összehangolttá, stabilá a hazai állami (kormányzati) és a szövetséges döntéshozók hírszerzési, felderítési és elhárítási jellegű informálása, objektív, szakmailag és tudományosan megalapozott döntés-előkészítési rendszere.

---

⁸ Hírigény = műveleti információ és adat.

A releváns hírszerzési, felderítési és elhárítási információk és adatok birtokában az illetékes polgári és katonai vezetés tudtával a titkosszolgálatok belföldön és külföldön azonnali feltáró, illetve ütemezetten végrehajtandó preventív és akadályozó (megszakító, megszüntető, felszámoló) intézkedéseket és akciókat foganatosítanak.

A titkosszolgálati munka korszerűsítésének alapja

A nemzeti biztonsági stratégia, a nemzeti katonai stratégia és az ezekre épülő ágazati stratégiák keretei között a magyar állami nemzetbiztonsági szolgálatok kötelező feladata Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének védelme, nemzetbiztonsági érdekeinek törvényes érvényesítése.

A magyar nemzetbiztonsági szolgálatoknak – az ország NATO- és EU-tagságából adódóan – a szövetség országainak polgári és katonai nemzetbiztonsági szervezeteivel szorosan kell együttműködniük. Az állami titkosszolgálati politikának érvényesülnie kell a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységi irányainak, feltételeinek és a szolgálatok korszerűsítésének, valamint az alkalmazható eszközrendszer és módszer kijelölésében.

A polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok korszerűsítésénél a hatékonyság, az eredményesség, a megelőzés és a gazdaságosság növelése a cél, ennek során meg kell felelni a szövetségesi tagságból adódó feladatoknak és együttműködési követelményeknek.

A nemzetbiztonság reformja a szervezeti rendszer újragondolásával

Továbbra is fontos a nemzetbiztonsági munka reformjához a hazai szolgálatok tevékenységének, szervezetrendszerének, struktúrájának újragondolása. Ehhez, illetve a hatékony nemzetbiztonsági tevékenység érdekében a magyar fegyveres erőt és rendvédelmi szerveket (benne a nemzetbiztonsági szolgálatokat) egységes rendszerben kell szemlélni, különösen azok szakmai működését, tevékenységi körük elhatárolását, feladatellátásuk személyi, tárgyi és műszaki erőforrásait illetően.

A polgári és a katonai titkosszolgálatok működési területük szerinti elkülönítése továbbra is indokolt. Viszont a hírszerzés, a felderítés és az elhárítás stratégiai irányítását, a tevékenységek koordinálását a törvényi alapfeladatok

és az új biztonsági hatások (fenyegetések, veszélyek-kockázatok) megismeréséből és felismeréséből eredő feladatok struktúrája, azok együtt történő kezelése, a tevékenységi irányok összefüggő volta, az elméleti és gyakorlati titkoszolgálati módszerek azonossága, több hatás (fenyegetés, veszély-kockázat) egyidejű kezelése miatt – hosszabb távon – *megfontolandó integrálni, egy tagolt szervezeti egységben végezni*. Ez a közös struktúra jelentősen növelné a nemzetbiztonsági tevékenységben alkalmazott eszközrendszerek és módszerek eredményességét, az információk kölcsönös cseréjét és kormányzati hasznosíthatóságát, költségtakarékos működtetését.

A nemzetbiztonsági szakmai munka hatékonyságában akkor várható döntő fordulat, ha a változtatásoknál, a nemzetbiztonsági munkában (a hírszerzés, a felderítés és az elhárítás) az információs komponens, illetve az értékelés-elemzés meghatározó szerephez jut.

Ahhoz, hogy a magyar titkosszolgálatok mind a hazai szakma, közvélemény, mind a szövetségesi rendszer „elismerését” kivívják, a következő területeken szükséges határozott előrelépést tenni. A hírszerző, felderítő munkában a *humánfaktor* szerepét *növelni kell*. A gyakorlati szakmai *képességet erősíteni szükséges* a művelti erők, eszközök hatékonyabb, korszerűbb alkalmazására. Elengedhetetlen az *értékelés-elemzés hatékonyságának* növelése, amely a „szűrő-kutató-felderítő” munkának ad „új értelmet”. A magyar szolgálatoknak jobban fel kell készülniük *krízishelyzetben, azonnali reagálás esetén* megfelelő *reagálóképességre*, amellyel a helyzetet azonnal, hatékonyan, korszerűen kezelni tudják.

Összességében nélkülözhetetlen a jelenlegihez képest *teljesen új titkosszolgálati szemlélet* meghonosítása és érvényre jutása.

Ehhez a jelenlegi nemzetbiztonsági szemléletet meg kell változtatni, el kell ismerni, hogy mind a hírszerző, felderítő, mind az elhárító munka (szolgálat) alapján véve információs tevékenység: a meglévő, szakosodott hírszerző, felderítő és elhárító képességekkel (kapacitásokkal) megbízható – a kormányzati (nemzeti) hírigényekhez igazodó – információk és adatok szolgáltatása elengedhetetlen.

Összegzés

Egy adott ország titkosszolgálatainak mindennapi tevékenységét a nemzeti kül- és biztonságpolitika, továbbá a képviselt nemzet érdekei, értékei határozzák meg. Nem kisebbítve persze a hírszerző, felderítő és elhárító munka

jelentőségét, értékét, de az adott ország biztonsága szempontjából igazi jelentőségük mégis inkább a katonai taktikai, stratégiai, nagyhatalmak esetében hadászati előrejelzéseinek van.

E szerint – a katonai mellett – a polgári hírszerző, felderítő és elhárító szervek munkájának jelentősége egyáltalán nem csökkent. A tanulmány megállapítja ugyanakkor, hogy – a napi politikai, továbbá a mindennapok pénzügyi-gazdasági eseményei (nehézségei) közepette – a hírszerzés, felderítés és elhárítás szükségességét (értelmét, illetve kvázi értelmetlenségét) még mindig nem ismerték fel/el. A médiában (szerencsére Magyarország esetében ritkán) néha felszínre kerül ugyan egy-két hírszerzési, felderítési és elhárítási esemény (eredmény), sajnos azonban az igazi szakmai sikerek és eredmények (épp az érték igazolására) legtöbbször mégis elmaradtak, részben azok információvédelme, minősített volta miatt.

Többszörösen is igazolt, hogy a hazai titkosszolgálatok munkájára szükség van, ezt az országhatárainknál, de a távolabbi régiókban zajló események is alátámasztják. Itt szükséges megemlíteni, hogy hírszerzésünk, felderítésünk és elhárításunk munkájának „eredményeként” így idejében és kellő mélységében szereztünk tudomást, fel tudtunk készülni például a romániai, a délszláv, az ukrán/orosz, de akár a napjainkban zajló – nagyon helyesen kiemelten kezelt – migrációs, gazdaságimenekült-áradat, újkori „népvándorlás” eseményeire és történéseire. Mindezek az események és azok hatásai érintették, többletterhet róttak hazánkra is (menekültáradat, segélyszállítmányok, védelmi átcsoportosítás stb.).

Mindezen tények napjainkban is igazolják a hazai titkosszolgálatok – az esetenként előforduló szakmai bírálatok, hibák, hiányosságok mellett – tevékenységének szükségességét. Vélhetően a hazai titkosszolgálatok munkája által hazánk védelmi ereje – szűkös költségvetési forrásaink mellett – folyamatosan növekszik, a régió, a térség biztonsági fenyegetései a tudomásunkra jutnak, felszínre kerülnek, e nélkül a régi és új biztonsági fenyegetések hatása sokkal nagyobb lenne; az ország a térség, a régió stabilizáló, meghatározó tényezőjévé válik. Elmondható, hogy csak nyílt információk és adatok kapcsán a társadalmi-politikai döntést nem lehet meghozni, hiszen azok torzok (hamisak, félrevezetők, tévesek) is lehetnek. Mindehhez a hazai titkosszolgálatok eredményesen járulnak hozzá, a releváns titkosszolgálati információkat, adatokat mind a döntés-előkészítés során, a politikai döntéshozatalban, mind a feladat-végrehajtásban, mind számos területen (gazdaság, tudomány, kereskedelem stb.) hasznosítani, Magyarország vezetése értékelni tudja.

IRODALOM

Dávid Ferenc: Biztonságpolitikai hangsúlyok a polgári nemzetbiztonsági szférában 2001 és 2010 között. *Hadtudomány*, 2013/1–2.

Hetesy Zsolt: Másodlagos nemzetbiztonsági kihívások. *Hadtudomány*, 2013/1–2.

Izsa Jenő: Javaslatok a nemzetbiztonsági/titkosszolgálati stratégia kidolgozásához. *Hadtudomány*, 2007/1.

Izsa Jenő: A hírszerzés céljáról és rendszeréről. *Hadtudomány*, 2009/1–2.

Kissinger, Henry: World Order: Reflections on the Character of Nations and the Course of History. Penguin Books, 2014

Lénárt Ferenc: Biztonság, nemzetbiztonság. *Új Honvédségi Szemle*, 2001/1.

Lénárt Ferenc: Hazánk felkészülése a XXI. századi biztonsági kihívások kezelésére. *Új Honvédségi Szemle*, 2004/5.

Lénárt Ferenc: Az új típusú nemzetbiztonsági információgyűjtés stratégiája. *Új Honvédségi Szemle*, 2004/8.

Lénárt Ferenc: Nemzeti Biztonsági Stratégiánk megvalósításának eszközei. *Új Honvédségi Szemle*, 2004/10.

Lénárt Ferenc: Az átalakuló nagyhatalmi hírszerzés. *Új Honvédségi Szemle*, 2007. április

Lénárt Ferenc: Változó világ – fejlődő hírszerzés és elhárítás. *Hadtudomány*, 2007. szeptember

Lénárt Ferenc: A magán-titkosszolgálati tevékenység és a biztonság. *Új Honvédségi Szemle*, 2007/11.

Lénárt Ferenc: A magán titkosszolgálatok hazai megjelenése és működése. *Hadtudomány*, 2008-e-5.

http://www.zmne.hu/kulso/mhthadtudomany/2008_e_5.pdf

Lénárt Ferenc: A titkosszolgálatok és a válságkezelés. A titkosszolgálati tevékenység újraértelmezése. *Hadtudomány*, 2010-e. www.mhth.eu/hadtudomany/2010/2010_elektronikus/2010_e_6.pdf

Lénárt Ferenc: A titkosszolgálatok hatékony feladat-ellátási rendszere, különös figyelemmel a gazdasági és pénzügyi válságok kezelésére. *Belügyi Szemle*, 2014/2.

Szalai Gábor: A nemzeti hírszerzés és a magánszektor kapcsolatának alapkérdései az USA-ban. *Hadtudományi Szemle*, 2008/2.

A Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról szóló 1035/2012. (II. 21.) kormányhatározat
A Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájának elfogadásáról szóló 1656/2012. (XII. 20.) kormányhatározat

SORBÁN KINGA

Informatikai bűncselekmények és nyomozásuk az Egyesült Királyságban

A számítógép, az internet és az elektronikus kommunikáció egyre növekvő szerepet tölt be mindannyiunk életében, általános, hogy internetet használunk otthon, a munkában, vagy az oktatási intézményekben. Olyannyira beférdőztek a mindennapi életünkbe, hogy már egyáltalán nem kelt feltűnést, ha egy átlagos felhasználó napja nagyjából a következők szerint néz ki: A reggeli kávé mellett a táblagépen elolvassa a híreket, majd elindul dolgozni, út közben a kedvenc zeneszámaikat hallgatva a telefonról. A munkába érve első dolga bekapcsolni a számítógépet, és gyakorlatilag a munkaidő végéig fel sem áll mellőle, talán csak akkor, amikor a futár meghozza az interneten megrendelt ebédet. A munkaidő végén még gyorsan megnézi a térképen, hogy hol lesz az esti találkozót a barátokkal, mikor jön a busz, és a legjobb útvonalat elmenti az okostelefon térképalkalmazásában (ha esetleg út közben mégis eltévedne, a GPS segítségével odatalál). Otthon még gyorsan megrendel pár ajándékot közeli rokona közelgő születésnapjára (természetesen bankkártya vagy PayPal segítségével gyorsan ki is fizeti).

A kibertérben azonban számos veszély is leselkedik a felhasználókra, a technológia kényelmes és könnyű hozzáférhetősége ugyanis a bűnelkövetők számára is sok új, kiaknázható lehetőséget kínál.

Az Egyesült Királyság az elmúlt tíz évben az egyik vezető szereplője lett a világ digitális (főleg a televízió- és a mobiltelefon-) piacának. A 2009-ben kiadott *Digital Britain Report*-ban¹ a brit kormány elkötelezte magát az egyetemes széles sávú szabvány kialakítása mellett, a Home Access (otthoni hozzáférés) program és más hasonló kezdeményezések keretében pedig kiállt amellett, hogy minden brit állampolgárnak legyen internet-hozzáférése. A jelentés kiemelte, a kormány kívánalma, hogy az Egyesült Királyság gazdasága kiaknázza az internet minden hasznát, és a lakosság igénybe vehesse az általa kínált szolgáltatásokat.

---

¹ Digital Britain. Final Report. June 2009.

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228844/7650.pdf

A Home Office² által 2010-ben megjelentetett *Cyber Crime Strategy*³ (kiberbűnözési stratégia) szerint, Európában az Egyesült Királyság vezet az internetes piac nagysága tekintetében; 2008-ban az online kiskereskedelmi forgalom negyvennyolcmillió font (kb. tizenkilencmilliárd forint) volt. Ugyanebben az évben az Egyesült Királyságban ötvenhét százalékkal több magánember rendelt magánhasználatra termékeket, illetve szolgáltatásokat az interneten, mint az előző évben. Az említett adatok ellenére a brit internetfelhasználók közül háromból egy nem vásárol online, ennek a fő oka az internettel kapcsolatos bizalmatlanság. A felhasználók a bizalmatlanság okaként említik a félelmüket a személyes biztonságuk miatt, és az interneten árusító vállalatok iránti ellenérzéseiket. A kiberbűncselekmények csökkentik a fogyasztók bizalmát, aminek magas lehet az ára: a hitelkártyacsалásokból eredő veszteség, amikor is a fogyasztó kártyáját úgy használták, hogy ő maga nem volt jelen, 328 millió font volt 2008-ban (ez tizenhárom százalékos növekedés az előző évhez képest), és a gazdaság éves veszteségének becsült összege az online rendelt kiszállítatlan termékek miatt ötvenötmillió font.

Mik az informatikai bűncselekmények?

E tanulmány szempontjából döntő fontosságú a fogalmak tisztázása, hiszen még manapság sincs általánosan elfogadott, egységes fogalmuk a számítógéppel kapcsolatos bűncselekményeknek. Az említett bűncselekményi kör leírására mind a magyar, mind a külföldi szakirodalom különböző fogalmakat használ úgymint: informatikai bűncselekmény, számítógépes bűncselekmény, kiberbűncselekmény, e-crime/e-bűncselekmény, netbűncselekmény. Sok esetben ezek a fogalmak egy tanulmányon belül is egymás szinonimáiként jelennek meg, holott – amellett, hogy mind ugyanarra a jelenségre irányulnak – bizonyos elemekben eltérnek egymástól, e miatt fontos a következetes használatuk.

– *Számítógépes bűncselekmény (computer crime) vagy kiberbűncselekmény (cybercrime):* a számítógépes bűnözés, valamint a kiberbűncselekmény lényegében szinonim fogalmak, minden olyan bűncselekményt magukban

---

² A belügyminisztérium brit megfelelője.

³ Cyber Crime Strategy, Home Office, March 2010.

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228826/7842.pdf

foglalnak, amelyekben megjelenik számítógép és/vagy a számítógépes hálózat.

- *Informatikai bűncselekmény (IT crime)*: az informatikai bűncselekményeket sok helyen azonosítják az előbbi fogalmakkal, de ez nem teljes mértékben helytálló. Az eltérés oka a számítástechnika (*computing*), valamint az informatika (*information technology*) fogalmának eltérésében keresendő, ugyanis míg az előbbit akként határozhatjuk meg, mint az automatizált adatfeldolgozás eszközeivel és azok különböző területeken való használatával (például a számítógép építése és azok programozása) foglalkozó elméleti és alkalmazott műszaki tudományt, addig az utóbbi azokkal a számítógépekkel és telekommunikációs eszközökkel foglalkozó tudomány, amely az információ keletkezését, továbbítását, feldolgozását és hasznosítását vizsgálja. Az informatika tehát tágabb fogalom, hiszen a számítógépek mellett magában foglalja a televíziót, a rádiót, a telefonokat is.
- *E(lektronikus)-bűncselekmény (e-crime)*: az e-bűncselekmény a legtöbb országban lényegében az informatikai bűncselekményekkel szinonim fogalom. Az ok, amiért itt külön tárgyaljuk, az, hogy az Egyesült Királyságban az e-crime fogalmat kettős értelemben használják: sokszor kifejezetten azokat az antiszociális viselkedésformákat értik rajta, amelyeket az elkövetők az interneten vagy a mobiltelefonon tanúsítanak (például cyberbullying, internetes zaklatás)⁴. A Rendőrfőnökök Egyesületének (*Association of Chief Police Officers*) e-crime-stratégiája szerint azonban e-crime a „*hálózatba kötött számítógépek vagy az internet használata bűncselekmények elkövetésére, vagy a bűncselekmény elkövetésének megkönnyítésére*”⁵.
- *Internetes bűncselekmény (netcrime)*: azok a számítógéppel kapcsolatos bűncselekmények tartoznak ide, amelyeket az internet kihasználásával követtek el.

A tanulmány a továbbiakban az informatikai bűncselekmény fogalmat használja. Ennek a fő oka, hogy a technológia folyamatos fejlődése következtében már nem egyértelmű, mi tartozik a számítógépek körébe, hol van a határ az egyes eszközök között, hiszen tudunk a televíziókon keresztül internetezni, az okostelefonunkon televíziót nézni és az asztali számítógépünkkel telefonálni. Felépítését és funkcióit tekintve az okostelefon, az okostelevízió és az egyéb „okos” eszközök ugyanúgy nevezhetők számítógépnek, mint te-

⁴ <http://www.ecrime-action.co.uk/what-is-ecrime.html>

⁵ House of Commons Home Affairs Committee E-crime Fifth Report of Session 2013–14, p. 5. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201314/cmselect/cmhaff/70/70.pdf>

lekommunikációs eszköznek. Éppen ezért mind a számítógépes bűncselekmény, mind az informatikai bűncselekmény fogalmának használata helytálló lehet, az egyértelműség kedvéért azonban a továbbiakban a számítógépes bűncselekmény fogalmat csak a szűk értelemben vett számítógép (PC, laptop) ellen vagy által elkövetett bűncselekmények esetében használjuk.

Milyen deliktumok tartoznak az informatikai bűncselekmények körébe az Egyesült Királyságban?

A brit jogrendszer az informatikai bűncselekmények két fajtáját különbözteti meg: új deliktumok, amelyeket új technológiákkal követnek el, mint az információs rendszer és adatok elleni bűncselekmények, amelyekkel a számítógépes visszaélésekről szóló törvény (*Computer Misuse Act, 1990*) foglalkozik (*cyber-dependent crimes*⁶), valamint régi típusú bűncselekmények, amelyeket új technológiákkal követnek el, mert a hálózatba kötött számítógépek és más eszközök elősegítik a bűncselekmény elkövetését (*cyber-enabled crimes*).

Az Egyesült Királyság jogrendszerének egyik különlegessége, hogy nincs egységes szerkezetbe foglalt büntető törvénykönyve. Az egyes bűncselekmények vagy bűncselekménycsoportok külön törvényekben találhatók meg, amelyek anyagi és eljárásjogi szabályokat egyaránt tartalmaznak, illetve vannak olyan deliktumok, amelyeket teljes mértékben a *common law*, a bírói gyakorlat szabályoz. Utóbbi kategóriát jól példázza az emberölés tényállása, amelynek a büntetendősége nem jelenik meg írott törvényben, csak a kiszabható büntetési tétel. Szerencsére a XX. századtól már egyértelmű a hajlandóság a bűncselekmények kodifikálására, ezért az informatikai bűncselekmények, illetve az e deliktumokkal foglalkozó rendelkezések több törvényben is megjelennek, amelyek közül a következők a legfontosabbak:

- a számítógépes visszaélésekről szóló 1990-es törvény (*Computer Misuse Act*), amelyet a rendőrségről és az igazságszolgáltatásról szóló törvény (*Police and Justice Act*) módosított 2006-ban, valamint a
- a csalásról szóló 2006-os törvény (*Fraud Act*).

6 Mike McGuire – Samantha Dowling: Cyber crime: A review of the evidence. Research Report 75. Chapter 1: Cyber-dependent crimes. Home Office, October 2013.

7 Mike McGuire – Samantha Dowling: Cyber crime: A review of the evidence. Research Report 75. Chapter 2: Cyber-enabled crimes – fraud and theft. Home Office, October 2013.

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/248621/horr75-chap2.pdf

Az informatikai bűncselekményeket érintik a következő törvények is:

- A büntetőeljárásról szóló törvény (*Proceeds of Crime Act, 2002*);
- A terrorizmusellenességről, bűnözésről és biztonságról szóló törvény (*Anti-terrorism, Crime and Security Act, 2001*);
- A hamisításról szóló törvény (*Forgery and Counterfeiting Act, 1981*);
- A gyermekek védelméről szóló törvény (*The Protection of Children Act, 1978*);
- A büntető igazságszolgáltatásról szóló törvény (*The Criminal Justice Act, 1988*);
- A büntető igazságszolgáltatásról és a közrendről szóló törvény (*Criminal Justice and Public Order Act, 1994*);
- A közrendről szóló törvény (*The Public Order Act, 1986*);
- Az adatvédelemről szóló törvény (*Data Protection Act, 1998*);
- A kommunikációról szóló törvény (*Communications Act; 2003*).

A számítógép-függő bűncselekmények

A számítógép-függő (vagy tisztán informatikai) bűncselekmények (*cyber-dependent crimes*) olyan deliktumok, amelyeket csak számítógéppel, számítógépes hálózattal, vagy egyéb infokommunikációs technológia felhasználásával lehet elkövetni. Ezek a cselekmények főképp számítógépek vagy hálózati erőforrások ellen irányulnak, noha a támadás következtében másodlagos hatások is megjelenhetnek. A számítógép-függő bűncselekmények két fő típusba sorolhatók:

- a) tiltott behatolás egy számítógépbe vagy számítógépes hálózatba, ilyen például a hackelés; valamint
- b) a számítógép működésének, illetve a hálózati kapacitásnak a megzavarása lerontása, utóbbira alkalmasak a különféle malware-ek vagy a DDoS-támadások.

A számítógép-függő bűncselekményeket a *Computer Misuse Act* tartalmazza, ezt indokolt bővebben tárgyalni⁸.

A törvényt 1990-ben fogadták el, napjainkig többször módosult, legutóbb 2006-ban módosította a rendőrségről és az igazságszolgáltatásról szóló törvény (*Police and Justice Act*). A brit törvényekre jellemzően vegyesen tartal-

⁸ A fordítás alapjául a következő tanulmányt használtam: Egyesült Királyság. Törvény a számítógépes visszaélésről [1990] és részletek a törvényjavaslat parlamenti vitájából. In: Informatika-Jog-Közigazgatás. Nemzetközi dokumentumok IV. InfoFilia, Budapest, 1992.

maz anyagi és eljárásjogi szabályokat⁹. A törvény a számítógépes bűncselekmények körében összesen négy tényállást különböztet meg.

Az első a jogosulatlan hozzáférés számítógépen tárolt adatokhoz. E szerint:

- (1) Bűncselekményt követ el az a személy, aki
  - a) a számítógépet azzal a szándékkal használja, hogy egy számítógépen tárolt bármely programhoz vagy adathoz hozzáférést biztosítson, illetve hogy elősegítse a hozzáférés biztosítását;
  - b) az a hozzáférés, amelynek a biztosítására a szándéka irányul, vagy amelynek a biztosítását elősegíti illetéktelen; és
  - c) az elkövető a számítógép használatakor tudja, hogy a hozzáférésre nem jogosult.

A törvényjavaslat parlamenti vitája kifejti, hogy ebben az esetben a törvény célja az elrettentés a szándékos illetéktelen hozzáféréstől, vagy annak kísérletétől, ezt a deliktumot gyakran számítógépes betörésnek (hackelés) nevezik. Az előbbi tényállás kulcseleme a szándék, a törvényjavaslat parlamenti vitájában *Michael Colvin*, a javaslat előterjesztője ugyanis azzal érvel, hogy *„helytelen lenne arra törekedni, hogy rajtakapjuk azt a személyt, aki hozzáférést biztosít pusztán azért, mert figyelmetlen, hozzá nem értő, gondatlan, vagy nincs kellően tájékozotva illetékességének korlátairól”*¹⁰. A szándék fontosságát a Rendőrfőnökök Egyesületének elektronikus bizonyítékokról szóló útmutatója is kiemeli, amikor úgy fogalmaz, hogy az ilyen bűncselekmények esetében két dolgot kell bizonyítani: azt, hogy a hozzáférés jogosulatlanul történt, valamint azt, hogy a gyanúsítottnak erről tudomása van.

- (2) Ahhoz, hogy a bűncselekmény megvalósuljon, az elkövetésre irányuló szándéknak nem kell közvetlenül
  - a) konkrét programra vagy adatokra;
  - b) konkrét program- vagy adatfajtákra;
  - c) az adott számítógépben tárolt programra vagy adatokra irányulnia.
- (3) Az a személy, aki a fenti cselekményben bűnös
  - a) Angliában és Walesben egyszerűsített eljárás alapján tizenkét hónapot meg nem haladó szabadságvesztés-büntetéssel, a törvényi maximumot meg nem haladó pénzbüntetéssel, vagy mindkettővel;

⁹ Computer Misuse Act (1990). <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/18/contents>

¹⁰ Egyesült Királyság. Törvény a számítógépes visszaélésekről [1990] és részletek a törvényjavaslat parlamenti vitájából. In: Informatika–Jog–Közigazgatás. Nemzetközi dokumentumok IV. InfoFilia, Budapest, 1992, 24.10. o.

- b) Skóciában egyszerűsített eljárás alapján hat hónapot meg nem haladó szabadságvesztés-büntetéssel, a törvényi maximumot meg nem haladó pénzbüntetéssel, vagy mindkettővel;
- c) Bűnvádi eljárásban két évet meg nem haladó szabadságvesztés-büntetéssel, pénzbírsággal vagy mindkettővel büntetendő.

A második a jogosulatlan hozzáférés további bűncselekmények elkövetésének vagy elősegítésének szándékával.

- (1) Bűncselekményt követ el az a személy, aki az 1. §-ba tartozó bűncselekményt azzal a szándékkal követi el, hogy
  - a) Olyan bűncselekményt kövessen el, amelyre ez a szakasz vonatkozik, vagy
  - b) bűncselekmény elkövetését (saját maga vagy más személy számára) elősegítse,amennyiben az elkövetni vagy elősegíteni szándékozott bűncselekmény e paragrafus (2) bekezdése értelmében további bűncselekménynek minősül.

A bűncselekményt ebben az esetben ugyanúgy követik el, mint az első szakaszban, de azzal a céllal, hogy további bűncselekményt kövessenek el, vagy elősegítsék egy további bűncselekmény megvalósulását. A további bűncselekmény ebben az esetben jelenthet például csalást vagy zsarolást. Colvin szerint „*ha arra használom a számítógépet, hogy információhoz jussak valaki zsarolása céljából, bűncselekményt követtem el, még mielőtt a zsaroló levelet elküldtem volna*”¹¹.

- (2) Az (1) bekezdés alapján további bűncselekménynek minősülnek azok a bűncselekmények,
  - a) amelyekre törvény büntetést állapít meg, vagy
  - b) amelyek huszonegyedik életévét betöltött, vagy idősebb (Angliában és Walesben a 18 éves) elkövető esetében öt évig terjedő szabadságvesztéssel is sújtható [vagy Angliában és Walesben a városi bíróságokról szóló törvény (*Magistrates' Courts Act, 1980*) 33. szakasza által felállított korlátozásokkal ítélhető el].

---

¹¹ Uo.

- (3) E szakasz vonatkozásában lényegtelen, hogy a további bűncselekmény elkövetése ugyanabban az időpontban történt-e, mint a jogosulatlan hozzáférés, vagy bármikor azután.
- (4) E paragrafus értelmében a bűncselekmény elkövetése akkor is megállapítható, ha a körülmények folytán a további bűncselekmény elkövetése nem lehetséges.
A Rendőrfőnökök Egyesületének elektronikus bizonyítékokról szóló ajánlása szerint amennyiben nem sikerül bizonyítani a további bűncselekmény elkövetésére irányuló szándékot, az 1. szakaszban meghatározott deliktum valósul meg.
- (5) Az a személy, aki a fenti cselekményben bűnös,
- a) Angliában és Walesben egyszerűsített eljárás alapján tizenkét hónapot meg nem haladó szabadságvesztés-büntetéssel, a törvényi maximumot meg nem haladó pénzbüntetéssel, vagy mindkettővel;
  - b) Skóciában egyszerűsített eljárás alapján hat hónapot meg nem haladó szabadságvesztés-büntetéssel, a törvényi maximumot meg nem haladó pénzbüntetéssel, vagy mindkettővel;
  - c) Bűnvádi eljárásban öt évet meg nem haladó szabadságvesztés-büntetéssel, pénzbírsággal vagy mindkettővel büntetendő.

A harmadik paragrafusba azok az illetéktelen cselekmények tartoznak, amelyeket a számítógép működésének akadályozásának szándékával követtek el, valamint azok a gondatlanságból elkövetett cselekmények, amelyek akadályozzák a számítógép működését.

- (1) Bűncselekményt követ el az a személy, aki
  - a) egy számítógéppel kapcsolatban illetéktelen cselekményt hajt végre;
  - b) az elkövetés időpontjában tudja, hogy a cselekményre nem jogosult; és
  - c) ezen paragrafus (2) vagy (3) bekezdése alkalmazandó.
- (2) Ez a szakasz alkalmazandó, amennyiben az elkövető szándéka a cselekményével
  - a) akadályozni a számítógép működését;
  - b) megnehezíteni vagy megakadályozni a számítógépen tárolt programhoz vagy adatokhoz való hozzáférést;
  - c) veszélyeztetni bármely fenti célra szolgáló program működését vagy az adatok megbízhatóságát;
  - d) lehetővé tenni bármely a)–c) pontba tartozó cselekmény elkövetését.

- (3) Ez a szakasz alkalmazandó akkor is, ha az elkövetőt gondatlanság terheli annak megállapításában, hogy a cselekedete alkalmas-e a (2) bekezdés a)–d) pontjában nevesített hatások kiváltására.
- (4) A (2) bekezdésben nevesített szándékosságnak, illetve a (3) bekezdésben nevesített gondatlanságnak nem kell kapcsolódnia
- egy meghatározott számítógéphez;
  - meghatározott programokhoz vagy adatokhoz;
  - meghatározott program- vagy adatfajtákhoz.
- (5) E szakasz szerint
- a cselekmény elkövetésének minősül a cselekmény elkövetésének a kiváltása is;
  - a „cselekmény” kifejezés magában foglalja a cselekmények sorozatát;
  - a megakadályozásra, megnehezítésre, veszélyeztetésre utaló kifejezések magukban foglalják a helyzet ideiglenes fennállását.
- (6) Az a személy, aki a fenti cselekményben bűnös,
- Angliában és Walesben egyszerűsített eljárás alapján tizenkét hónapot meg nem haladó szabadságvesztés-büntetéssel, a törvényi maximumot meg nem haladó pénzbüntetéssel, vagy mindkettővel;
  - Skóciában egyszerűsített eljárás alapján hat hónapot meg nem haladó szabadságvesztés-büntetéssel, a törvényi maximumot meg nem haladó pénzbüntetéssel, vagy mindkettővel;
  - Bűnvádi eljárásban tíz évet meg nem haladó szabadságvesztés-büntetéssel, pénzbírsággal vagy mindkettővel büntetendő.

A törvény parlamenti vitája szerint ennek a szakasznak a célja a „megfoghatatlan tulajdon”, például az adatok védelme. Ez a deliktum nem terjed ki a számítógépben vagy a mágneslemezben okozott fizikai kárra, kiterjed viszont olyan cselekvési formákra, mint a törlés, vagy olyan lemezek forgalomba hozatalára, amelyeket vírussal fertőztek meg, azzal a céllal, hogy a számítógépet megrongálják.

- 3A) Az 1. vagy a 3. szakaszokban meghatározott bűncselekmény elkövetéséhez használt eszköz készítése, kínálata, megszerzése szakasz csak 2006-ban került a törvénybe, a rendőrségről és az igazságszolgáltatásról szóló törvény iktatta be.
- (1) Bűncselekményt követ el az a személy, aki az 1. vagy a 3. szakaszokban meghatározott bűncselekmények elkövetéséhez vagy elkövetésének előse-

- gítéséhez használt tárgyat készít, átalakít, forgalomba hoz, illetve a forgalomba hozatalát felkínálja.
- (2) Bűncselekményt követ el az a személy, aki olyan eszközt hoz forgalomba vagy kínálja fel a forgalomba hozatalát, amelyet valószínűsíthetően az 1. vagy 3. szakaszokban meghatározott bűncselekmények elkövetéséhez, vagy elkövetés elősegítéséhez használnak.
  - (3) Bűncselekményt követ el az a személy, aki azzal a szándékkal szerez meg valamely eszközt, hogy az 1. vagy 3. szakaszokban meghatározott bűncselekmények elkövetésére, vagy az elkövetésük megkönnyítésére kínálja fel.
  - (4) E paragrafus alapján „eszköznek” minősül az elektronikus formában tárolt program és adat.
  - (5) Az a személy, aki a fenti cselekményben bűnös,
    - a) Angliában és Walesben egyszerűsített eljárás alapján tizenkét hónapot meg nem haladó szabadságvesztés-büntetéssel, a törvényi maximumot meg nem haladó pénzbüntetéssel, vagy mindkettővel;
    - b) Skóciában egyszerűsített eljárás alapján hat hónapot meg nem haladó szabadságvesztés-büntetéssel, a törvényi maximumot meg nem haladó pénzbüntetéssel, vagy mindkettővel;
    - c) Bűnvádi eljárásban két évet meg nem haladó szabadságvesztés büntetéssel, pénzbírsággal vagy mindkettővel büntetendő.

A számítógép által lehetővé tett bűncselekmények

A számítógép által lehetővé tett bűncselekmények (*cyber-enabled crimes*) tradicionális deliktumok, a számítógép-függő bűncselekményekkel ellentétben ezek infokommunikációs technológiák felhasználása nélkül is elkövethetők. A legsűrűbben előforduló számítógép által lehetővé tett bűncselekmények:

- a tiltott pornográf felvétellel való visszaélés;
- a gyűlölet-bűncselekmények;
- a zaklatás;
- a pénzügyi jellegű bűncselekmények, mint az online csalás, személyazonossággal való visszaélés; valamint
- a szellemi tulajdon elleni bűncselekmények.

Mely hatóságok járnak el az informatikai bűncselekmények nyomozásában?

*Rendvédelmi szervek az Egyesült Királyságban*¹²

A rendvédelmi szervek rendszere az Egyesült Királyságban meglehetősen komplex. A komplexitás egyik oka az Egyesült Királyság decentralizálódott közigazgatási rendszerében keresendő, ugyanis Skócia, Wales és Észak-Írország bizonyos szintű jogalkotási, közigazgatási, illetve pénzügyi autonómiát élvez, ezért van az, hogy a skót rendőrség „szervezetileg és a jogi szabályozásban elkülönül”. Észak-Írországban pedig „a centralizált, militarizált rendőrség mellett a hadseregnek is jelentős szerep jut”¹³.

Négyféle rendvédelmi szervet különböztethetünk meg:

1. Önkormányzati rendőri szervek: 2013. április 1-jétől Angliában, Észak-Írországban, Skóciában és Walesben¹⁴ összesen negyvenöt földrajzi alapon szervezett helyi rendőri egység van, amelyeket egy-egy rendőrkapitány (*chief constable*) vezet. Országos szervezetük 2015. április 1. előtt a Rendőrfőnökök Egyesülete (*Association of Chief Police Officers; ACPO*) volt, amely szakmai önkormányzatként működött, szervezetterányítási jogkör nélkül. 2015. április 1-jétől a Rendőrfőnökök Egyesületét felváltotta a Rendőrfőnökök Tanácsa (*National Police Chiefs' Council*)¹⁵. Angliában és Walesben (Nagy-Londonon kívül) mindegyik területi egység egy vagy több helyi önkormányzati területet (*county*) fed le. Skóciában a skóciai rendőrség (*Police of Scotland*) felelős a rendfenntartásért, Észak-Írországban pedig az Észak-írországi Rendőri Szolgálat (*Police Service of Northern Ireland*). „A helyi rendőrség magában foglalja a közbiztonsági, a közlekedérendészeti feladatokat, de ezek a szakterületek csak a belső munkamegosztásban különíthetők el.”¹⁶ A helyi szinten működő rendőrségek szakmai felügyeletét 2012 óta a rendőrségi és bűnügyi biztosok (*Police and Crime*

¹² A tanulmány e részének elkészítésekor Kozáry Andrea tanulmányra támaszkodtam. Kozáry Andrea: Nemzetközi összehasonlító szervezettan. Rendőrtisztví Főiskola, Budapest, 2008. http://rtk.unike.hu/downloads/tanszekek/tarstud/tema/nemz_osszh_modsztan.pdf

¹³ Salgó László – Tóth László: Rendészet a jogállamban. Magyar Rendészet, 2004/1.

¹⁴ Association of Chief Police Officers – Policing in the UK: A Brief Guide. [http://wyp-unison.org.uk/assets/2410-ACPO-Policing in the UK.pdf](http://wyp-unison.org.uk/assets/2410-ACPO-Policing%20in%20the%20UK.pdf)

¹⁵ <http://www.npcc.police.uk/About/AboutNPCC.aspx>

¹⁶ Finszter Géza: Rendőrségek Európában (Nyugat-európai modellek). In: Balogh Ágnes – Hornyák Szabolcs (szerk.): Tanulmányok Erdősy Emil professzor 80. születésnapja tiszteletére. Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata 136., PTE Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2005., 145. o.

Commissioner) látják el. Területi alapon szerveződnek továbbá egyes regionális egységek, a központi autópálya-rendőrség (*Central Motorway Police Group*) és az északnyugati autópálya-rendőrség (*North West Motorway Police Group*), amelyek az autópályákkal kapcsolatos rendvédelmi feladatokat látják el.

2. Speciális rendőri szervek: több olyan rendvédelmi szerv is van, amelyek nincsenek meghatározott földrajzi területhez kötve, hanem országos szinten látnak el rendvédelmi feladatokat. Ilyen speciális egység a vasúti rendészet (*British Transport Police*), amely Angliában, Skóciában és Walesben gondoskodik a vasúti hálózatok védelméről, a civil nukleáris őrség (*Civil Nuclear Constabulary*), amely az erőművek, nukleáris anyagok védelmét látja el, valamint a honvédelmi minisztériumi rendőrség (*Ministry of Defense Police*). „*Angliában különlegesen nagy fordulatra számít, hogy a provincializmust feladva az egyes kiemelt súlyú, bonyolult jogi megítélésű és nehezen felderíthető bűncselekmények leleplezésének eredményesebbé tétele érdekében centralizált országos hatáskörű bűnüldöző apparátusokat és információs központokat szerveztek.*”¹⁷
3. Egyéb rendőri szervek: olyan rendőri szervek, amelyek régebbi jogszabályok, vagy a common law alapján jöttek létre, feladataik általában egy meghatározott területhez vagy tevékenységhez kötődnek, ilyenek a kikötőkben van a parkokban működő rendőrségek (például a doveri kikötői rendőrség¹⁸).
4. Rendőri szervnek nem minősülő rendvédelmi szervek: ebbe a kategóriába sorolható minden olyan szerv, amely nem tartozik a rendőri szervek közé, de rendvédelmi feladatokat lát el, és a dolgozói is gyakran rendőrtisztek. Ilyen rendvédelmi szervek a Nemzeti büntügyi ügynökség (*National Crime Agency*), a határőrség (*Border Force*), vagy a brit adó- és vámhivatal (*Her Majesty's Revenue and Customs*).

Az informatikai bűncselekmények nyomozásában eljáró hatóságok

Az informatikai bűncselekmények nyomozása számos kérdést vet fel az Egyesült Királyságban is. Ilyen például az, hogy a rendőrtiszteknek milyen mértékben kell részt venniük az igazságügyi szakértői tevékenységben, illetve egyáltalán részt kell-e venniük ilyesmiben. Szintén ilyen kérdés, hogy

¹⁷ Finszter Géza: Rendőrségek a XXI. században. Belügyi Szemle, 2000/1., 64–74. o.

¹⁸ <http://www.doverport.co.uk/about/police/>

van-e értelme kiszervezni a technikai jellegű vizsgálatokat magánkézben lévő vállalatokhoz, hogy a közbeszerzési eljárással pénzt spóroljanak, vagy az igazságügyi szakértői tevékenységet a rendvédelmi szervezetrendszeren belül kellene szervezni. Problémákat vet fel az informatikai bűncselekmények sokszínűsége és komplexitása is: teljesen más típusú fellépést igényel egy szervezett bűnözői csoport által végrehajtott hitelkártyacsalás-sorozat és a tiltott pornográf felvételekkel kapcsolatos bűncselekmények nyomozása. Az említett okok következtében a rendvédelem struktúrája folyamatosan változik az adott politikai, stratégiai irányvonalnak megfelelően, és elmondható, hogy az informatikai bűncselekmények nyomozásában részt vevő szervek rendszere korántsem mutat egységes képet. Az előbbi ok miatt indokoltnak tartom röviden áttekinteni az informatikai bűncselekmények nyomozásában részt vevő szervek történetét, mielőtt rátérnék a jelenlegi szervezetrendszer ismertetésére.

Az első jelentős nemzeti szinten működő szerv, amelyet 2001-ben kifejezetten az informatikai bűncselekmények megfékezésére hoztak létre Angliában, Walesben és Észak-Írországbán, a Nemzeti csúcstechnológias bűnözés elleni egység (*National Hi-Tech Crime Unit; NHTCU*) volt. A központi szerv munkáját negyvenhárom helyi szinten működő egység, az úgynevezett csúcstechnológias bűnözés elleni egységek (*Hi-tech Crime Unit*) segítették.

Az NHTCU 2006-ban beolvadt a Súlyos szervezett bűnözés elleni ügynökségbe (*Serious Organised Crime Agency; SOCA*), ezzel azonban rés kellett keletkezett az informatikai bűncselekmények elleni harc nemzeti szintjén. Ennek következtében csökkent az informatikai bűncselekmények megelőzésére való koncentráció, az erőforrások koordinációja, és az olyan nagy volumenű informatikai bűncselekmények nyomozására való alkalmasság, amelyek nem tartoztak a SOCA hatáskörébe. A SOCA e-crime egységének a megbízatása arra terjedt ki, hogy mérsékelje az online szervezett bűnözés okozta károkat, kezelje a technológia által lehetővé tett szervezett bűnözésből eredő veszélyeket, illetve csökkentse az internethasználat és információs hálózatok szerepét a bűncselekmények elkövetésében. További feladata volt, hogy arra használja az internetet, hogy információt szerezzen a komoly szervezett bűnözésről.

2008 áprilisában az informatikai bűncselekmények fontosságának növekedése miatt az Rendőrfőnökök Egyesülete megalkotta az e-crime portfóliót a Fővárosi Rendőri Szolgálat (*Metropolitan Police Service; MPS*) vezetése alatt. Ugyanezen év szeptemberében a Home Office bejelentette, hogy három éven keresztül három és fél millió font támogatást ad a Központi e-crime

egység (*Police Central e-crime Unit; PCeU*) felállítására a Fővárosi Rendőri Szolgálaton belül, hogy vezető szereplője legyen az informatikai bűncselekmények elleni harcnak. Az Fővárosi Rendőri Szolgálat beolvastotta a már létező számítógépes bűnözés elleni egységét (*Computer Crime Unit*) a Központi e-crime egységbe, és további 3,9 millió font támogatást adott. A Központi e-crime egység fő feladata az informatikai bűncselekményekkel kapcsolatos képzési, eljárási, reagálási rend kialakítása, valamint a szervközi koordináció ellátása volt.

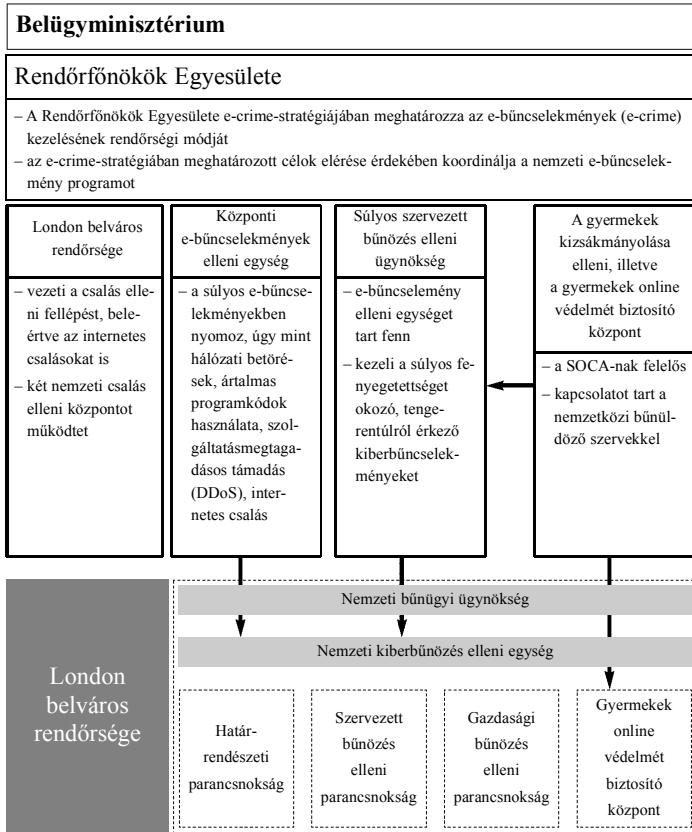
Az informatikai bűncselekmények nyomozásához kapcsolódó feladatot látott el korábban a gyermekek kizsákmányolása elleni, illetve a gyermekek online védelmét biztosító központ (*Child Exploitation and Online Protection Centre; CEOP*), amely 2006 áprilisában jött létre, azzal a céllal, hogy a megfelelő erőforrások birtokában hatékonyan kezelje a gyermekeket az online környezetben érintő szexuális bűnözők általi fenyegetést. Ez a szerv volt az Egyesült Királyság egyetlen kapcsolattartója a nemzetközi bűnüldöző szervekkel, ezen felül a gyermekek, a felnőttek és az ipari szereplők bejelentő központjaként működött, hogy jelenthessék a fiatalokat online fenyegető veszélyeket. A begyűjtött információt arra használják, hogy megállítsák az elkövetőket, és kármérséklő intézkedéseket vezessenek be, ezek magukban foglalják a gyermekek számára készülő oktatási anyagokat, a fiatalok és szüleik utógondozását, valamint azoknak a szakembereknek a képzését, akik az áldozatokkal dolgoznak.

Az informatikai bűncselekmények nyomozása jelenleg megoszlik a helyi rendőri szervek, valamint a Nemzeti bűnügyi ügynökség (*National Crime Agency*) között.

A Nemzeti bűnügyi ügynökség 2013. október 7-én jött létre, országos szinten működő rendvédelmi szerv, amely a CEOP, a SOCA, valamint a PCeU összevonásával keletkezett. A feladatai közé tartozik a szervezett bűnözés, az ember-, fegyver- és drogcsempészet, az informatikai bűnözés, valamint a határon átnyúló gazdasági bűncselekmények nyomozása.

Jelenleg a Nemzeti bűnügyi ügynökségen belül a Nemzeti kiberbűnözés elleni egység (*National Cyber Crime Unit; NCCU*) foglalkozik az informatikai bűncselekményekkel. Ez a szervezeti egység a PCeU és a SOCA informatikai bűnözés elleni csoportjainak összevonásával keletkezett, a létrehozásának célja az volt, hogy egy olyan szakértői egység alakuljon, amely technikusokból, taktikai felderítő, valamint nyomozó csoportokból áll. A Nemzeti kiberbűnözés elleni egység vezeti azokat a nyomozásokat, amelyekben az informatikai elem dominál, és támogatja azokat a szerveket, amelyeknek a munkájuk

1. számú ábra
Az informatikai bűncselekmények nyomozását érintő szervezeti átalakulások¹⁹

¹⁹ Forrás: House of Commons Home Affairs Committee E-crime Fifth Report of Session 2013–14, p. 19. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201314/cmselect/cmhaff/70/70.pdf>

során digitális bizonyítékokkal kell foglalkozniuk. A szervezeti átalakulásokat a 1. számú ábra illusztrálja.

A helyi szinten több rendőri szerv is szerepet kapott az informatikai bűncselekmények nyomozásában. Minden helyi rendőrségnél működik egy úgynevezett helyi csúcstechnológias bűnözés elleni egység (*local hi-tech crime unit*), így van bizonyos kapacitásuk a merevlemezek és a hálózatok elemzésére, noha az utóbbi azokra a hálózatokra korlátozódik, amelyek az internethez hasonló TCP/IP protokollokat használnak. A kisebb rendőri szervekre jellemző, hogy regionális hálózatokat (hub) hoznak létre. Néhány egységnél a szakértők mind rendőrtisztek, máshol civileket alkalmaznak. Számos szakértő rendőrtiszt van, akik számottevő szaktudással bírnak, néhányuknak diplomája is van igazságügyi informatikából. Azonban vannak tisztek a helyi csúcstechnológias bűnözés elleni egységeknél, akik csak rövid ideje dolgoznak ezen a területen, és csekély mértékű szakértői képzésben részesültek. A helyi szinten működő rendőrségek között kiemelt szerepet tölt be a Fővárosi Rendőrség (*Metropolitan Police*), valamint a London belváros rendőrsége (*City of London Police*). „*A Metropolitan Police – illetékessége ma Nagy-London egész területére kiterjed, kivéve a London City nevű városközpontot.*”²⁰ A Fővárosi Rendőrségnek több olyan – részben elkülönülten működő – speciális egysége van, amelyek digitális bizonyítékokkal foglalkoznak, ezek: S015; Terrorizmus elleni parancsnokság (*Counter Terrorism Command*); valamint a Fővárosi Rendőrség gyermekvédelmi egysége.

Ezeket felül működtet egy civilekből álló, számítógépes rendszerek vizsgálatára szakosodott labort, amely számítógépeket, táblagépeket és mobiltelefonokat vizsgál.

Részben informatikai bűncselekményekkel foglalkozik London belváros rendőrsége, amelynek van egy külön egysége a csekk- és hitelkártyacsalások nyomozására (*Dedicated Cheque and Plastic Crime Unit*²¹). A szerzői jogi bűncselekmények nyomozására szintén külön egység működik London belváros rendőrségének berkein belül, a *Police Intellectual Property Crime Unit*²².

---

20 Kozáry Andrea: i. m. 39. o.

21 <http://www.financialfraudaction.org.uk/Police-The-dcpcu.asp>

22 <https://www.cityoflondon.police.uk/advice-and-support/fraud-and-economic-crime/pipc/Pages/default.aspx>

A nyomozásokhoz szükséges szakértői háttér megteremtése

„Az Egyesült Királyságban a kriminalisztika mint tudományos fogalom nem terjedt el, a bűnügyi tudományok (forensic science) fogalmát részben a kontinentális krimináltechnikával azonosították. Szakirodalmi források a »forenzikus« (bírósi, büntető) jelzővel, azonos tartalommal használták a »scientific« (tudományos) jelölést.”²³ Az igazságügyi szakértő (forensic scientist) megállapításait (amit a tudomány aktuális állásának megfelelő módszerek, eljárások alkalmazása táplál) vélemény formájában terjeszti elő. Hasznosulását, formáját tekintve tehát a bűnügyi tudomány „véleménytudomány”, amelynek az érdemi sikerét az elfogadása adja. Egy „jó” igazságügyi szakértői vélemény tehát az általános és speciális kriminalisztikai ismeretekre támaszkodva, az adott ügyre vonatkoztatott megállapításokat tesz (kitérve annak esetleges egyedi jellegzetességeire), és felhasználva a megismerésméletek következtetéseit, az aktuális jogkérdésekben releváns, megfogalmazásában logikus, világos, tárgyilagos és igaz következtetéseket tartalmaz, amelyek retorikájukban is alkalmasak a közöltek alátámasztására.²⁴

Fontos megemlíteni, hogy az angol „forensic expert” kifejezés nem felel meg teljes mértékben a magyar fordításként használt „igazságügyi szakértő” elnevezésnek, hiszen tágabb személyi körre utal. Az Egyesült Királyságban ugyanis a „forensic expert” kifejezést használják a bűnügyi technikusokra, más néven a helyszínelőkre (*Scenes of Crime Officer*), akiknek a feladata a bűncselekmény helyszínén lévő bizonyítékok azonosítása és szakszerű összegyűjtése.

Az igazságügyi tudományok szerves részei a brit büntető igazságszolgáltatási rendszernek, és gyakran kulcsszerepet játszanak a büntetőeljárás során a bizonyítékok szolgáltatásában. 2005-ben az alsóház (*House of Commons*) tudomány és technológia bizottsága (*Science and Technology Committee*) *Forensic Science on trial* (Bűnügyi tudomány a tárgyaláson) címmel jelentést adott ki a bűnügyi tudományokról²⁵. A jelentés meghatározza az igazságügyi tudomány fogalmát, valamint felsorolja azokat a szervezeteket, amelyek a

²³ Katona Géza: A kriminalisztika és a bűnügyi tudományok. BM Kiadó, Budapest, 2002, 39. o.

²⁴ Angyal Miklós: Ismeretlen személyazonosságú holttestek kriminalisztikai és szakértői azonosítása.

Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2014, 12. o., <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/angyal-miklos/angyal-miklos-muhelyvita-ertekezés.pdf>

²⁵ House of Commons Science and Technology Committee: *Forensic Science on trial*. The Stationery Office Limited, London, 2005.

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmslect/96/96i.pdf>

nyomozástól az ítélethozatalig az igazságügyi szakértői tevékenységben részt vesznek. A jelentés igen tág módon definiálja az igazságügyi tudományokat: igazságügyi tudomány minden olyan tudomány, amely a jog szolgálatában áll. Ez magában foglalja az egyes tudományterületek teljes spektrumát az alapkutatótól egészen az alkalmazott technológiáig, így a kifejezés nemcsak azokra a szolgáltatásokra vonatkozik, amelyeket az igazságügyi szakértői szervezetek nyújtanak (például toxikológia, DNS-vizsgálat, lőfegyver, kábítószer, dokumentumok vizsgálata), hanem azokra a kutatásokra is, amelyek elősegítik az új igazságügyi technológiák kifejlesztését, tesztelését, bevezetését.

A szakértői háttérről a köz- és a magánszféra egyenesen gondoskodik: egyrészt a forenzikus szolgáltatásokat nyújtó vállalatok, másrészt pedig a brit rendőrség. A szakértők munkájának átlátásához ad segítséget a brit büntetőeljárás bemutatató *2. számú ábra*.

Röviden összefoglalva tehát az igazságügyi szakértők alapvetően két ponton kapcsolódhatnak be az eljárásba: a helyszínen a bizonyítékok összegyűjtésekor, valamint a bizonyítékok elemzésekor. Az előbbi tevékenységet klasszikusan a rendőrség munkatársai, a helyszínelők végzik, utóbbit azonban többnyire – ám nem kizárólagosan – vállalatok alkalmazottaiként dolgozó szakértők végzik.

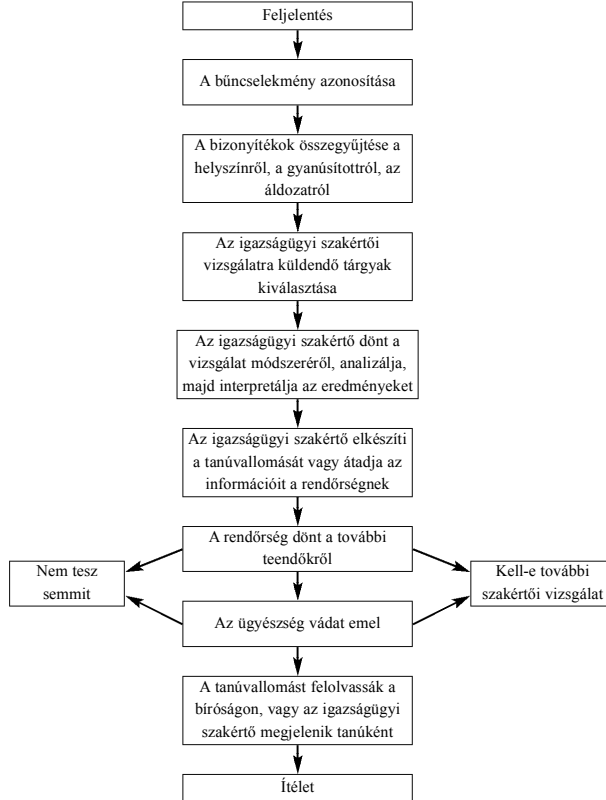
Az igazságügyi szolgáltatásokat Angliában és Walesben különböző cégek nyújtják piaci alapon. 2012 márciusáig a legnagyobb szolgáltató az állami tulajdonban álló *Forensic Science Service* (FSS) volt, ez biztosította az igazságügyi szolgáltatásokat a negyvenhárom helyi rendőrség, a koronautóügyészség, valamint a brit adó- és vámhivatal részére. Hatvanszázalékos piaci dominanciája ellenére a cég nehezen tudott alkalmazkodni a folyamatosan változó környezethez, az évek során pedig folyamatosan csökkent a piaci részesedése, ezért a megszüntetéséről határoztak. Skóciának és Észak-Írországnak saját, közpénzből finanszírozott igazságügyi szolgáltatói vannak: a Skót Rendőrségi Szolgáltató Hatóság (*Scottish Police Services Authority*) alá tartozó Igazságügyi Szolgáltatások (*Forensic Services*), valamint az észak-írországi igazságügyi tudományokkal foglalkozó ügynökség (*Forensic Science Northern Ireland*²⁶).

Szót kell még ejtenünk a rendőrségről, hiszen a rendőri szervezetrendszeren belül is több igazságügyi szakértő dolgozik: mind a negyvenhárom angliai és walesi helyi rendőrség alkalmaz tudományos tanácsadó munkatársakat (*Scientific Support Staff*). Az egyes munkakörök megnevezései egységenként

---

²⁶ <http://www.dojni.gov.uk/index/fsni/fsni-about.htm>

2. számú ábra
Az igazságügyi szakértő a brit büntetőeljáráásban²⁷

²⁷ Az eredeti ábra címe: The use of forensic science by the criminal justice system Forrás: House of Commons. Science... i. m. 11. o. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmsctech/96/96i.pdf>

eltérők lehetnek, de általánosságban elmondható, hogy minden helyi rendőrségnél van egy vezető tudományos tanácsadó (*Scientific Support Manager*) és számos helyszínelő (*Scenes of Crime Officer*). A vezető tudományos tanácsadók adminisztratív feladatot látnak el, ők koordinálják a helyszínelők munkáját, ellátják az igazságügyi tudományokkal kapcsolatos költségvetés kezelését, valamint elősegítik az igazságügyi tudományterületekre vonatkozó irányelvek fejlesztését a rendőrség szervezetén belül. Lehet tudományos, üzleti vagy rendőrségi háttérük, de közülük nagyon kevesen rendőrtisztek. A tényleges szakértői tevékenységet a helyszínelők végzik, ők azok, akik a bűncselekmény helyszínén DNS-maradványokat, ujjlenyomatokat, illetve más nyomokat keresnek és gyűjteneik. Komolyabb ügyekben ebbe a munkába a forenzikus szolgáltatásokat nyújtó vállalatok szakértőit is bevonják.

Összegzés

Az előbbiek alapján világos, hogy a britek már régóta foglalkoznak az informatikai bűncselekményekkel, ez idő alatt azonban náluk sem fejlődött ki olyan stabil szervezeti háttér, amely hatékonyan elláthatná az ilyen jellegű deliktumok nyomozását. Ha megfigyeljük az informatikai bűncselekmények nyomozásával foglalkozó rendőri szervek történetét, egyfajta útkeresést láthatunk, amit nagymértékben befolyásol az aktuálpolitikai helyzet. Figyelemre méltó azonban az a törekvés, hogy a digitális elemet tartalmazó bűncselekmények nyomozása a nemzeti szint mellett a helyi egységeknél is megjelenjen, illetve hatékonyan működjön.

Pozitívnak tekinthető az is, hogy a számítógépes visszaélésekről szóló törvényben nevesített deliktumok nagyjából követik az európai irányt, így a cybbercrime egyezményben meghatározott deliktumok a brit jogrendszerben is bűncselekményeknek minősülnek. Ez azért kiemelkedő fontosságú, mert az informatikai bűncselekmények nagyon gyakran országhatáron átnyúló jellegűek, és az elkövetők felelősségre vonhatóságának egyik kulcseleme, hogy az informatikai bűncselekmények körébe tartozó deliktumok egész Európában egységes képet mutassanak. Ahogy *Parti Katalin* egyik tanulmányában rávilágít²⁸ az „*Internet legmarkánsabb tulajdonsága az államhatárok elhomályosítása az úgynevezett »láthatatlan zóna« jelleg*”. A kapcsolattartás a

---

²⁸ Parti Katalin: Az internetes bűncselekmények nyomozásának egyes kérdései. In: Irk Ferenc (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 41. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2004, 257. o.

külföldi szolgáltatókkal, nyomozó hatóságokkal nehézkes, a hivatalos megkérés hosszú időt vesz igénybe, az információáramlás lassú, a külföldi online-hozzáférés-szolgáltató különféle okokból megtagadhatja az együttműködést, egyebek között azért, mert az adott országban a felhasználó cselekménye nem büntetendő.

IRODALOM

Angyal Miklós: Ismeretlen személyazonosságú holttestek kriminalisztikai és szakértői azonosítása. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2014. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/angyal-miklos/angyal-miklos-muhelyvita-ertekezés.pdf>

Finszter Géza: Rendőrségek a XXI. században. *Belügyi Szemle*, 2000/1.

Finszter Géza: Rendőrségek Európában (Nyugat-európai modellek). In: **Balogh Ágnes – Hornyák Szabolcs (szerk.):** Tanulmányok Erdős Emil professzor 80. születésnapja tiszteletére. *Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata* 136., PTE Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2005, 129–156. o.

Katona Géza: A kriminalisztika és a bűnügyi tudományok. BM Kiadó, Budapest, 2002

Kozáry Andrea: Nemzetközi összehasonlító szervezettan. Rendőrtisztai Főiskola, Budapest, 2008. http://rtk.uni-nke.hu/downloads/tanszekek/tarstud/tema/nemz_osszh_modsztan.pdf

McGuire, Mike – Dowling, Samantha: Cyber crime: A review of the evidence. Research Report 75. Chapter 1: Cyber-dependent crimes. Home Office, October 2013. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/246751/horr75-chap1.pdf

McGuire, Mike – Dowling, Samantha: Cyber crime: A review of the evidence. Research Report 75. Chapter 2: Cyber-enabled crimes – fraud and theft. Home Office, October 2013. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/248621/horr75-chap2.pdf

Parti Katalin: Az internetes bűncselekmények nyomozásának egyes kérdései. In: **Irk Ferenc (szerk.):** Kriminológiai Tanulmányok 41. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2004, 249–275. o.

Salgó László – Tóth László: Rendészet a jogállamban. *Magyar Rendészet*, 2004/1.

RADULY ZSUZSA

A közlekedési bűncselekmények mediációja

Magyarországon 1990 óta évente kevesebb mint harmincezer közlekedési bűncselekményt regisztráltak. Kivétel az 1992-es év, amikor a közlekedési bűncselekmények száma kiugróan magas, 33 130 volt. Azóta a növekvő élet-színvonal és a motorizáció fejlődése ellenére a közlekedési bűnözés mértéke évről évre csökken, az évente elkövetett közlekedési bűncselekmények száma 1996 és 2006 között húsz- és huszonegyezer között mozgott, míg a legutóbbi években tizenhárom-tizennégyezerre esett vissza.¹

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint a 2007-ben jogerősen elítéltek közül minden ötödiket közlekedési bűncselekmény elkövetése miatt ítélték el. Különösen nagy azoknak az aránya, akiket ittas járművezetés miatt vontak felelősségre, ezt követi a közúti baleset okozása mint második leggyakoribb közlekedési bűncselekmény.² Országosan százezer lakosra számítva 209 személyt ítélték el közlekedési bűncselekmény miatt 2007-ben. E bűncselekményeket a férfiak jóval gyakrabban követték el, mint a nők. Ugyanabban az évben 5879 ember vált közlekedési bűncselekmény sértettjévé.³

A közlekedési konfliktusokban az elkövető és az áldozat viszonya véletlenszerű, és az elkövetők – akik legtöbbször az átlagpolgárhoz hasonlítanak – egy pillanatnyi figyelmetlenség, meggondolatlanság miatt sodorják veszélybe a maguk és mások életét és testi épségét.

A balesetiok-kutatás ma már jelentős múltra tekint vissza, az Egyesült Államokban már az első világháború utáni években tanulmányozták a munkahelyi balesetek okait a baleset-megelőzés érdekében.⁴ A kriminológiai kutatások nyomán ismerjük a közlekedési balesetek tipikus körülményeit és a közlekedésibűn-elkövetők profilját is.

A közlekedésiszabály-sértésekért és a közlekedési balesetek okozásáért felelősségre vontak körében a felsőfokú iskolai végzettségük alulreprezen-

¹ A regisztrált bűncselekmények és elkövetők (1990–).

http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zjb002.html.

² Szalaiiné Homola Andrea (szerk.): Az ismertté vált bűncselekmények és elkövetők Magyarországon.

Központi Statisztikai Hivatal, Miskolc, 2008, 15. o.

³ Uo. 29. o.

⁴ Irk Ferenc: Közlekedés-biztonság és bűnözéskontroll. KJK, Budapest, 2003, 48. o.

táltak, míg az alacsonyabb végzettségűek egyre inkább felülreprezentáltak. *Irk Ferenc* ezt azzal magyarázza, hogy a magasabban kvalifikáltak képesek a közlekedés kívánalmainak leginkább megfelelő magatartást tanúsítani, álláspontja szerint az eltérés nem magyarázható önmagában azzal, hogy a tanultabb emberek jobban tudják érvényesíteni az érdekeiket, mint mások.⁵ A balesetozók csoportjának további jellemző vonása, hogy a generációs mobilitás miatt más településen élnek, mint ahol felnőttek, így kevésbé jól ismerik azt a környezetet, amelyben nap mint nap közlekednek. Az iskolai sikertelenség, az, hogy valaki bizonyítványszerzés nélkül fejezett be egy iskolát, szintén a balesetokozás valószínűségét növelő faktor.⁶ A balesetokozók közül sokan nem szereztek szakmát, vagy a szakmájuktól eltérő foglalkozást üznek. Minél elégedettebb a munkájával, minél stabilabb az élethelyzete, a volán mögött ülő személy annál biztonságosabban vezet. Hasonló módon befolyásolja a közlekedési magatartást a jó családi légkör, a pozitív munkahelyi hangulat és a szabadidő aktív pihenéssel töltése.⁷ A balesetozók körében magasabb arányban szerepelnek a büntetett előéletűek és a szabálysértés miatt elmarasztaltak. Az ittas gépjárművezetők és a szándékos közlekedési bűncselekményeket elkövetők között pedig jelentős arányban vannak olyanok, akik korábban erőszakos bűncselekményt követtek el.⁸

Abban, hogy valaki egy közlekedési konfliktus részesévé váljon, a szociológiai tényezőknek van elsődleges szerepük. *Irk Ferenc* szerint az egyén társadalmi közege az, amely alapvetően determinálja az egyén közlekedésibűn-elkövetővé válását. A szociológiai feltételek mellett lényeges szerepe van a közlekedési szituációnak és a közlekedésben részt vevő partnerek viselkedésének is.⁹

Mivel a közlekedési baleset „csak véletlenszerű bizonyítéka” annak, hogy az ember nem képes megfelelni a környezet kihívásainak, a közlekedési büntetőjog eszközeivel nem kényszeríthető ki a hibátlan közlekedési magatartás. Sem a konkrét cselekmény megvalósítójának, sem a társadalom többi tagjának visszatartása érdekében nem lehet cél „a tökéletes modell” követése. A szerző szerint a közlekedési konfliktusok kezelése annyiban fejlődött az elmúlt évtizedekben, hogy megelőzésük számos módját alkalmazzák, és a következmények kezelésének is több alternatívája ismert.¹⁰

---

⁵ Uo. 62–63. o.

⁶ Uo. 69. o.

⁷ Uo. 70. o.

⁸ Uo. 71. o.

⁹ Uo. 75. o.

¹⁰ *Irk Ferenc: Közlekedésbiztonság és generális prevenció. In: Irk Ferenc (szerk.): Kriminológiai és Kriminológiai Tanulmányok 34. Országos Kriminológiai és Kriminológiai Intézet, Budapest, 1997, 204. o.*

Irk a bűncselekményt rövid időn belül követő büntetést tartja hatékony eszköznek a preventációs célok megvalósítására¹¹, míg a közlekedési büntetőjog reformját elsősorban jogdogmatikai úton látja szükségesnek.¹² *Viski László*val egyetértve a közlekedési konfliktusok újfajta kategorizálását sürgeti, elsősorban a generális prevenció érdekében. Felfogása szerint a társadalom nevelése egzakt módon meghatározott szabályok útján valósítható meg, a durva szabályszegések esetén előre láthatóvá kell tenni a lehetséges következményeket a társadalom tagjai számára. A diverziós eljárások és a sérelem jóvátétele a szerző szerint is hatékony eszköz a speciális prevenció érdekében, ezeket kiegészíthetik a szituációs bűnmegelőzési eszközök.¹³ Ha az elkövető feltűnően gondatlanul vezetett, és ez ismételten fordult elő, a diverzió nem alkalmazható.¹⁴

Gönczöl Katalin szerint a Magyarországon 2007-ben bevezetett mediáció a hagyományos büntetőeljárást új szemponttal egészítette ki.¹⁵ A helyreállító igazságszolgáltatás filozófiáján alapuló eljárásban a konfliktusban érintett felek egy szakember közreműködésével szembesülhetnek a konfliktushoz vezető okokkal és a következményekkel, majd az elkövető a sértettet kiengesztelve nyugvópontra helyezheti a konfliktust, helyreállítva az áldozatnak és a közösségnek okozott sérelmet. A közvetítői eljárás egyszerre szolgál általános és speciális megelőzési funkciót. A büntetőpolitikai reform nyomán a mediáció a közlekedési, a személy és a vagyon elleni bűncselekményekben is elrendelhető.

A kutatás módszertana

A kutatásom célja a 2007. január 1. és a 2010. december 31. között a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében elrendelt közvetítői eljárások kriminológiai szempontú vizsgálata volt. A közvetítői eljárásokat az alapul szolgáló büntető ügyiratok és a közvetítői eljárás során keletkezett iratok vizsgálatával, azaz tartalomelemzés útján tanulmányoztam.¹⁶ E vizsgálatban az elemzési egy-

---

11 Uo. 206. o.

12 Uo. 203. o.

13 Uo. 216. o.

14 Uo.

15 Gönczöl Katalin: A helyreállító igazságszolgáltatás filozófiája. Büntetőjogi Kodifikáció, 2007/2., 3–7. o.

16 Kovács András, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei főügyész Ig.431/2010/1.; Gyulai Gábor, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság elnöke 2010.El.VI.140/3.; Sándorfi György, az Igazságügyi Hivatal főigazgatója Ig.14.E/85-2/2010. szám alatt engedélyezte számomra kutatási tevékenység végzését.

ség és a megfigyelési egység egybeesett, azok a mediációval érintett egyes terheltek voltak. Egyes kérdéseknél azok jellegéből adódóan az elemzési egység a bűncselekmény volt. A mintavételhez használt alapsokaság a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében működő ügyészségek és bíróságok által elrendelt közvetítői eljárásban szereplő terheltek és a bűncselekmények.¹⁷

A kutatás során a mintavételt részben a valószínűségi szisztematikus mintavétel jellemezte, azaz minden ügy terheltségére és minden bűncselekményre igaz volt az a megállapítás, hogy ugyanolyan valószínűséggel kerülhettek be a vizsgált ügyek közé. A mintavételt ez jellemezte a Nyíregyházi Városi Ügyészség által lefolytatott mediációs ügyek vizsgálata során, ahol az érintett terheltek feléről készítettem kérdőívet. A kiválasztás alapját az Igazságügyi Szolgálat (korábban Igazságügyi Hivatal) által átadott ügyfelli lista adta (mintavételi keret), ezen éves bontásban, az ügyek hivatalhoz érkezésének időbeli sorrendjében szerepeltek a mediációs ügyekben érintett terheltek. Itt minden második terheltet, illetve az ügyét vizsgáltam (szisztematikus mintavétel).

Másrészt a megyeszékhelyen kívüli ügyészségeken lefolytatott mediációról végzett kutatásom teljes mértékben reprezentatív, mivel itt valamennyi ügyet tanulmányoztam, és ugyanez érvényes a bíróságok által elrendelt mediációra is.

A kérdőíves vizsgálat során a kérdőív alapján kódoltam és osztályoztam a megfigyelési egységeket. A kérdőíves vizsgálat folyamán alapvetően a közlések manifeszt, kimondott tartalmát vizsgáltam. Egyes kérdések megválaszolásánál a latens tartalmat is figyelembe vettem a kódoláskor. A kódolás eredménye numerikus volt.

A mediációra utalt közlekedési bűncselekmények

A mediáció a vizsgálat tárgyául szolgáló időszakban a közlekedési bűncselekmények esetében is elrendelhető volt. Az 1978. évi IV. törvény az következő közlekedési bűncselekmények esetében tette lehetővé a mediációt: a közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény (Btk. 184. §); a vasúti, légi vagy vízi közlekedés veszélyeztetése (Btk. 185. §); a közúti veszélyeztetés (Btk. 186. §); a közúti baleset okozása (Btk. 187. §); a járművezetés ittas vagy bódult állapotban (Btk. 188. §); a járművezetés tiltott átengedése (Btk. 189. §);

---

¹⁷ Earl Babbie: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó, Budapest, 2008, 744. o.

és a cserbenhagyás (Btk. 190. §).¹⁸ A Btk. a személy elleni bűncselekmények között szabályozta a segítségnyújtás elmulasztásának törvényi tényállását (Btk. 172. §), azonban kriminológiai szempontból ez a bűncselekmény jellegénél fogva a közlekedési bűnözés része. Emiatt jelen elemzés a segítségnyújtás elmulasztása miatt induló büntetőügyekben elrendelt mediációt a közlekedési ügyekben alkalmazott mediáció keretében vizsgálta.

A mediációra utalható közlekedési bűncselekményekre is érvényes volt a Btk. 36. § (3) bekezdésében írt szabály, amely szerint a mediáció nem rendelhető el, ha a bűncselekmény halált okozott, és ha a megvalósult bűncselekmény felső (maximális) büntetési tétele súlyosabb, mint ötévi szabadságvesztés. Ezért a mediációt nem lehetett elrendelni – egyebek között – a halált okozó közúti baleset gondatlan okozásának vétsége miatt induló büntetőügyekben, mert ezek a bűncselekmények a sértett halálához vezettek, bár a bűncselekmény felső büntetési tétele – ötévi szabadságvesztés – még lehetővé tette volna a közvetítői eljárásra utalást [Btk. 187. § (1) bek.; (2) bekezdés b) pont].

A táblázat a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Igazságügyi Hivatalhoz mediáció lefolytatása céljából megküldött közlekedési büntetőügyek bűncselekményenkénti megoszlását foglalja össze.

A legnagyobb arányban a közúti baleset gondatlan okozásának vétsége miatt induló büntetőügyekben rendelték el a mediációt, de 2008-tól közvetítői

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Igazságügyi Hivatalhoz érkezett és mediációra utalt közlekedési ügyek¹⁹

	2007	2008	2009	2010
közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény	–	1	1	2
közúti baleset gondatlan okozása	8	8	27	33
közúti veszélyeztetés	–	1	3	3
cserbenhagyás	–	1	–	–
segítségnyújtás elmulasztása	–	–	1	1
összesen	8	11	32	39

¹⁸ A kutatásban vizsgált büntetőügyekre a 2013. június 30-ig hatályos büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényt kellett alkalmazni.

¹⁹ A közlekedési ügyek esetszámai és megoszlása a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Igazságügyi Hivatal által 2011. július 19. napján rendelkezésemre bocsátott adatsorokon alapul. A kutatásban a segítségnyújtás elmulasztása bűncselekményt a közlekedési ügyek közé soroltam, mert a bűncselekmény kriminológiai szempontból e bűncselekménycsoporthoz tartozik, bár a büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény e bűncselekményt a személy elleni bűncselekmények között szabályozza. Az igazságügyi hivatal által vezetett lajstromrendszerben egy ügyszámhoz egy bűncselekménytípus rendelhető hozzá, így a közlekedési ügyek lajstrom szerinti besorolása eltérhet a kutatásban megállapított bűncselekmény-kategóriától.

tői eljárást folytattak közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény, közúti veszélyeztetés és cserbenhagyás, 2009-től segítségnyújtás elmulasztása miatt induló büntetőügyekben is.

A közúti baleset gondatlan okozásának vétségét az jellemzi, hogy az elkövető szándékosan szegi meg a közúti közlekedés szabályait, és ezzel okozati összefüggésben egy vagy több személynek nyolc napon túli gyógyulási tartamú sérülést okoz. A terhelt szándéka sosem terjed ki arra, hogy a sértetteknek sérülést okozzon, erre csak a gondatlansága terjed ki, azaz könnyelműen bízik az előre látott következmények elmaradásában, vagy a szabályszegés következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja. A cselekmény előidézheti azt, hogy a sértett nyolc napon túl gyógyuló testi sérülést, maradandó fogyatékoságot vagy súlyos egészségromlást szenved el, illetve a bűncselekmény következtében tömegszerencsétlenség következik be. A bűncselekmény alapesetében a sértett nyolc napon túl gyógyuló sérülést szenved, és e bűncselekmény egy évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő. A bűncselekmény súlyosabban minősült, és három évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő akkor, ha maradandó fogyatékoságot, súlyos egészségromlást vagy tömegszerencsétlenséget okozott.

A közlekedés biztonsága elleni bűncselekményt, a vasúti, légi vagy vízi közlekedés veszélyeztetése bűncselekményt, a közúti veszélyeztetést, az ittas vagy bódult állapotban elkövetett járművezetést, a járművezetés tiltott átengedését az jellemzi, hogy az elkövető a biztonságos közlekedést veszélyeztető helyzetet idéz elő. A veszélyhelyzet előidézése, az, hogy az elkövető alkohol, illetve kábítószer hatása alatt vezet, illetve a járművezetését olyan személynek engedi át, aki szeszes italtól befolyásolt állapotban van, vagy egyéb okból alkalmatlan a járművezetésre, már önmagában megvalósítja a bűncselekményt. E bűncselekmények súlyosabban minősültek, ha az elkövető cselekménye nemcsak veszélyhelyzetet idézett elő, hanem legalább nyolc napon túl gyógyuló sérülést okozott, illetve a járművezetés tiltott átengedése esetében legalább maradandó fogyatékoságot okozott. A közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény, a vasúti, légi vagy vízi közlekedés veszélyeztetése bűncselekmény és a közúti veszélyeztetés három évig, míg az ittas vagy bódult állapotban elkövetett járművezetés és a járművezetés tiltott átengedése egy évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő.

A cserbenhagyás és a segítségnyújtás elmulasztása esetében az elkövető egy már létrejött veszélyhelyzethez kapcsolódó gondossági, illetve segítségnyújtási kötelezettségét szegi meg. A törvény a segítségnyújtás elmulasztását két, a cserbenhagyást egy évig terjedő szabadságvesztéssel pönalizálta.

A közúti baleset gondatlan okozásának vétsége esetében rendelték el a legtöbbször a mediációt. A mediált közlekedési ügyek közül 2007-ben 100; 2008-ban 72,7; 2009-ben 84,4; 2010-ben 84,6 százalékban e bűncselekmények miatt indult az eljárás.

A mediációt általában olyan bűncselekmények esetében rendelték el, amelyek alapesetnek minősülnek, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendők. A bíróság 2008-ban két, 2009-ben egy, majd 2010-ben két olyan ügyet utalt közvetítői eljárásra, amelyben a sértett maradandó fogyatékoságot, súlyos egészségromlást szenvedett el, vagy tettének következményeként tömegszerencsétlenség következett be, és amelynek büntetési tétele három évig terjedő szabadságvesztés volt. 2008-tól már az ügyészi gyakorlat is alkalmazta a mediációt a súlyosabb következménnyel járó bűncselekmények miatt induló ügyekben, 2010-ben pedig három ilyen esetben rendelték el a mediációt. A segítségnyújtás elmulasztásának a veszélyhelyzetet előidéző által elkövetett bűntette esetében – amely szintén súlyosabban minősül – 2009-től alkalmazta a mediációt.

A vizsgált ügyek körében a mediáció alkalmazására leggyakrabban az egyévi szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetében került sor, míg a háromévi szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetén ritkábban rendelték el a közvetítői eljárást. A törvényi lehetőség ellenére a mediáció alkalmazása nem vált elterjedté az ittas vagy bódult állapotban elkövetett járművezetés esetében, és azoknál a bűncselekményeknél sem, amelyeknél a büntetési tétel felső határa ötévi szabadságvesztés. Mind az ügyészi, mind a bírói gyakorlat elsősorban a legenyhébb büntetéssel fenyegetett és kevésbé súlyos eredménnyel járó bűncselekmények esetében alkalmazta ezt a diverziós eszközt.

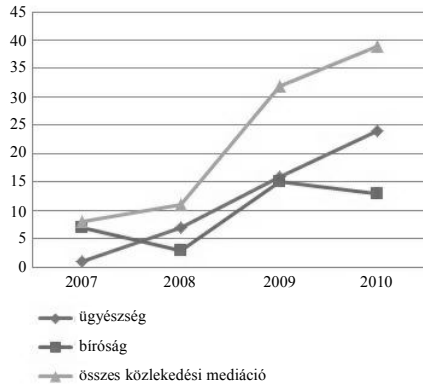
A mediáció elrendelése a közlekedési ügyekben

2007 és 2010 között a megyeszékhelyi ügyészségek és bíróságok kizárólagos illetékességgel jártak el a közlekedési büntetőügyekben.

Az 1. számú ábra azt mutatja be, a mediáció elrendelése hogyan oszlott meg az ügyészség és a bíróság között a közlekedési ügyekben.

Látható, hogy a közvetítői eljárás alkalmazásának gyakorisága összességében évről évre nőtt. A mediáció bevezetésekor a bíróság többször rendelt el közvetítői eljárást, mint az ügyészség. Míg az ügyészség által elrendelt közvetítői eljárások száma az évek folyamán következetesen növekedett, a bíró-

1. számú ábra
A mediációs ügyek megoszlása az elrendelő szervek és az elrendelés időpontja szerint

ság által elrendelt mediáció száma 2008-ban csökkent, 2009-ben nőtt, majd 2010-ben ismét csökkent az előző évhez képest.

Az ügyészseg által elrendelt mediáció esetében az ügyeket az jellemezte, hogy a rendőrség a kihallgatáskor szinte kivétel nélkül tájékoztatta a gyanúsítottat a közvetítői eljárásról, azonban a sértett 2007 és 2009 között egyáltalán nem kapott felvilágosítást arról, hogy közvetítői eljárást kezdeményezhet. Még 2010-ben is csupán a sértettek 14,3 százaléka kapott erről szóló tájékoztatást. Azonban ezekben az ügyekben a közvetítői eljárásra mégis sor került. A vizsgált ügyekben a nyomozás befejezése után az ügyész meghallgatta a gyanúsítottat és a sértettet, 2007 és 2010 között ugyanis az eljárási törvény kötelezővé tette az ügyész számára a gyanúsított és a sértett meghallgatását a közvetítői eljárás feltételeinek, a terhelt teljesítési készségének és képességének, a hozzájárulás önkéntességének vizsgálata céljából.²⁰ Ennélfogva ezekben az esetekben az ügyész tájékoztatta az elkövetőt és a sértettet a mediációról. A gyanúsított mellett védő ritkán vett részt az eljárásban, és a védő ritkán (2009-ben egy ügyben) tájékoztatta védencét a mediáció alkalmazásának lehetőségéről.

A bíróság által közvetítői eljárásra utalt ügyekben a rendőrség a nyomozás során többnyire szintén tájékoztatta a gyanúsítottat arról, hogy közvetítői

²⁰ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 224. § (4) bekezdés.

eljárást kezdeményezhet, bár a mediáció bevezetésének évében ez csupán a bíróság által mediációra utalt ügyek felére volt igaz. A többi esetben (2007-ben az ügyek felénél, 2008-ban és 2009-ben az ügyek harmadában, 2010-ben az ügyek 16,67 százalékában) a gyanúsított a védőtől kapott felvilágosítást. 2008-ban és 2010-ben egy-egy esetre volt jellemző, hogy a gyanúsított már a konfliktus előtt hallott a mediáció jogintézményéről. Azokban az esetekben, amelyekben védő nem vett részt az eljárásban, megfigyelhető, hogy a bíróság a tárgyaláson tájékoztatta a feleket a közvetítői eljárás alkalmazásának lehetőségéről (2007-ben az ügyek felénél, 2008-ban az ügyek harmadában, 2009-ben az ügyek huszonegy százalékában és 2010-ben az ügyek negyedében). A rendelkezésre álló iratok szerint az ügyészség ezekben az ügyekben nem tartott olyan meghallgatást a feleknek, amelyen a közvetítői eljárás feltételeit vizsgálta volna, 2010-ben azonban két ügyben tájékoztatta az elkövetőt a mediációról. 2007-ben a sértett tájékoztatására a nyomozás során elvétele került sor, azonban a bírósági tárgyaláson nyújtott felvilágosítás pótolta ezt. 2008 és 2010 között a rendőrség már többnyire a sértettet is tájékoztatta a mediációról. A bíróság által közvetítői eljárásra utalt ügyekben nagy jelentősége volt annak, hogy a felek a védőtől, illetve a bíróságtól megkapták a mediációról szóló tájékoztatást.

Az ügyészség által közvetítői eljárásra utalt közlekedési bűncselekmények esetében a mediáció többnyire a gyanúsított és a sértett közös kezdeményezésére indult, és ennek a közös kezdeményezésnek az ügyészi meghallgatás adott keretet. A sértettnek az eljárás korábbi fázisában nem volt tudomása arról, hogy a jogsértés következményeinek megválasztásában aktív szerepe lehet, az ügyészi meghallgatáson szerzett információk birtokában azonban már – a gyanúsítottal együtt – kérte a mediáció alkalmazását. Ritkábban fordult elő az, hogy kizárólag az elkövető kezdeményezte a mediáció elrendelését, és a sértett ehhez csupán hozzájárult. Az ügyész esetről esetre mérlegelte azt, hogy mely ügyekben tart meghallgatást a közvetítői eljárás feltételeinek vizsgálata érdekében. Kevésbé volt jellemző, hogy az ügyész hivatalból – a felek hozzájárulásának beszerzése után – olyan esetekben rendelte el a mediációt, amelyekben nem állt a rendelkezésére információ a gyanúsított és a sértett előzetes megbékéléséről. A gyanúsított sok esetben már a nyomozás idején kifejezte azt a szándékát, hogy ha mód van rá, akkor jóvátenné a bűncselekménnyel okozott sérelmet. Az ügyészt a közvetítői eljárás feltételeinek vizsgálatát célzó meghallgatás megtartásában befolyásolhatta az, ha az elkövető már a rendőrségen úgy nyilatkozott, hogy a sértettől bocsánatot kért vagy a sértettel már kibékült. A sértett önállóan egyetlen eset-

ben sem kezdeményezett mediációt. 2009-ben két ügyben, 2010-ben egy ügyben a védő kezdeményezte az ügy közvetítói eljárásra utalását.

A bíróság által közvetítói eljárásra utalt ügyekben 2007-ben leggyakrabban az elkövető és a sértett, majd 2008 és 2010 között az elkövető és a védő kezdeményezte az ügy elterelését a bírósági útról. 2009 és 2010 között az ügyek kevesebb mint felében az elkövető a sértettel közösen kezdeményezte a mediációt.

A közvetítói eljárást elrendelő bírói döntésekkel az ügyészség több esetben nem értett egyet, azokkal szemben fellebbezést jelentett be. Az ügyészség több esetben azt a bírói mérlegelést támadta, amelyben a bíró az ügy körülményeit akként értékelte, hogy a bűncselekmény jellegére és a terhelt személyére tekintettel a bírósági eljárás lefolytatása mellőzhető.

Egy közúti baleset gondatlan okozása miatt induló eljárásban a bíróság közvetítói eljárásra utalta az ügyet. A közvetítói eljárás elrendelése ellen az ügyész jelentett be fellebbezést, ebben arra hivatkozott, hogy a terhelttel szemben a bírósági eljárás lefolytatása azért nem mellőzhető, mert vele szemben a járművezetéstől eltiltást alkalmazni kell. A megyei bíróság azonban helybenhagyta a mediációt elrendelő bírói döntést, és azt állapította meg, hogy a közvetítés mérlegelést igénylő törvényi feltételei fennálltak a konkrét ügyben. A mediáció során a sértett elfogadta a terhelt bocsánatkérését, és a terhelt kilencvenötezer forint fájdalomdíjat fizetett a sértettnek²¹.

Szintén közúti baleset gondatlan okozása miatt indult az az eljárás, amelyben az ügyész azért fellebbezett a közvetítói eljárásra utalás ellen, mert az ügyészség az ügyet egyszer már közvetítói eljárásra utalta, és az nem vezetett eredményre. Ebben az esetben a megyei bíróság az ügyészi fellebbezésnek helyt adott. Döntésében a megyei bíróság a Legfelsőbb Bíróság 3/2007. számú kollégiumi véleményére hivatkozott, és az ott kifejtett jogértelmezést követve adott helyt az ügyészi indítványnak. Végül a bíróság az elkövetőt hetvenötezer forint pénzbüntetésre ítélte²².

A közlekedési ügyekben a gyanúsított általában már a nyomozás során tudomást szerzett a mediáció kérelmezésének lehetőségéről, míg a sértett ezen eljárási szakaszban kevésbé gyakran kapta meg a szükséges felvilágosítást. A rendőrség a legutóbbi években a sértettet egyre gyakrabban tájékoztatta. Fon-

---

²¹ Nyíregyházi Városi Bíróság B.1984/2006.; Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 3.Bkf.162/2007.
²² Nyíregyházi Városi Bíróság B.1357/2009.; Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 3.Bkf.611/2009.

tos megjegyezni, hogy ha a jegyzőkönyvek tartalmazták is a mediációról szóló tájékoztatást, a kutatás módszertani korlátai miatt akkor sem tudhatjuk pontosan, hogy a felvilágosítás ténylegesen mire terjedt ki. A sértettek tájékoztatásának gyakran teljes elmaradása jelzi, hogy a mediáció mint jogintézmény áldozatvédelmi célja a joggyakorlat számára nem volt egyértelmű. A közvetítői eljárás sok esetben inkább a terheltet megillető eljárási lehetőségként, mintsem az áldozatok érdekeinek érvényesítését célzó diverziós formaként jelent meg a joggyakorlatban.

A vizsgált ügyekre kevésbé volt jellemző, hogy az eljárás nyomozati szakaszában védő vett részt az eljárásban, azonban a védő részvétele – főként a bíróság előtti eljárásban – támogatóan hatott a mediáció kezdeményezésére.

A bíróság által közvetítői eljárásra utalt ügyekben az ügyész előzetesen nem tartott meghallgatást a közvetítői eljárás feltételeinek vizsgálata érdekében. Az ügyészség a mediációról sem az elkövetőknek, sem a sértetteknek nem nyújtott tájékoztatást 2007 és 2009 között, 2010-ben is csupán két esetben adott felvilágosítást. A törvényi szabályozás kizárólag az ügyész számára teszi lehetővé azt, hogy hivatalból közvetítői eljárásra utalja az ügyet, ha ehhez a felek hozzájárulnak. Ez minden esetben a mediáció feltételeinek vizsgálatát és mérlegelést igényel az ügyész részéről. Az ügyész a bíróság mediációt elrendelő döntéseit több esetben fellebbezéssel támadta, külön figyelmet érdemel, hogy a fellebbezés tárgya több esetben a bírói mérlegelés volt. A vádhatóság az eljárások során arra törekedett, hogy saját mérlegelési szempontjai érvényesüljenek a felek igényeivel és a bíróság mérlegelésével szemben. A felek szándéka, miszerint a konfliktusukat mediációval kívánják rendezni, bizonyos esetekben azért nem érvényesülhetett, mert az ügyészség szerint a büntetés kiszabása nem volt mellőzhető.

A bíróság a vizsgált közlekedési ügyeket – amelyekben az ügyész az elterelés helyett vádat emelt – a mediációra alkalmasnak találta. Ezen ügyekben főként a védői kezdeményezésnek és az eljáró bíró által nyújtott tájékoztatásnak volt döntő szerepe az ügy közvetítői eljárásra utalásában. A sértetteket sok esetben kizárólag a bíró tájékoztatta a mediációról. Bár a törvényi szabályozás kizárólag az ügyész számára teszi lehetővé azt, hogy hivatalból közvetítői eljárásra utalja az ügyet (a felek hozzájárulása után), a gyakorlatban azonban ezekben az esetekben a bíróság vállalt aktív szerepet az elterelésben. A Be. szabályai alapján a bíróság a közvetítői eljárásról köteles tájékoztatni a feleket, de hivatalból nem utalhatja mediációra az ügyet. Legalább a felek valamelyikének vagy a védőnek kifejezetten kérelmeznie kell a közvetítői eljárást, a kérelmet a tárgyaláson jelen lévő felek esetén a bíró jegyzőkönyvbe

foglalja. A bírói aktivitás azonban a közlekedési ügyek elterelésében nem volt következetes, mert a bíróság által mediációra utalt ügyek száma a korábbi évekhez képest 2008-ban és 2010-ben is csökkent. A bírói aktivitását az alkotmányvédelmi szempontok érvényesítésében befolyásolhatta az is, hogy az elterelésről hozott döntéseket az ügyész több esetben megfellebbezte.

A mediációban érintett terheltek jellemzői

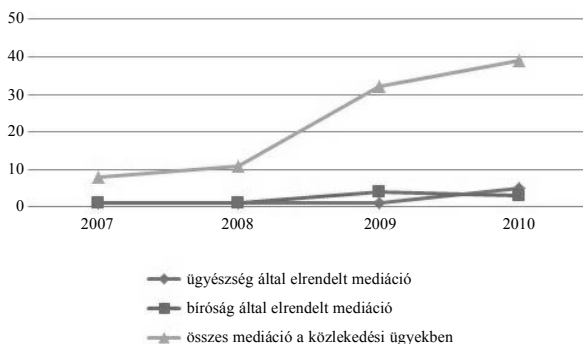
Az ügyészség által közvetítői eljárásra utalt közlekedési bűncselekmények elkövetői többnyire olyan huszonnégy évesnél idősebb férfiak voltak, akik érettségit és szakmát szereztek, azonban elvértve előfordult évente egy-két felsőfokú végzettségű elkövető is. Az elkövetők között 2008-ban három, 2010-ben tizenegy nő volt. 2009-ben egy közlekedési bűncselekmény elkövetője egy tizenhat éves fiatalos elkövető volt, míg valamennyi vizsgált évben előfordultak tizenhét és huszonkét év közötti elkövetők (évente egy-két ügyben), 2009-ben és 2010-ben huszonkét és huszonnégy év közötti elkövetők is részt vettek mediációban. Elenyészően, 2009-ben és 2010-ben pedig egyáltalán nem találunk olyan elkövetőket, akiknek a legmagasabb iskolai végzettségük nyolc általános iskolai osztály vagy ennél kevesebb.

Hasonló sajátosságok jellemzik a bíróság által közvetítői eljárásra utalt közlekedési ügyek terhelteit. Az elkövetők többnyire szintén huszonnégy évesnél idősebb férfiak, évente egy-két ügyben találunk tizenhét és huszonkét év közötti, huszonkét és huszonnégy év közötti és nő elkövetőket. A vizsgált időszakban évente egy-egy esetben jellemezte az elkövetőt, hogy a legmagasabb iskolai végzettsége az általános iskola nyolc osztálya. Ennél jellemzőbb, hogy felsőfokú végzettségűek, illetve hogy felsőfokú tanulmányokat folytatnak. Az elkövetők többsége azonban – hasonlóan az ügyészi szakban elrendelt mediáció terhelteihez – olyan személy volt, akinek érettségije, illetve szakmája volt.

A 2. számú ábra a munka és jövedelem nélküli elkövetők ügyeiben elrendelt mediáció megoszlását mutatja be az elrendelő szervek szerint az összes közlekedési ügyben elrendelt mediációhoz képest.

Az ügyészség által mediációra utalt bűncselekmények elkövetőinek többnyire rendszeres jövedelmük, nyugdíjuk volt (2009-ben a legtípikusabb a hatvan ezer forint alatti és a hatvan- és hetven ezer forint közötti, míg 2010-ben a hetven- és százezer forint közötti és a százezer forint feletti havi jövedelemmel bíró elkövetői csoport). Összességében a rendszeres jövedelmet húzóak je-

2. számú ábra
A munka nélküli elkövetők részvétele a közlekedési ügyek mediációjában (fő)

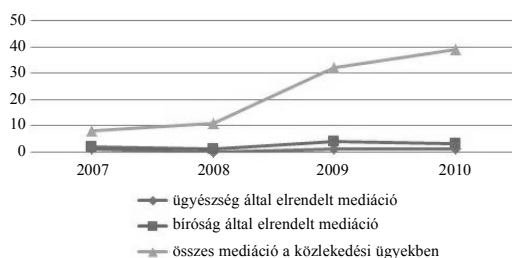
lentősen gyakrabban vették részt az ügyészség által elrendelt mediációban, mint a munka és jövedelem nélküli és szociális ellátásban nem részesülő elkövetők, de 2010-ben ezen elkövetők száma nőtt. A mediációban részt vevő elkövetőket tehát kedvező vagyoni viszonyok jellemezték. 2008-ban, 2009-ben és 2010-ben az érintett terhelteknek általában gépjárművük és lakóingatlanuk volt, míg vagyontalan elkövetők kivételesen vettek részt a mediációban.

A bíróság által elrendelt közvetítői eljárások elkövetőinek jövedelmi-vagyoni viszonyait hasonló sajátosságok jellemzik. A terheltek többsége rendszeresen kapott munkabért, 2007-ben többnyire a százezer forint feletti, 2009-ben leggyakrabban a hatvan- és hetvenezer forint közötti jövedelmű, 2010-ben a hetven- és százezer forint közötti vagy a százezer forint feletti havi jövedelemmel bíró elkövetők fordultak elő. Az érintett elkövetői csoporton belül már 2007-től találunk munka és jövedelem nélkülieket, akiknek a száma 2009-ben és 2010-ben nőtt. Az elkövetői csoportban az ügyészség által elrendelt mediációban érintett terheltekhez képest nagyobb a vagyontalan elkövetők aránya (3. számú ábra).

Az előbbi adatok alapján megállapítható, hogy a közlekedési ügyekben a mediációt általában a rendszeres jövedelemmel, munkabérrel bíró elkövetők ügyeiben rendelték el, míg a munka nélküli, szociális ellátásban részesülő elkövetők és azok, akiknek nem volt jövedelmük, jóval kisebb arányban vettek részt mediációban. Az elkövetők vagyoni helyzete és a mediációban való részvételük között ugyanez az összefüggés állapítható meg. Minél kedvezőt-

3. számú ábra

A vagyontalan elkövetők ügyeiben elrendelt mediáció az elrendelő szervek szerinti megosztásban az összes közlekedési mediációhoz képest (fő)

lenebb az elkövető vagyoni helyzete, annál kisebb a valószínűsége annak, hogy akár az ügyészség, akár a bíróság közvetítói eljárásra utalja az ügyet. A bírói gyakorlat azonban az ügyészi gyakorlathoz képest nagyobb arányban utalta közvetítói eljárásra a vagyontalan elkövetők ügyeit. Különösen igaz ez a megállapítás a 2009-es év ügyeire.

A közvetítói eljárásban érintett sértettek jellemzői

A konfliktusokban érintett sértettekről a terheltekhez képest kevesebb információ állt rendelkezésre az ügyiratokban. Csupán a mediációban részt vevő sértettek nemével, életkorával kapcsolatos kérdéseinkre kaphattunk választ, valamint arra, hogy ügyvéd képviselte-e a sértettet a büntetőeljárásban.

A nemek szerinti megoszlást tekintve a sértettek között 2007-ben és 2008-ban a nők voltak többségben, majd 2009-ben és 2010-ben már a férfiak. A sértettek többnyire huszonnégy évesnél idősebbek voltak, kivételesen fordult elő a sértettek között tizennégy év alatti, tizennyolc és huszonkét és huszonkét és huszonnégy év közötti személy. A sértettek érdekében általában nem járt el ügyvéd, 2008-ban azonban az ügyek több mint harmadát jellemezte az, hogy a sértett jogi képviseletet vett igénybe.

A bíróság által közvetítói eljárásra utalt ügyekben 2007-ben fele-fele arányban oszlottak meg a sértettek nemek szerint, majd 2008-ban és 2009-ben a sértettek többsége férfi, 2010-ben a sértettek többsége nő volt. A sértettek általában huszonnégy évesnél idősebb felnőttek voltak, 2007-ben egy sér-

tett fiatalok és három sértett gyermekkorú volt. 2009-ben a sértettek sorában tizenhét és huszonkét és huszonkét és huszonnégy év közöttiek is előfordultak. A bíróság által mediációra utalt közlekedési ügyek kevesebb mint felében a sértett ügyvéd képviselte valamennyi vizsgált évben.

Az előbbiekből megállapítható, hogy a bíróság által közvetítői eljárásra utalt ügyeket nagyobb arányban jellemezte az, hogy a sértett jogi képviselőt hatalmazott meg a képviseletére, mint az ügyész által mediációra utalt ügyeket. A sértett jogi képviselete hozzájárult ahhoz, hogy az áldozatok a mediációról megfelelő információhoz jussanak, és a jogi képviselőnek szerepe lehetett az ügyek közvetítői eljárásra utalásának kezdeményezésében is az eljárás bírósági szakaszában.

A konfliktusok jellemzői

A közvetítői eljárásban rendezett konfliktusokban többnyire egy sértett és egy elkövető volt érintett. Az ügyészség által közvetítői eljárásra utalt ügyek közül 2009-ben találunk egy olyan ügyet, amelyben a mediációban két elkövető vett részt, míg a bíróság által közvetítői eljárásra utalt ügyek között szintén – 2009-ben – két olyan esettel találkozunk, amelyben nem egy, hanem két elkövető volt érintett. Önmagában az, hogy egy bűncselekményt többen követtek el, nem jelenti azt, hogy valamennyi elkövető részt vett a mediációban. Előfordultak olyan esetek, amikor a többek által elkövetett közlekedési bűncselekménynek csak az egyik elkövetője vett részt a mediációban.

Egy közúti baleset gondatlan okozása miatt indult ügyben csupán az egyik vádlott vett részt a mediációban, míg a másik vádlott nem járult hozzá a közvetítői eljáráshoz. A bíróság az utóbbi elkövetővel szemben egy év, végrehajtásában két év próbaidőre felfüggesztett fogházbüntetést szabott ki, és két évre eltiltotta a közúti járművezetéstől, míg a másik elkövetővel szemben az eredményes mediáció alapján megszüntették az eljárást²³.

Az ügyészség által mediációra terelt ügyek közül 2008-ban két ügyben fordult elő, hogy a cselekménynek több sértettje volt. A bíróság által közvetítői eljárásra utalt ügyek közül 2007-ben két, 2009-ben egy, 2010-ben két ügyben fordult elő, hogy a sértettek száma kettő vagy három volt. Hasonlóan a töb-

---

²³ Nyíregyházi Városi Bíróság B.259/2009.

bek által elkövetett cselekményekhez előfordulhat az is, hogy nem vesz részt a mediációban a bűncselekmény valamennyi sértettje. A mediáció céljainak megvalósulását azonban az szolgálná, ha a közvetítői eljárásokban, a konfliktusfeloldásban minden érintett részt venne. A konfliktus „feldarabolása” esetén a helyreállító igazságszolgáltatás filozófiája csak részben valósulhat meg.

A mediációs üléseken a feleken kívüli egyéb személyek részvétele általában nem volt jellemző. A gyermek- vagy fiatalkorú sértettek törvényes képviselői és a fiatalkorú elkövető törvényes képviselője vett részt egy-egy esetben a megbeszélésen.

A mediációval érintett konfliktusok túlnyomórészt szituatív módon alakultak ki, és mind az ügyészi, mind a bírói gyakorlatban elterelt ügyek esetében kivételesen fordult elő, hogy az elkövető és a sértett haragos viszonyban állt egymással (ez 2008-ban, 2009-ben és 2010-ben csupán egy-egy ügyet jellemezett). A konfliktusok további jellemzője, hogy azok „kihűlt” konfliktusok voltak, de 2009-ben és 2010-ben a mediátor strukturális konfliktusokban is közvetített.

A közúti veszélyeztetés miatt induló eljárásban a felek közötti konfliktus egy közös hölgyismerőshöz kapcsolódott, aki a mediációs ülésen nem vett részt. A konfliktus további érdekessége, hogy a bíróság a közúti veszélyeztetés miatt induló eljárást egyesítette egy másik ügygel, amelyben a jelen ügy terheltje volt a sértett, míg a jelen ügy sértettje a terhelt. Bár a felek közötti konfliktust erősen átszőtték a közös hölgyismerőshöz fűződő érzelmek, és a felek a két büntetőügyben „fordított szerepben” tűntek fel, a mediáció keretében megkötött megállapodás tartalmát ez nem befolyásolta. A terhelt harmincöt ezer forint fájdalomdíj megfizetésére tett ígéretet, amit elsősorban a biztosító közreműködésével kívánt megtéríteni²⁴.

Az ügyészség által elterelt ügyekben az elkövetők és a sértettek konfliktust megelőző kapcsolatára általában az volt jellemző, hogy a konfliktusban érintett felek korábban nem ismerték egymást. 2008-ban az ügyek felében, 2009-ben az ügyek több mint kétharmadában és 2009-ben az ügyek közel nyolcvan százalékában az elkövető és a sértett a konfliktus előtt egyszer sem találkozott egymással. A 2007-ben lefolytatott egyetlen mediációs eljárásban a konfliktusban érintett felek egymás távoli rokonai voltak és ugyanazon a településen éltek, 2008-ban az ügyek harmadában testvérek és távoli rokonok voltak. 2009-ben és 2010-ben egyetlen elkövetőt és sértettet sem fűzött egy-

---

²⁴ Nyíregyházi Városi Bíróság B.712/2010.

máshoz rokoni kapcsolat. 2008-ban, 2009-ben és 2010-ben az ügyek kis hányadában munkatársak, ismerősök voltak a konfliktusban érintettek. 2007-ben, 2008-ban és 2009-ben egyetlen olyan eset sem fordult elő, amelyben a konfliktusban érintett felek egymás szomszédjai vagy barátai voltak. 2010-ben azonban a szomszédi viszony és a baráti kapcsolat kis arányban jellemző volt. 2008-ban, 2009-ben és 2010-ben nem volt számottevő az eltérés aszerint, hogy az elkövetők és a sértettek ugyanazon a településen vagy más-más településen éltek.

A bíróság által elterelt ügyek többségében a sértett és az elkövető korábban szintén nem ismerte egymást. A fennmaradó ügyeket közel azonos arányban jellemezte az, hogy az elkövetőt és a sértettet rokoni kapcsolat, baráti vagy ismerősi viszony fűzte egymáshoz. A felek a 2007-ben és a 2008-ban mediált ügyek közel felében azonos településen éltek, 2009-ben és 2010-ben többnyire ugyanazon a településen éltek.

A Nyíregyházi Városi Bíróságon eljárás folyt közúti baleset gondatlan okozása miatt. A balesetet okozó elkövetőt és a sértettet rokoni kapcsolat fűzte egymáshoz, ugyanis az elkövető a sértett gyermeke volt. A sértett a balesetben nyolc napon túl gyógyuló sérülést szenvedett, míg a terhelt a baleset következtében mozgássérültté vált. A cselekmény elkövetési ideje (2005. június 4.) és az eljárás megszüntetése között hosszú idő telt el, erre ugyanis az eredményes mediáció nyomán 2009 szeptemberében került sor. A közvetítői eljárást ebben az esetben védői indítványra a bíróság rendelte el.²⁵

A rendelkezésre álló iratokból megállapítható, hogy a konfliktusok az ügyészség által közvetítői eljárásra utalt ügyekben részben már a mediációs ülés előtt rendeződtek. 2009-ben és 2010-ben már növekedett azon esetek száma, amelyeknél a közlekedési bűncselekménnyel kiváltott konfliktus a mediáció keretében került nyugvópontra. A mediáció alkalmazása a mediációs ülés előtt már részben rendeződött konfliktusok esetében is célszerű volt, mert ez tette lehetővé a konfliktus okainak részletes feltárását, és a konfliktusok végleges lezárását a szakember közreműködésével. A bíróság által közvetítői eljárásra utalt ügyekben a konfliktusok többsége elsősorban a mediáció keretében rendeződött, a mediáció tárta fel a konfliktus okait, és kevesebb volt azon esetek száma, amikor a közvetítői eljárásra utalt konfliktusok már a mediációs megbeszélés előtt nyugvópontra kerültek.

---

²⁵ Nyíregyházi Városi Bíróság B.259/2009.

A bíróság által közvetítői eljárásra utalt ügyekben a mediáció nagyobb arányban töltötte be a konfliktusrendező funkcióját, mint az ügyészség által közvetítői eljárásra utalt ügyekben.

A megállapodások jellemzői

A felek a közvetítői eljárásban a legtöbb esetben megállapodást kötöttek egymással az ügyész eltereléséről hozott döntése után. 2008-ban az ügyek hatodában, 2009-ben az ügyek ötödében, 2010-ben az ügyek nyolcadában nem jött létre megállapodás a felek között. Ezekben az ügyekben a mediáció azért nem vezetett eredményre, mert a felek nem tudtak mindkét fél számára megnyugtató módon megállapodni a jóvátételről. 2009-ben egy ügyben a sértett visszavonta a mediációhoz nyújtott hozzájárulását, emiatt a közvetítői eljárást nem lehetett eredményesen lezárni.

A bíróság által közvetítői eljárásra utalt ügyekben a megállapodások arányát nagyobb változatosság jellemezte. 2007-ben a közvetítői eljárásra utalt ügyekben a megállapodást minden esetben sikerült megkötni, míg 2008-ban az elrendelt kevés mediáció egyikében sem született megállapodás. 2009-ben az ügyek harmadában, 2010-ben pedig az ügyek hatodában nem jött létre megállapodás a felek között. 2008-ban a megállapodások megkötésére többnyire amiatt nem került sor, mert a sértett nem ment el a mediációs megbeszélésre, így a közvetítői eljáráshoz adott hozzájárulását visszavontnak kellett tekinteni. Míg egy másik esetben a sértett visszavonta a közvetítői eljárás lefolytatásához adott hozzájárulását. 2008-ban és 2009-ben egy esetben a közvetítői eljárásra utalásról szóló elsőfokú bírósági határozat hatályon kívül helyezésére került sor. 2009-ben a felek négy esetben nem tudtak megállapodni a mindkét fél számára megfelelő jóvátételről, illetve egy-egy esetben az elkövető, illetve a sértett visszavonta a közvetítői eljáráshoz adott hozzájárulását. 2010-ben a megállapodások megkötésének azonos arányban volt akadálya az, hogy a felek nem tudtak megállapodni egymással és az, hogy a sértett, illetve az elkövető visszavonta a hozzájárulását.

A közvetítői eljárásban az esetek többségében a felek már az első mediációs ülésen megkötötték a megállapodást. 2009-ben és 2010-ben egy-egy ügyben fordult elő, hogy két-három mediációs ülést tartottak az ügyben.

A Nyíregyházi Városi Ügyészségen folyamatban lévő ügyben a közúti balesetet egy fiatalok okozta, míg a cselekmény áldozatai tizennégy éven

aluliai voltak. Bár a mediátor két ülést tartott az ügyben, megállapodás mégsem született a felek között.²⁶

Az ügyészi szakban elrendelt közvetítői eljárások megállapodásait tekintve megállapítható, kevésbé jellemző az, hogy a konfliktust pusztán bocsánatkérréssel zárták le a felek. A 2007-ben lefolytatott mediációs ügyet és a 2008-ban lefolytatott öt mediációs ügy egyikét jellemezte a jótételi forma. A mediációs megállapodásokat általában a bocsánatkérés mellett nyújtott pénzbeli jóvátétel jellemezte 2008-ban, 2009-ben és 2010-ben, míg a bocsánatkérés mellett nyújtott pénzbeli és nem pénzbeli jóvátételi forma általában kevésbé volt jellemző, 2009-ben a megkötött megállapodások negyedét jellemezte. A jóvátétel valamennyi esetben a sértett javára szolgált. Egyetlen olyan eset sem fordult elő, amelyben a jóvátétel címzettje a megsértett közösség lett volna, és olyan sem, amelyben a nem pénzbeli jóvátétel formája összefüggött volna az elkövető szakértelmével.

A bíróság által elrendelt mediáció esetében a megkötött megállapodásokat általában nem jellemezte az, hogy a felek a konfliktust bocsánatkérréssel zárták le. Azonban 2009-ben a megállapodások ötödében az elkövető a bocsánatkérésen kívül nem nyújtott más jóvátételt.

Az igazságügyi hivatal közvetítői eljárást folytatott le egy olyan közlekedési baleset miatt induló eljárásban, amiben a bűncselekmény sértette az elkövető édesanyja volt. A bíróság eredményesnek ítélte a mediációt, amelynek keretében az elkövető felelősséget vállalt a cselekményért, és bocsánatot kért a sértettől. Az ügyészség azonban fellebbezést jelentett be az eljárás megszüntetése ellen, mert álláspontja szerint az elkövetőnek a sértettet olyan helyzetbe kellett volna hoznia a mediáció keretében, mintha a baleset be sem következett volna, és ehhez – álláspontja szerint – nem elég a bocsánatkérés. A megyei főügyészség azonban ezt a fellebbezést visszavonta, így az eljárást megszüntették²⁷.

Az eredményes mediációk esetében leginkább a jóvátételnek az a formája terjedt el, amelynek keretében az elkövető bocsánatot kért a sértettől, és emellett pénzbeli jóvátételt is nyújtott.

A maradandó fogyatékoságot okozó közúti baleset miatt induló ügyben a terhelt jóvátételként százezer forint összegben a műtéti kiadásokat, szánegyenkeztezer

²⁶ Nyíregyházi Városi Ügyészség Fk.6419/2009.

²⁷ Nyíregyházi Városi Bíróság B.1548/2007.; Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség Bf.227/2008.

forint összegben a fogorvosi költségeket térítette meg a sértettnek, és harmincezer forint összegű fájdalomdíjat fizetett neki²⁸.

A közlekedési ügyek sajátossága, hogy az elkövetők egyes esetekben a mediációt követően a biztosító közreműködésével térítik meg a cselekménnyel okozott vagyoni károkat, míg a mediáció keretében úgynevezett fájdalomdíj fizetését vállalják. Így a konfliktuslevezetés sok esetben nem végleges, hiszen a biztosító döntése még kihatással lehet a felek kapcsolatára, ennél fogva befolyásolhatja az elkövető reintegrációját is.

A terhelt a közúti baleset miatt induló ügyben megkötött megállapodásban elismerte a felelősségét a történetek miatt, és százötvenezer forint fájdalomdíj megfizetését vállalta. Az elkövető ígéretet tett arra, hogy minden, a jövőben felmerülő kárt a biztosító segítségével rendezni fog. A megállapodás rögzítette, hogy a jóvátétel összege nem számít bele a biztosító által fizetendő összegbe.²⁹

A bocsánatkérés mellett nyújtott pénzbeli és nem pénzbeli jóvátétel jellemezte a 2007-ben megkötött megállapodások 14,28, a 2010-ben megkötött megállapodások 20 százalékát. A jóvátétel valamennyi esetben a sértett javát szolgálta. A nem pénzbeli jóvátételi forma az elkövető foglalkozásával, szakértelmével egyik esetben sem volt kapcsolatban.

A Nyíregyházi Városi Bíróságon folyamatban lévő ügyben a terhelt háromszázötvenezer forint pénzbeli jóvátétel nyújtása mellett azt vállalta, hogy a védője segíteni fog a sértettnek a biztosítóval kapcsolatos kárügyintézésben.³⁰

Az ügyész által elrendelt diverzió esetében a megállapodás teljesítési határidejét tekintve megállapíthatjuk, hogy az elkövetők általában már a mediációs ülésen teljesítették a megállapodásokat mind a négy vizsgált évben. 2009-ben és 2010-ben már előfordult néhány ügyben, hogy az elkövetők egy és négy hónap között tettek eleget a vállalt kötelezettségüknek.³¹ A megállapodásokat valamennyi ügyben betartották. Az ügyészség a közvetítői eljárás-

---

²⁸ Nyíregyházi Városi Bíróság B.1484/2009.

²⁹ Nyíregyházi Városi Bíróság B.1121/2010.

³⁰ Nyíregyházi Városi Bíróság B.1203/2010.

³¹ A megállapodás teljesítésének határideje 2009-ben egy esetben egy hónap, egy esetben három hónap volt, míg 2010-ben két esetben egy, egy esetben három, egy esetben négy hónapos teljesítési határidőt vállalt.

sok eredményességét általában nem bírálta felül, azonban 2007-ben és 2008-ban egy-egy esetben a mediátor javaslata és az eredményes mediáció ellenére nem került sor az eljárás megszüntetésére, mert az ügyész felülbírálta a mediáció eredményességét.

A közúti baleset gondatlan okozása miatt induló eljárásban a munka nélküli és vagyontalan elkövető egyik rokonának okozott testi sérülést a balesettel. A sértett a mediáció során anyagi jellegű jóvátételre nem tartott igényt. A mediátor a sértett jelzése alapján az eljárás megszüntetését javasolta az ügyésznek, a vádhatóság azonban a mediációt eredménytelennek, sikertelennek minősítette. Határozatának indokolásában kifejtette, hogy a megállapodás nem tartalmazott a sértett vonatkozásában jóvátételt igénylő eredményt. E határozattal szemben a védő és az elkövető panaszt jelentett be. A panaszt elbíró megyei főügyészség azt állapította meg, hogy a mediáció eredményességének felülbírálata törvényes volt. A határozat indokolása szerint a gyanúsított az ügyész által elrendelt meghallgatáson ötvezer forint jóvátétel megfizetését vállalta, illetve a sértett ezt kérte tőle, de a közvetítői eljárásban ennek megfizetésére nem került sor. A megyei főügyészség ezért a panaszt elutasította.³²

Azokban az ügyekben, amelyekben a mediáció nem volt eredményes, a bíróság 2009-ben egy esetben próbára bocsátást és pártfogó felügyelet intézkedést alkalmazott, míg a többi esetben 2007-ben, 2008-ban, 2009-ben és 2010-ben pénzbüntetést szabott ki, 2010-ben a pénzbüntetés mellett járművezetéstől eltiltást is kiszabott.

A bíróság által közvetítői eljárásra utalt ügyekben a megállapodások teljesítési határideje nagyobb megoszlást mutat, mint az ügyészség által elrendelt közvetítői eljárások esetében. Kevésbé volt gyakori, hogy az elkövető már a mediációs ülésen teljesítette a megállapodásban foglaltakat. A megállapodások azonnali teljesítése 2007-ben 42,9, 2009-ben 50, és 2010-ben 60 százalékban volt jellemző. A többi esetben az elkövetők egy és hat hónap között tették jóvá a sérelmet. Az évek során a teljesítési határidő tartama egyre inkább kitolódott, és 2010-ben a felek már öt hónapos és hat hónapnál hosszabb teljesítési határidővel is megkötötték a megállapodást. Az elkövető a megállapodást teljesítette, 2010-ben egy esetben az elkövető nem tudta teljesíteni a megállapodásban foglalt kötelezettségét.

---

³² Nyíregyházi Városi Ügyészség K.5234/2007.; Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség Nf.3732/2007.

A maradandó fogyatékoságot előidéző közúti baleset okozása miatt induló ügyben a sértett fenntartotta a biztosítóval szembeni kárigényét, emellett ötszázezer forint fájdalomdíj megfizetését kérte a terhelttől. A terhelt részletfizetéssel vállalta a megállapodás szerinti fájdalomdíj megfizetését, azonban egyetlen részletet sem teljesített.³³

A bíróság a közvetítői eljárás eredményességét egyik esetben sem bírálta felül. Azokban az esetekben, amelyben a közvetítői eljárás azért nem volt eredményes, mert nem került sor megállapodás megkötésére, vagy azt nem teljesítették, a bíróság az elkövetővel szemben pénzbüntetést szabott ki, és 2008-ban két, 2009-ben egy elkövetőt eltiltott a közúti járművezetéstől.

Az elkövetők előélete és a mediáció hatása a reintegrációjukra

A mediációban részt vevő elkövetők előéletét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a terheltek többsége büntetlen előéletű volt. Az ügyészség által közvetítői eljárásra utalt ügyekben csak 2009-ben fordult elő egyetlen bűnismétlő terhelt. A bíróság által közvetítői eljárásra utalt ügyekben már nagyobb gyakorisággal fordultak elő a visszaesőnek nem minősülő bűnismétlők.³⁴

A mediáció folyamán többnyire feltárták a bűncselekmény elkövetéséhez vezető okokat, és a mediáció elősegítette az elkövető reintegrációját. A mediációval érintett közlekedési bűncselekmények miatt induló büntetőügyekben egyetlen esetben sem került sor a sértettnek okozott kár megtérülését garantáló zár alá vételre. A mediáció keretében azonban lehetőség nyílt arra, hogy az elkövető jóvátegye az okozott sérelmet. Az elkövető reintegrációját az eredményes mediáció minden esetben elősegítette. Azokban az esetekben, amelyekben a mediáció nem volt eredményes, gyakran került sor pénzbüntetés kiszabására, amely elvonhatta a vagyoni károk megtérítéséhez szükséges fedezetet, s így akadályozhatta az elkövető reintegrációját. Az eredményes közvetítői eljárás esetén az elkövető az eljárás megszüntetése után részt vehetett a közúti közlekedésben, míg az eredménytelen mediációs eljárások után a jogalkalmazó több esetben úgy ítélte meg, hogy a közlekedés biztonsága érdekében szükséges alkalmazni az elkövetővel szemben a járművezetéstől eltiltást.

³³ Nyíregyházi Városi Bíróság B.169/2010.

³⁴ 2007-ben és 2008-ban egy-egy, 2009-ben és 2010-ben két-két esetben.

Összegzés

A közvetítői eljárás gyakorlatát vizsgáló kutatásom az új jogintézmény bevezetése utáni négy év gyakorlatát ölelte fel. Bár jelen tanulmány kizárólag a közlekedési bűntetőügyek mediációját elemezte, és a vizsgálat kevés ügyre terjedt ki, a tanulmányban ismertetett esetszámokból és a bemutatott jogalkalmazói döntések indokolásából egyértelművé vált, hogy a resztoratív igazságszolgáltatás paradigmáján alapuló mediáció szűk keretek között kapott létjogosultságot a joggyakorlatban.

Ha a közlekedési mediáció tipikus elkövetőjét összevetjük a közlekedési konfliktusok tipikus terheltjével, azt látjuk, hogy a két személyi kör nem teljesen fedi egymást. A kriminológiai kutatások szerint az alacsonyabb iskolai végzettségűek felülreprezentáltak a közlekedési bűnözésben, míg a kutatás megállapítása szerint a mediációt többnyire szakmával bírók és érettségizettek ügyeiben rendelték el. Ha az elkövetőnek nincs rendszeres jövedelme és vagyona, akkor nagyon kevés az esélye arra, hogy az ügye mediációra kerül. A kriminológiai vizsgálatok azt mutatják, hogy a közlekedési balesetek okozói büntetett előéletűek, a kutatás adatai szerint azonban a mediációt többnyire büntetlen elkövetők ügyeiben rendelték el. Mindez arra utal, hogy a jogalkalmazók a mediációt csak kivételesen, az elkövetői oldalon fennálló kedvező személyi feltételek esetén rendelték el. Hozzá kell tenni, hogy a mediációt még a közlekedési bűncselekmények esetében is csupán a legenyhébben, az egyévi szabadságvesztéssel büntetendő esetekben rendelték el. Noha a közlekedési bűncselekmények között az ittas járművezetés a leggyakoribb, az ügyészi joggyakorlat ezt következetesen kizárta a mediációból. A bírói gyakorlat még kevés ügyben vizsgálta felül az ügyészi mérlegelési szempontokat, azonban egyértelműen tágabb elkövetői körben és többféle bűncselekménynél adott lehetőséget a felek konfliktusfeloldására. A mediációs ügyek számának folyamatos növekedése pedig mindenképpen bizakodásra ad okot.³⁵

---

³⁵ 2011-ben már 5980, 2012-ben pedig 6410 ügyet utaltak közvetítői eljárásra. Áttekintés az Igazságügyi Hivatal egyes szakterületeinek feladat-ellátásáról. Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat Pártfogó Felügyelői Igazgatóság. <http://kih.gov.hu/mediacio>

KEMÉNY GÁBOR

Szolgálnak és kérnek¹

Először is, néhány szó Afganisztánról. Az ország Közép-Ázsiában², Magyarországtól kicsivel több mint hatezer kilométerre található, jelentősebb szomszédjai Kína, Pakisztán és Irán. Állammá alakulása alig pár száz évre nyúlik vissza, a történészek az 1700-as évek közepére datálják, ekkor kiáltották ki *Ahmad* sahot királlyá. Az ország a XIX. századtól folyamatosan, kisebb-nagyobb megszakításokkal harcban állt az angolokkal, a viszonylagos béke *Zahir* sah király alatt negyven évig, 1973-ig tartott. A Szovjetunió 1979-ben vonult be az országba, tíz évvel később vonult ki, mindkét oldalon hatalmas veszteséget hagyva hátra. Ez után a nagyhatalmak elfordultak Afganisztántól, nem nyújtottak jelentős segítséget az újjáépítéshez, így kiújultak a hadurak közötti belharcolások. A legvéresebb év 1994 volt, ekkor csak a fővárosban, Kabulban tízezer embert öltek meg. 1996-ban az iszlám vallás legszigorúbb interpretációjáról ismert tálibok elfoglalták Kabult, 2000 végére pedig az ország kilencvenöt százalékát. A tálibok jelentősen korlátozták az afgánok (emberi) jogait, szabadságát. Betiltották a sajtót, a nőket eltiltották a pénzkeresettől, a lányokat az iskoláktól. A volt rendszer kiszolgálóival, valamint a tilalmakat megszegőkkel leszámoltak, a korábbi rendszerekben elért eredményeket lerombolták.

2001. szeptember 11., az Egyesült Államokat érő terrorista támadás után Amerika offenzívát indított az Afganisztánban található al-Kaidakiképzőtáborok megsemmisítésére. 2003-tól a katonai hadműveletek feletti parancsnokságot átvette a többnemzetiségű NATO, azóta majdnem félszáz ország katonai hadereje látogatott el és töltött több-kevesebb időt Afganisztánban, az ellenállókkal történő leszámolás, a közbiztonság megteremtése és az ország újjáépítése érdekében.

A nemzetközi katonai erők nagy súlyt fektettek a lakosság körében népszerűtlen rendfenntartó szervek (afgán nemzeti rendőrség, afgán helyi rendőrség stb.) dolgozóinak képzésére, oktatására, ezzel kívánták szavatolni az államgépezet működésének fenntarthatóságát. A modern békefenntartás elvéhez igazodva ebbe, a rendőrség működési képességét, kapacitását megterem-

---

¹ A tanulmány 2014 szeptemberében készült.

² Más vélemények alapján Dél-Ázsiában, megint mások szerint Nyugat-Ázsiában található.

tő és fenntartó tevékenységbe kapcsolódtak be olyan béketeremtő, békefenntartó szervezetek, mint az ENSZ és az Európai Unió.

Békefenntartás és az Európai Unió

Az ENSZ kezdeti válságkezelői beavatkozásai a béketeremtésről szóltak, amikor is két vagy több egymással harcban, háborúban álló országot kellett szétválasztani, és az országok közötti semleges zóna kialakításával majd ellenőrzésével békét teremteni.³ E béketeremtő tevékenység kizárólag katonai feladat volt, így rendőri erők bevonását nem igényelte.

A konfliktusok eredete és fajtája az évek során jelentős változásokon ment keresztül, ez megkövetelte a válságkezelés multifunkcionálissá tételét. Már nem volt elég megteremteni és csupán katonai eszközökkel fenntartani a békét, igény jelentkezett a béke önkéntes fenntartására. A nemzetközi szervezetek lassan ráébredtek arra, hogy az önkéntes fenntarthatóság érdekében a válságterületeken segédkezni kell az államszervezet, közigazgatás ki-, illetve újjáépítésében. Ennek következtében az ENSZ nemzetközi béke- és biztonságfenntartó tevékenysége többszörösé vált, e szerint megkülönböztetünk

- preventív diplomáciát (konfliktusmegelőzést);
- béketeremtést;
- békefenntartást;
- békekikényszerítést; és
- békeépítést⁴.

Az ENSZ békefenntartó tevékenységéhez az évek folyamán számos nemzetközi szervezet csatlakozott, így az Európai Unió is, amely jelenleg Európában, Ázsiában és Afrikában működteti misszióit. E tanulmány az Európai Unió afganisztáni rendőri missziójának békefenntartó szerepvállalásakor végzett, közösségi rendőrségi programját ismerteti.

Az Európai Unió 2007 nyarán indította útjára afganisztáni rendőrségi misszióját, kabuli központtal és tizenkét tartományi területi irodával. A misszió célját az azt megteremtő jogi aktus 3. cikkelye konkretizálja, e szerint: „Az *EUPOL AFGHANISTAN jelentős mértékben hozzájárul a fenntartható és haték-*

³ Boda József: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI. században. Doktori értekezés. ZNME, Budapest, 2006, 16. o.

⁴ United Nations Peace keeping Operations Principles and Guidelines. UN DPKO Department of Field Support, New York, 2008, pp. 17–18.

*kony, afganisztáni irányítással működő polgári rendőrségi struktúrák kialakításához, ez biztosítja [...] az igazságszolgáltatási rendszerrel való szorosabb együttműködést, a közösség, a tagállamok és egyéb nemzetközi szereplők politikai tanácsadói és intézményépítő munkájának megfelelően. A misszió továbbá olyan hiteles és hatékony rendfenntartó szolgálat kialakítása irányában mozdítja előre a reformfolyamatot, amely a nemzetközi szabványoknak megfelelően, a jogállamiság és az emberi jogok tiszteletben tartása keretében működik.*⁷⁵

A misszió egyik célja tehát, hogy segítse kiépíteni a közösségi rendőrség intézményrendszerét egy olyan országban, ahol jelenleg is harcok folynak; a tálib rendszert visszaállítani szándékozó ellenállók naponta követnek el támadásokat nemzetközi és afgán rendfenntartó erők, valamint a civil lakosság (esküvői menetek, munkásokat szállító buszok, iskolák stb.) ellen; ahol hatalmas a szegénység, burjánzik a korrupció (a Transparency International 2014-es felmérése szerint Afganisztán a világ negyedik legkorruptabb országa); mindennaposak (ha nem mindenpercesek) a hatósági túlkapások; és ahol semmibe veszik az alapvető emberi (leginkább nőket érintő) jogokat.

Az emberi jogok tiszteletben tartása, a nőket érintő egyenlő bánásmód kivívása alapvető célja valamennyi, az országban tevékenykedő nemzetközi szervezetnek, az ezek megvalósítását célzó projektekre az elmúlt több mint tíz évben eurómilliókat költöttek. Az állami szervek bár örömmel fogadják a nemzetközilek által felajánlott projekteket, a tradícióktól való elszakadást célzó reformok végrehajtása azonban már nehézségekbe ütközik. Ezért történhetett meg, hogy a közelmúltban – az egyenjogúsági törekvéseket jelentősen hátra támadva – a parlament elutasította a tizenhat éven aluli lányok házasságkötésének tilalmára irányuló törvényjavaslatot, engedélyezve ezáltal a nem ritkán hat-nyolc éves lányok házasságkötését⁷⁶, és elfogadta a büntetőeljárás törvény azon módosítását, amely női hozzátartozóra, illetve gyermekekre is kiterjesztette a tanúvallomás-tételi akadályt, amennyiben az elkövető e személyek férfi rokona, utat engedve ezzel a családon belüli erőszak elburjánzásának⁷⁷.

5 A Tanács 2007/369/KKBP együttes fellépése (2007. május 30.) az Európai Unió afganisztáni rendfenntartó missziójának (EUPOL AFGANISTAN) felállításáról. L 139/34. www.epa.oszk.hu/00800/00878/01108/pdf/00330038.pdf

6 Corruption Perception Index 2014. Transparency International, 2014, p. 5. www.cpi.transparency.org/cpi2014/results/

7 Cheryl K. Chumley: Afghan parliament upholds right to marry children. The Washington Times, June 10, 2013. www.washingtontimes.com/news/2013/jun/10/afghan-parliament-upholds-right-marry-children

8 Emma Graham-Harrison: New Afghanistan law to silence victims of violence against women. The Guardian, February 4, 2014. www.theguardian.com/world/2014/feb/04/afghanistan-law-victims-violence-women

A közösségi rendőrségről általában

A közösségi (hívják még: demokratikus vagy polgári) rendőrség ötlete *Sir Robert Peel* brit belügyminisztertől, későbbi miniszterelnöktől származik, aki 1829-ben a parlamentben az általa előterjesztett *Metropolitan Police Act* törvény elfogadtatása után megalapította a fővárosi rendőrséget, amelynek feladata London közbiztonságának megteremtése volt. A fővárosi rendőrség, ami megközelítőleg ezer közrendőrt, úgynevezett *bobbyt* foglalkoztatott, jelentős sikereket könyvelhetett el a bűncselekmények számának visszaszorítása terén⁹, ezért 1857-re már valamennyi angol várost kötelezték helyi rendőrség létrehozására. A fővárosi rendőrség megalapítása mellett Sir Robert Peel megalkotta az eredményes rendőrség, egyben a közösségi rendőrség kilenc alapelvét. Ezek a következők:

1. A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények és a közrend megzavarásának megelőzése.
2. Az, hogy a rendőrség milyen mértékben képes ellátni a feladatait, nagyban függ a rendőri intézkedések társadalmi elfogadottságától.
3. A rendőrségnek a közösség belé vetett bizalmának biztosítása és fenntartása érdekében arra kell törekednie, hogy a közösség tudatosan, együttműködően és önként legyen jogkövető.
4. A közösség együttműködési fokának növekedésével arányosan csökken a fizikai erőszak alkalmazásának szükségessége.
5. A rendőrség nem a közvélemény kiszolgálásával, hanem a pártatlan jogszolgáltatással tartja fenn társadalmi támogatottságát.
6. A rendőrség – szükséges mértékű – fizikai erőszakot a jogkövetés biztosítása vagy a közrend helyreállítása érdekében csak akkor alkalmazhat, ha a meggyőzés, tanácsadás és figyelmeztetés eszközei nem vezetnek eredményre.
7. A rendőrségnek olyan kapcsolatot kell fenntartania a közösséggel, ami beteljesíti azt a történelmi hagyományt, amely szerint maguk a polgárok a rend őrei, és a rend őrei is polgárok: azaz a rendőrök (csupán) azon tagjai a közösségnek, akiket megfizetnek azért, hogy teljes (munka)idejüket olyan feladatokra fordítsák, amelyek teljesítése a közösség jóléte és léte érdekében egyébként minden állampolgárnak kötelessége.
8. A rendőrség szigorúan csak a saját feladatai ellátására törekedjen, e feladatellátás sohasem testesíthet meg igazságszolgáltatást.

---

⁹ Anna Augusta Whittall Ramsay: *Sir Robert Peel*. Books for Libraries Press, New York, 1969, pp. 87–89.

9. A rendőrség hatékonysága nem a látható rendőri intézkedések mennyiségével, számával, hanem a bűncselekmények és rendezavarások hiányával mérhető.

Az elmúlt kicsivel több mint másfél évszázadban a közösségi rendőrség koncepciója szüntelenül alakult, csiszolódott, és ez napjainkban is folytatódik. A legelterjedtebb nézet szerint a közösségi rendőrség egy a folyamatos együttműködésen alapuló problémamegoldási technika, ami a közrend és közbiztonság megteremtése, illetve fenntartása érdekében magában foglalja, bevonja a társadalom számos szegmensét (kormányzati szervek, a társadalmi csoportok, üzleti és nonprofit szervezetek, média stb.).¹⁰ Az együttműködés megköveteli a szervezeti (vezetés-irányítási, személyzeti, információtechnológiai) átalakítást, valamint a proaktív problémamegoldási technikák adaptálását.

Rendőrség az emberekért

Az EUPOL Afganisztán (a továbbiakban: EUPOL) misszió egyik legjelentősebb horderejű rendőrségi projektje a *Police-e Mardume* néven futó közösségi rendőrségi program.

A program az Európai Unió afganisztáni különleges képviselőtének (EU-delegáció) kilencszázezer eurós támogatásával indult 2011-ben. A pénzügyi feladatok lebonyolításával a Nemzetközi Migrációs Szervezet (*International Organization for Migration; IOM*) afganisztáni irodáját, a teljes program lebonyolításával pedig az EUPOL-t bízta meg az EU-delegáció.

A program célja hét speciális tartományi¹¹ egység létrehozásával megteremteni a közösségi rendőrség alapeszméjének megfelelő rendőri szolgáltatást, majd az elméletnek megfelelően átformálni az afgán rendőrség egészét egy militáris rendvédelmi (erőszak-) szervezetből egy funkcionálisan jól működő szolgáltató szervezetté.

A feladat, a projekt által elérni kívánt cél ambiciózus volt, különösen, ha számításba vesszük az indításakor uralkodó helyi viszonyokat, tényezőket:

---

¹⁰ Drew Diamond – Deirdre Mead Weiss: Advancing Community Policing Through Community Governance: A Framework Document. U. S. Department of Justice Department of Community Oriented Policing Services, Washington, 2009, pp. 4–5.

¹¹ Az egységeket kezdetben Baglán, Balh, Kunduz, Gor, Bámiján, Herát, Helmand tartományban állították fel, később az EUPOL-GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit) közreműködéssel Kabulban is.

1. A rendőri kommunikáció egyirányú, nem alapszik kölcsönösségen. Személyes ismeretség, összeköttetés (például a rendőr telefonszámának ismerete) szükséges ahhoz, hogy a hatóság foglalkozzon az állampolgár problémáival, vagy egyáltalán az a rendőrség tudomására jusson. Kapitányságra bejutni, ügyintézővel beszélni szinte lehetetlen, csak akkor van rá esély, ha az illetőt beidézi a hatóság.
2. Az afgán rendőrök több mint hetven százaléka analfabéta, vagy minimális az írás-, olvasási képessége¹².
3. A rendőrök jelentős hányada korrupció¹³. Az *Integrity Watch Afghanistan's* 2007-es tanulmánya megnyilvánulási formáik alapján a következők szerint osztályozza¹⁴ az országban uralkodó korrupciót:
  - a) Baksis, azaz kis összegű vesztegetés, ajándékozás szívességet, kedvező elbánásért cserébe. Példaként említhető, mikor a rendőri intézkedés megkezdését, majd az eljárás lefolytatását a rendőr kenőpénzhez köti (üzemanyag-költségtérítést kér a sértettől; az ellenőrző átengedő pontokon csak térítés ellenében engedik át a gépjárművezetőt; a gyanúsított kihallgatását, engedélyek kiadását, ügyek eltussolását pénzhez, ajándékhoz köti)¹⁵.
  - b) Beosztásvásárlás. A kívánt pozíciót nem érdem, hanem a felajánlott vesztegetési pénz nagysága alapján ítéli oda.¹⁶
  - c) Sógor-koma viszony (nepotizmus). A beosztás vagy egyéb kedvezmény odaítélése a személyes kapcsolatokon, etnikai hovatartozáson, rokonságon alapul és nem a rátermettségen, végzettségen.
  - d) Kedvező bánásmód kivívása kenőpénz vagy személyes kapcsolatok használatával.
  - e) Magas szintű korrupció: a társadalmi elitet magában foglaló és neki előnyös, gyakran az afgán kormányzaton vagy nemzetközi szervezeten belüli korrupció.

¹² www.betterworldcampaign.org/assets/pdf/unama-factsheet-update-4-25-12.pdf, p. 1.

¹³ Mark Checchia: Corruption in the Afghan National Security Forces. In: Steven A. Zycyk (ed.): *Corruption & Anti-Corruption Issues in Afghanistan*. Civil-Military Fusion Centre, 2012, p. 39.

<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/CFC-Afghanistan-Corruption-Volume-Feb2012.pdf>

¹⁴ Basar Eray: An Overview of Corruption in Afghanistan. In: Steven A. Zycyk (ed.): Uo. 7. o.

¹⁵ Richard A. Oppel, Jr.: Corruption Undercuts Hopes for Afghan Police. *The New York Times*, April 8, 2009

¹⁶ Személyes beszélgetések során a Pol-e Homriban szolgáló magyar rendőröknek többször panaszkodtak a helyi bűnüldöző szervek dolgozói, hogy bizonyos beosztásokhoz korrumpálni kell a kinevezésre jogosult vezetőt. A beszámoló szerint egy középszintű rendőri vezetőnek évente száz-százharmincezer dollárnyi „kenőpénzt” kell a vezetőinek átadnia a beosztása megtartásához, míg a nyomozói, közlekedérendészeti rendőri beosztások „ára” tíz-tizenötezer dollárra tehető.

4. Az államgépezet nem képes előteremteni a rendőrök (havi száz-százötven dollárt kitevő) fizetését, azt nemzetközi szervezetek finanszírozzák.
5. Az állománytábla és a valós adatok között jelentős eltérések vannak, gyakori, hogy a beosztást betöltő személy fikтив (ügynevezett szellemdolgozó), a neki járó fizetést a rendőri vezetők veszik fel és osztják el maguk között¹⁷, vagy a parancsnok a fizetés egy részét saját magának visszatartja, nem adja át a beosztottnak¹⁸.
6. A rendőrök körében jelentős a kábítószer-fogyasztás.
7. A rendőrség toborzása ad hoc, az utcára kikerülő rendőrök képzésére minimális időt szánnak, vagy egyáltalán nem részesülnek tréningben.
8. Az országot védő szervezetek közül leginkább a rendőrség kerül kapcsolatba az ellenállókcal, ennek következtében a rendőrségen belüli halálzási arány kiemelkedő, több mint kétszerese (2013-ban hét hónap alatt 2052 rendőr¹⁹) a hadseregben tapasztalható.²⁰
9. Tekintettel az említett veszélyre, a rendőrök és a rendőrség állományába tartozó tűzoltók a napi munkavégzéskor is gépkarabélyt hordanak.
10. A rendőri intézkedés során elkövetett emberi jogi jogsértések (kényszervallatás, jogellenes fogva tartás) száma kimagasló.
11. A formális, államgépezet által biztosított igazságszolgáltatás során született jogerős döntést az informális, de jelentős hatalommal bíró, főként idősek-ből és helyi vezetők-ből álló tanács, a *shura*²¹ megváltoztatja. Ennek egyik tipikus esete a családon belül elkövetett erőszak során született, az elkövetőt elmarasztaló ítélet *shura* által történő megváltoztatása, amely kötelezheti például a bántalmazott nőt, hogy a bántalmazójától (általában férjétől, vagy a család idősebb férfi, néha női tagjától) kérjen elnézést, és saját hibájaként ismerje el a bántalmazást. E bocsánatkérések során az elkövető általában megbocsát a sértettnek. Ennek is tulajdonítható, hogy a sértettek túlnyomó többsége értelmetlennek tekinti az állami szervekhez fordulást problémás ügyek intézésével.

17 Law and Order Trust Fund for Afghanistan. Management Review, 15 December, 2012, p. 21, <http://www.ft.dk/samling/20121/almindel/uru/bilag/215/1271986/index.htm>

18 Mark Checchia: i. m. 40. o.

19 Ahmadshah Ghanizada: Taliban attacks killed nearly 3000 people in past 7 months: MOI. Khaama Press, Oct 29, 2013. www.khaama.com/taliban-attacks-killed-nearly-3000-people-in-past-7-months-moi-3027

20 Ian S. Livingston – Michael O’Hanlon: Afghanistan Index. Brookings, May 16, 2012, p. 14. <http://www.brookings.edu/~media/Programs/foreign-policy/afghanistan-index/index20120516.pdf>

21 Rózsa Tibor: Baghlan tartomány CIMIC kézikönyve. Budapest, Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság, Budapest, 2006, 52. o.

Az előbbiek nyomán egyértelműen kijelenthető, hogy a rendőrség társadalmi megítélése, elfogadottsága rendkívül alacsony.

A projekt az említett sajátosságokkal jellemzett, tehát korrupt, alul- vagy egyáltalán nem képzett, az állampolgár számára megközelíthetetlen rendőrséget, rendőri szervezetet volt hivatott átalakítani egy polgárbarát, mindenki számára elérhető, szolgáltató rendőrséggé. Egy olyan rendőrséggé, amely szabad bejárást enged az épületeibe, elérhetővé teszi a szolgáltatásait, és ha szükséges, megkeresi az állampolgárokat, hogy segítséget nyújtson nekik.

Jogosan vetődik fel a kérdés: hogyan, milyen eszközökkel kívánta ezt a célt az EUPOL megvalósítani.

Első lépés: kiválasztási eljárás

A projekt sikerességéhez hozzátartozott, hogy a feladatellátásra szakképzett, nyitott és (lehetőség szerint) nem korrupt közösségi rendőröket válasszanak. Ennek során figyelembe kellett venni az írási/olvasási, kommunikációs képességeket (iskolai végzettséget), jelentésírási gyakorlatot, számítástechnikai ismereteket, az EUPOL által szervezett tréningeken való részvételt, valamint a vezetői képességeket. A személyügyi elbeszélgetést ideális esetben az EUPOL mentorai, valamint az adott rendőr-főkapitányság személyügyi szolgálata (a főkapitány erős javaslata alapján) folytatta le. Rosszabb esetben a mentor megkapott egy listát annak a hat embernek a nevével, akiket a főkapitány e besorolásban látni szeretett volna. A rendőrfőkapitánnyal (helyettesével) történő jövőbeli sikeres együttműködés természetesen még a közös szelekció esetén is megkívánta, hogy olyan rendőrök kiválasztására is sor kerüljön, akik nem teljes mértékben feleltek meg a kritériumoknak, de ezek aránya a projektet nem veszélyeztethette.

Hasonló módon kellett eljárni a nők kiválasztásakor is. A nemzetközi követelmények értelmében hat közösségi rendőrből legalább egynek nőnek kellett lennie. A feladat egy erősen férfiközpontú világban nem kis gondot jelentett, de több-kevesebb sikerrel (néhol csökkentve a követelményszintet) végrehajtható volt. A rendőrnők szerepe a projektben vitathatatlan volt, hiszen számos olyan feladatot kellett a jövőben végrehajtani, amelyhez elengedhetetlenül szükséges volt a női résztvevő.

A kiválasztási eljárás utáni egyik legfontosabb teendő az afgán belügyminisztérium állománytáblájának megváltoztatása volt. Az új, tartományonként egy közösségi rendőrségi egységet és hat rendőrt magában foglaló állománytábla életbelépésére azonban még több mint fél évet várni kellett. Ebben az át-

meneti időszakban a közösségi rendőrségi rendőrök ellátták az eredeti státusukhoz igazodó (ügyeletes tiszti, nyomozói, közlekedésrendészeti stb.) munkájukat, valamint „mellékállásként” megkezdték a projekthez kapcsolódó tevékenységüket. Ez persze számos problémát okozott, konfliktushoz vezetett.

Második lépés: oktatás

A személyzeti feladatok végrehajtása után az EUPOL mentorai és tréneri megkezdték a kiválasztott személyek képzését, számos tanfolyamot tartottak, ezek közül legjelentősebbek a következők voltak:

Közösségi rendőrségi alap- és haladó tréning – a résztvevők elsajátíthatják a közösségi rendőrség alapeszméjét, annak előnyeit, problémáit. Különböző gyakorlati feladatokon keresztül megismerhették a rájuk váró teendőket, a közösségi rendőrség eszközrendszerit felhasználva problémamegoldási technikákat dolgoztak ki. A haladó tréning már az úgynevezett „Train the Trainer” oktatás volt, amely megtanította a jelenlévőket a megszerzett ismeretanyag továbbadására, tanítására kollegáik részére.

A program fenntarthatóságát jelzi, hogy a tréningek után a kiképzett rendőrök a tartományukban található rendőrkapitányságok dolgozóinak közösségi rendőrségi témájú oktatását végezték. E tevékenységbe az EUPOL-t már be sem kellett vonni, az oktatások koordinálását a főkapitányságok oktatási igazgatója végezte. Csak példaként érdemes megemlíteni, hogy az így kiképzett rendőrök a magyar rendőrök által mentorált Baglán tartományban az EUPOL történetében egyedülálló sikerként több mint háromszáz kollégájuk részére nyújtottak közösségi rendőrségi és etikai kódex oktatást. A tananyag ily módon eljutott olyan körzetekbe is, ahová az EUPOL dolgozói biztonsági okból nem mehettek.

Intelligence Led Policing (ILP) alap- és haladó tréning – az ILP magyar nyelvre fordítása meglehetősen nehézkes, *Móré Sándor* megfogalmazásában „*Adatfeldolgozás által vezérelt rendőrség*”²²-et jelent, azonban ez a definíció sem tükrözi tökéletesen a lényegét. Találóbbr lenne az adatszerzésen és elemzésen alapuló proaktív rendészet megfogalmazás. Az „intelligence” szócska ne ijesszen meg senkit, nem hírszerzésről, hanem egy olyan jövőorientált, proaktív rendészeti eszközről (stratégiáról, eljárásról, módszerről) van szó, amely a veszélyforrások 1. korai felismerésén; 2. vizsgálatán-elemzésén; 3. értékelé-

²² Móré Sándor: A helyi rendőrség létrehozása és szabályozása Romániában. De iurisprudentia et iure publico, 2012/1–2., 5. o. <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2012-1-04.pdf>

sén; és végül 4. kezelésén alapul. A kiválasztott rendőrök számára ez a tanfolyam lehetőséget nyújtott, hogy a társadalom tagjaival történő kapcsolatteremtés, kommunikálás során tudomásukra jutott információkat megfelelően értékelve továbbbíthassák az ezen adatok elemzésére hivatott rendőröknek.

Etikai kódex tréning – az afgán rendőrök nagy részre nincsen tisztában az etikus rendőri viselkedés szabályaival, mit tehetnek, hogyan, miként és kivel. Mindezek miatt elengedhetetlen volt a projektbe bevont rendőrök ilyen irányú képzése is. A tanfolyam leginkább arra fókuszált, hogy a közösség tagjaival történő interakció során milyen szabályok szerint viselkedjenek a rendőrök. Az oktatásba bevonták az ENSZ tréneréit is, akik a tréningeket olyan városokban, tartományokban is megtartották, ahol az EUPOL-nak nem volt területi irodája és személyzete.

A közösségi rendőrök az előbbieken kívül még számos képzést kaptak, ezek lebonyolításában, megtartásában jelentős szerepet játszottak különböző afgán NGO²³-k is, amelyek egyebek között megtanították az egység tagjainak, hogyan és miként tartsanak előadásokat az iskolákban, hogyan tanítsák meg az embereket az aknák által jelentett veszélyekre stb.

A projekt második évében, 2013-ban az EUPOL munkatársai elhatározták, hogy megszüntetik a nemzetközi szervezetek által nyújtott közösségi rendőrségi képzésben fellelhető átfedéseket, párhuzamosságokat, és egy egységes, mindenki által oktatható közösségi rendőrségi tananyag kidolgozását tűzték ki célul. A tananyag előkészítésébe bevonták valamennyi, a témában érintett nemzetközi szervezetet²⁴. Az eredmény egy 36 órás tananyag lett, amely magában foglalja a közösségi rendőrség elméleti, gyakorlati ismereteit, az emberi jogokat, az etikai kódexet, a civilszervezetekkel, valamint a társadalom tagjaival való együttműködés formáit.

Tekintettel arra, hogy az időközben életbe lépő új állománytábla nyomán a korábban kiválasztott és már munkájukat végző közösségi rendőröket leváltották, a tananyag próbaoktatása a hét tartományban újonnan kinevezett határ, tehát összesen negyvenkét közösségi rendőr részére történt. A tréning az ismeret megszerzése mellett kiváló lehetőséget nyújtott az egy szakterületen dolgozó rendőrök tapasztalatcseréjére is.

---

²³ Nem kormányzati, civilszervezet.

²⁴ International Security Assistance Force (ISAF), NATO Training Mission in Afghanistan (NTMA), Dyncorp International, United Nations Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), Law and Order Trust Fund for Afghanistan (UNDP-LOTFA).

A tananyag sikeres akkreditálás után bekerült a rendőrtisztai főiskola, valamint a rendőri vezetőket képző akadémia tanrendjébe is, biztosítva ezáltal a fenntarthatóságot, valamint az afgán szerepvállalást.

Harmadik lépés: közösségi és mobil rendőrségi irodák létrehozása

Az afgán belügyminisztérium az EUPOL-lal megkötött szerződés értelmében vállalta, hogy a kijelölt hét tartományban felállít két, a lakosság által könnyen megközelíthető, felújított irodát, ahol a közösségi rendőrségi tevékenységet folytató rendőrök dolgozhatnak. Ezt az irodát bútorozta be és szerelte fel számítástechnikai berendezésekkel az EUPOL, valamint látta el az itt dolgozó hat rendőrt kommunikációs eszközökkel, fényképezőgépekkel, kamerával és egyéb irodatechnikai felszerelésekkel. Az irodák felszereltségüket tekintve a napi munkavégzés mellett alkalmasak kisebb tanácskozások, konzultációk lebonyolítására is.

A többnyire főkapitányságokon található irodák mellett az ország földrajzi sajátosságai miatt szükséges volt mobil rendőrségi egységeket is létrehozni. Az ország nehezen elérhető, távoli területein a lakosság rendőrrel ritkán vagy sohasem találkozhat. E helyek elérését, valamint nagyobb (iskolai, társadalmi, sport-, vallási) rendezvényeken történő részvételt, megjelenést hivatott elősegíteni az a hét Toyota mikrobusz, amelynek utas- és rakterének átépítésével mobil rendőrségi irodákat alakítottak ki. A kisbuszok lehetőséget nyújtanak az állampolgárokkal való kapcsolatteremtésre, alkalmasak panaszok felvételére, kihallgatásra, valamint adminisztratív ügyek intézésére.

Negyedik lépés: közösségi rendőrségi munka megkezdése

Ahogy az afgán rendőrség sajátosságainál taglaltuk, az afgán rendőrségre és azok intézményeire jellemző a megközelíthetetlenlenség, hozzáférhetetlenség. A projekt ezt a rigiditást elsőként az iskolarendőri tevékenység kiépítésével célozta megtörni.

Az egységben szolgáló rendőrök a képzés idején megszerezték azt a tudást, amely alkalmassá tette őket arra, hogy a tartományok iskoláiban különböző témájú előadásokat tartsanak a diákoknak és tanáraiknak. Az előadásokon a hallgatók megismerkedhettek a rendőri munkával, a rendőrség feladatkörével, felépítésével, valamint baleset- és bűnmegelőzési ismeretekre is szert tehettek. A projekt lehetőséget teremtett továbbá arra is, hogy az iskolai látogatásokon a rendőrök iskolatáskákat, tolltartókat, zseblámpákat, fényvisszaverő prizma-

kat, elsősegélynyújtó-tanfolyam során elsősegélydobozokat adnak a diákoknak, tanáraiknak. Mindez természetesen növelte a rendőrök népszerűségét a gyerekek, valamint családjaik körében. Tekintettel arra, hogy az afgán család több generáció együttélésén alapszik, az egy háztartásban élők száma esetenként meghaladhatja a két tucatot is, így ezek az iskolai programok nem kis jelentőséggel bírtak, hiszen viszonylag kis munkával és befektetéssel rendkívül sokakhoz sikerült eljuttatni információkat.

A projekt talán akkor kapta a legnagyobb sajtóvisszhangot, amikor a közösségi rendőrök megkezdtek az árva gyerekekkel való foglalkozást. A gyerekek kezdetben nem mertek kapcsolatot teremteni a rendőrökkel, egyértelmű volt, hogy félnek a hatóságtól. Miután azonban a rendőrök elkezdtek velük játszani (focizás, sárkányeregetés, futás), rajzolni, beszélgetni, a félelem lassan szertefoszlott.²⁵ A pozitív légkör megteremtése után a rendőrök különböző, megelőzési tárgyú előadásokat tartottak.

Az iskolai tevékenységen kívül a rendőrök megjelentek mecsetekben, idősek tanácsában, nagyobb rendezvényeken is, ahol beszéltek a programról, valamint kérték a lakosságot, hogy bátran forduljanak hozzájuk. E találkozókön a jelenlévőknek megadták a telefonszámukat, kérték a civil lakosságot, hogy bármilyen gondjukkal keressék őket. Mindez nagy áttörést jelentett, az állampolgárok végre lehetőséget kaptak arra, hogy felveszék a kapcsolatot a rendőrséggel, és ügyes-bajos dolgaik megoldásában segítséget kapjanak.

A következő mérföldkő a közösségi konzultáció intézményének megteremtése volt. Nemzetközi szervezetek pénzügyi támogatásának hála havi konzultációs találkozón számos tartományban lehetőség nyílt a rendőrség, egészség, oktatási hivatal és más állami szervezetek, valamint a lakosságot képviselő csoportok közötti beszélgetésre, problémamegoldásra. A találkozókön felhozott problémák megoldására a résztvevők kijelöltek egy-egy személyt vagy szervezetet, hatóságot, akik, illetve amelyek a következő összejövetelen beszámoltak a megtett intézkedésekről, elért eredményekről.

Hasonló, a lakossággal való kapcsolatépítést segítették elő a közös sportprogramok is. A különböző sportágakban (röplabda, foci) létrehozott vegyes (rendőr-civil) csapatok rendszeresen mérették meg magukat, a meccsek, edzések végén lehetőség nyílt beszélgetésre, információk megosztására. A programnak hála a rendőrség számos bűncselekmény, többnyire robbantások, öngyilkos merényletek előkészületéről szerzett tudomást, a gyors reakciónak

---

²⁵ www.mardume.wordpress.com/2012/09/12/children-day-in-pol-e-khumri-baghlan/

köszönhetően e bűncselekményeket sikerült megelőzni, az elkövetőket pedig felelősségre vonni.

Ötödik lépés: kommunikáció

Afganisztánban a hírek leginkább szájhagyomány és rádióműsorok útján terjednek, ezeket használta az EUPOL a projekt, valamint a rendőri sikerek bemutatására.

Az országban több mint kétszáz olyan rádióadó működik, amelyet egy NATO vezetésű nemzetközi stabilizációs haderő, a Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő (International Security Assistance Force; ISAF üzemeltet, a két szervezet szoros együttműködése következtében az EUPOL által nyújtott híryanagokat e rádióadók közzétették. Az első sikeres rádióadás²⁶ után az EUPOL az ország egészére kiterjesztette a programját, így rövid idő alatt sikerült az ország lakosságának hetvenöt százalékához eljuttatni a rendőrséget népszerűsítő híreket. Az adók később sugározni kezdtek rendőri interjúkat is, az élő műsor lehetővé tette, hogy a betelefonáló állampolgárok azonnal választ kapjanak kérdéseikre, problémáikra.

A hagyományos eszközök mellett magyar kezdeményezésre az EUPOL igénybe vette az internet, valamint a közösségi média által nyújtott lehetőségeket is²⁷. E korszerű kommunikációs eszközöket használva a projektmenedzserek heti rendszerességgel közöltek híreket angol és dari nyelven. A siker nyomán az EUPOL később külön projektben létrehozta a fővárosi rendőr-főkapitányság holnapját²⁸ is.

A program széles körű megismertetését segítették azok az óriásplakátok, amelyeket az érintett tartományok főútfjai mellett helyeztek el, hirdetve a rendőrségen belüli szemléletváltást, a polgárbarát rendőrség megteremtését. Ugyane célokat hivatottak szolgálni az iskolákban, meccsetekben kihelyezett és kiosztott poszterek, szórólapok²⁹ és képregények.

A kommunikációt szolgálta a 2013 decemberében indított médiakampány-projekt³⁰ is, amely több tucat, a rendőr munkáját, szakmai és magánéle-

²⁶ Az első sugárzás a Baglán tartományban szolgáló magyar EUPOL-mentorok sikere volt, ők vették fel a kapcsolatot a helyi médiával, és továbbították a híreket, amelyek a tartomány legtovábbi pontjára is eljutottak.

²⁷ www.mardume.wordpress.com; www.facebook.com/policeemardume; www.twitter.com/policeemardume

²⁸ www.kcp.gov.af/en

²⁹ www.mardume.wordpress.com/posters/

³⁰ A tanulmány írása időpontjában a projekt megvalósítási státusban van.

tét szemléltető rövidfilm legyártását célozta meg. A kis spotok összefüggő egészet alkotva, megközelítőleg tíz perc hosszúságú filmet fognak kitenni. A film egésze bemutatható iskolákban, konzultációk és egyéb a társadalom tagjaival történő interakciók során, míg a rövidfilmeket a nemzeti és a helyi televízióállomások tudják sugározni. A rövidfilmek hanganyagai továbbá alkalmasak lesznek rádióállomások általi szórásra.

Kapcsolódó programok

A fő projekthez számos kisebb csatlakozott. Az EUPOL összefogva az ENSZ-szel, valamint az afgán belügyminisztériummal 2013 júliusában Kabulban megrendezte az *Első afgán nemzeti közösségi rendőrségi konferenciát*. Részt vettek rajta a rendőrség és a belügyminisztérium vezetői, számos kormányzati szerv képviselője, valamint NGO-k és a társadalom szinte valamennyi rétegét képviselő személyek. A résztvevők három munkacsoportban a következő kérdésekre keresték a válaszokat:

1. Miként tudja a rendőrség elnyerni a társadalom bizalmát.
2. Mire van szüksége a rendőrségnek, mit vár a rendőrség a társadalom tagjaitól.
3. Mit vár a társadalom a rendőrségtől.

A konferencia nyomán a résztvevők kilenc pontban határozták meg az afgán közösségi rendőrség jövőbeli nemzeti stratégiáját³¹. Ezek röviden a következők voltak:

1. Jogszabályi keretek között mindent el kell követni a bizalom kiépítése, a rendőrség szakmaiságának, hatékonyságának növelése érdekében.
2. A rendőr köteletségének, felelősségének megértése és a jobb szolgáltatás érdekében a jövőben nagy figyelmet kell szentelni az oktatásoknak és a kapacitásépítésnek³².
3. A lakosság és a rendőrség közötti bizalom kiépítése, a bűncselekmények felderítése, megszüntetése, megelőzése, a közrend fenntartása érdekében a jelenlévők követelik az arra jogosult rendőröktől, hogy építsenek ki kapcsolatot a társadalom szereplőivel (jogi, társadalmi, kulturális, vallás, oktatási, közgazdasági entitásokkal, bírakkal, ügyészekkel, iskolákkal, egyesületekkel, újságírókkal stb.).

---

³¹ A konferencia angol nyelvű anyaga letölthető: www.mardume.files.wordpress.com/2013/07/eupol-cp-report.pdf

³² A *capacity buildingot* több tanulmányban is kapacitásépítésnek fordították. A kapacitásépítésről bővebben Kumin Ferenc: Kapacitásépítés – új törésvonalak a világgazdaságban. Világosság, 2006/5., 57. o.

4. A minisztérium iránymutatását követve a tartományi közösségi rendőrségi egységeknek mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy a minisztérium programjait sikeresen megvalósítsák, valamint hogy helyi szinten eredményes konzultációkat szervezzenek.
5. A rendőr szolgálatellátása során köteles figyelemmel kísérni, hogy betartják-e az alapvető emberi jogokat. A rendőri intézkedésnek jogszerűnek, semlegesnek, arányosnak és mindenfajta előítélettől mentesnek kell lennie.
6. A közösségi rendőrségi egységek feladata egyebek között, hogy a minisztérium, valamint a nemzetközi szervezetek segítségével, a társadalommal való kapcsolatépítés, bizalomépítés és együttműködés érdekében konferenciákat szervezzenek, tanácskozásokat, konzultációkat bonyolítsanak le.
7. A minisztérium közösségi rendőrségi igazgatóságának feladata, hogy kidolgozzon egy a társadalommal való együttműködést célzó hatékony tervet, programot.
8. A tartományi közösségi rendőrségi irodák feladata, hogy a rendőr(fő)kapitány támogatásával az igazgatóság programját megvalósítsák.
9. A konferencia résztvevői kérik a belügyminisztert, a minisztérium vezetőit, a civilszervezeteket és a nemzetközi közösséget, hogy kiemelt figyelemmel támogassák és segítsék a közösségi rendőri tevékenységet, az igazgatóság munkáját.

A nemzeti értekezlet után 2014 elejére megszervezték a tartományi konferenciákat is (elsőként Herát tartományban, később Balhban), ezek célja a minisztérium programjának ismertetése, a helyi problémák feltárása, azokra megoldások keresése. A konferenciákat rendszeres tanácskozások, konzultációk követték, amikor is újabb és újabb kérdések megválaszolására került sor.

E konferenciák mellett az EUPOL összefogta és koordinálta a nemzetközi szervezetek, valamint az afgán NGO-k közösségi rendőrséggel kapcsolatos tevékenységét. A koordinációra nagy szükség volt, mivel 2013-ig valamennyi szervezet saját programja szerint, egymásra tekintet nélkül tevékenykedett, így gyakoriak voltak a párhuzamos munkák és az átfedések. Ezek az EUPOL által szervezett koordinációs értekezletek, kis konferenciák alkalmat nyújtottak az összehangolt, egységes fellépésre, valamint hatalmas lehetőséget kínáltak a helyi NGO-knak, hogy a minisztérium stratégiai vezetése megismerje tevékenységüket. A későbbiekben a minisztérium már saját elhatározásból kereste meg e szervezeteket, és kérte őket a közösségi rendőrségi munkában való részvételre, segítségnyújtásra.

119-es nemzeti segélyhívó szám

A 119-es segélyhívó szám³³ 2008. februári beindítása a korrupciós, korrupciógyanus ügyek bejelentésére szolgált. Az elmúlt hat évben a telefonszám átalakult egy az ország bármely pontjáról hívható rendőrségi segélyhívó számmá, jelenleg az egyik legfontosabb kapocs az állampolgár és a rendőrség között. A 119-es segélykérő központok az eredeti elképzelés szerint valamennyi tartományi központban kiépülnek, jelenleg azonban csak Kabul, Kandahár, Helmand, Kunduz, Herát, Balh és Nangrahar tartományokban alakították ki a rendőr-főkapitányságok szervezeti struktúrájában a központokat. Ha másik tartományból érkezik bejelentés, az a kabuli központba fut be, az EUPOL által kiképzett és mentorált rendőrök itt válaszolnak a hívásokra. A minisztérium kimutatása alapján 15 859 rendőri intézkedést igénylő bejelentést fogadtak a központok 2012-ben, ebből 1293 rendőri intézkedés (beleértve a korrupciót) elleni panasz volt.

A projekt alatt felvetődő problémák

A projekt implementálásának idején Afganisztánban három belügyminiszter váltotta egymást. A személyi változások hatással voltak a minisztérium középvezetői, valamint a rendőr-főkapitányságok vezetői szintjére is. Az EUPOL gyakran találkozott azzal a nehézséggel, hogy a korábbi miniszter által vállalt kötelezettségeket az új vezetés már kevésbé tartotta fontosnak. Ez történt az EUPOL és a minisztérium között megkötött együttműködési megállapodással is, amelyben a felek vállalták, hogy a projekttel kapcsolatos kérdésekben nem döntenek a másik féllel való előzetes konzultáció nélkül. A 2013 márciusában életbe lépő állománytábla a közösségi rendőrségi egység-vezető rendfokozatát ezredesben, helyettesét alezredesben határozta meg. Tekintettel arra, hogy ily módon a pozíciók felértékelődtek, a korábbi, EUPOL-lal közösen kiválasztott, kiképzett és mentorált rendőröket előzetes egyeztetés nélkül leváltották és újakat léptettek a helyükre. A trénereknek, mentoroknak előlről kellett kezdeniük tevékenységüket. A vezetőváltások során az EUPOL vezetésének, mentorainak minden alkalommal újra és újra

---

³³ A fáma szerint a telefonszám egy fordítási figyelmetlenség (a perzsa nyelvterületeken jobbról balra haladva olvasnak) miatt alakult át az amerikai 911-ről 119-re.

meg kellett győzniük az új vezetést a program fontosságáról, az abból származó előnyökről.

Az új állománytábla kialakítása során végrehajtott személyügyi változtatások kihatottak a projektben részt vevő rendőrökre is. Az említett együttműködési megállapodás értelmében a közösségi rendőrségi egységek hat dolgozójából legalább egynek rendőrőnek kell lennie. A kikötés, mint említettük, ésszerűnek mondható, hiszen számos lányiskolát, női közösséget kell a rendőröknek meglátogatniuk, ennek során a rendőrő, férfi társaihoz képest, autentikusabban tud eljárni. A kiválasztási eljárás során meglehetősen nagy gondot okozott írástudó kolléganőt találni, megfelelő képzettségűt szinte lehetetlen. Az EUPOL mentorai mégis sikeresen abszolvták ezt a feladatot: valamennyi egységbe sikerült beválasztani rendőrőt, volt, ahova kettőt is (Bámiján). Az új állománytábla elfogadása után valamennyi rendőrőt leváltották, mára már csak egy női tagja van a – kabulival együtt – nyolc irodának. A minisztérium vezetőitől mind az EUPOL, mind az ENSZ heti rendszerességgel kéri a nők reprezentációjának növelését, eddig azonban érdemi intézkedés nem történt.

A program indításakor az új állománytábla elfogadásáig hivatalosan nem léteztek a közösségi rendőrségi egységek, így a kiválasztott rendőrök korábbi beosztásukban maradtak, és egyszerre két tevékenységet kellett ellátniuk. A beosztásuk szerint illetékes parancsnokok sok esetben nem engedték őket közösségi rendőri munkát végezni, megfenyegették őket, hogy ha iskolákat látogatnak, vagy egyéb, nem a beosztásukhoz tartozó tevékenységet végeznek, elbocsátják őket a rendőrségtől. Mindez jelentősen hátráltatta több tartományban is a működést.

Számos probléma vetődött fel az információáramlás terén is. Az egyik gondot az okozta, hogy a projekttervben nem rögzítették a jelentési kötelezettséget, illetve nem állapították meg a jelentési csatornákat. Mindezek miatt az EUPOL programmenedzserei sokszor információhiánnyal küszködtek, ezt a projekt utolsó negyedére sikerült kiküszöbölni, ekkorra már több tartományból közvetlenül kapott információkat az afgán rendőröktől.

A másik nagy probléma az volt, hogy az EUPOL területi irodáinak nagy része (hétből négy) a projekt megvalósítási stádiumában bezárt, a projektfelelősök átmenetileg nem kaptak információt ezekből a tartományokból. A menedzsment felvette a kapcsolatot az érintett tartományokban tevékenykedő nemzetközi szervezetekkel (leginkább az ENSZ rendőrségi tanácsadóival), és ez után heti rendszerességgel küldték a kért projektinformációkat.

Egy igen érdekes, de érthető jelenséget is orvosolni kellett a projekt vége felé. Néhány közösségi rendőrségi egység dolgozója az iskolai előadások, a társadalom tagjaival történő kommunikáció során hangsúlyozni kezdte a közösségi rendőr és az egyszerű afgán rendőr közötti különbséget, ami meglehetősen zavart okozott. A tréningek, valamint a minisztériumi stratégia kidolgozásakor különös figyelmet kellett fordítani az ilyen típusú különbségtétel teljes felszámolására, hiszen a projekt célja az egész afgán rendőrség és nem csak egy elenyésző részének a megreformálása volt.

Hogyan tovább?

Az EUPOL most készíti elő azt a projekttervet, amely további három tartományban (Samangan, Tahár és Badahsán) kíván létrehozni közösségi rendőrségi irodákat. Ezzel tizenegyre emelkedne azon tartományok száma, amelyekben megismerhetővé válik a polgárbarát rendőrség.

A projekt a felvetődő nehézségek ellenére is sikeresnek mondható. Fenntarthatóságát jelzi, hogy a program a projekt lezárása után is tovább működik, az egységek tevékenysége folyamatos, az eléérések (iskolai látogatások, konzultációk stb.) száma egyre növekszik. A projektmenedzsment és a közösségi rendőrségi egységek között a kapcsolat továbbra is fennmaradt, heti rendszerességgel történnek konzultációk és egyeztetések az EUPOL és az irodák között. Számos visszajelzés érkezett továbbá a társadalom tagjaitól, szervezetektől, e szerint pozitív kapcsolat kezd kiépülni a rendőrséggel, a rendőrség odafigyelőbb, könnyebben elérhető lett, és a kapocs továbbra is a közösségi rendőrségi egység valamely tagja.

Összegzés

Egy térség stabilitása az azt alkotó országok stabilitásától függ – példaként érdemes megemlíteni Egyiptomot, Szíriát, Irakot, és befolyásukat a teljes térségre. Egy ország stabilitásához nagymértékben hozzájárul a közrend és a közbiztonság. A belső biztonságot a rendőrség hivatott fenntartani. Ha nem megfélemlítésen és félelmen alapuló rendszerről, hanem tényleges demokráciáról beszélünk, a közrendet a rendőrség csak a társadalom segítségével, támogatásával tudja sikeresen megteremteni. A társadalom valós támogatását a rendőrség csak akkor élvezi, információt, segítséget csak akkor kap, ha a

rendőri munka szolgáltatássá alakul, kielégítve ezzel az állampolgárok igényeit.

És megfordítva: ha az afgán lakosság nagy része biztonságban érzi magát a hazájában, akkor kevesebben fognak (egyebek között az unió országaiba) kivándorolni és menekültstátust kérni, kevesebben akarnak végső elkeseredtségükben szélsőséges szervezetekhez csatlakozni és terrorcselekményeket elkövetni.

Véleményem szerint egy fenntartható, stabil és biztonságos rendszer kiépítéséhez kifizetődő hozzájárulni pár millió euróval.

IRODALOM

Boda József: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI. században. Doktori értekezés. ZNME, Budapest, 2006

Cecchia, Mark: Corruption in the Afghan National Security Forces. In: **Zyck, Steven A. (ed.):** Corruption & Anti-Corruption Issues in Afghanistan. Civil-Military Fusion Centre, 2012. <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/CFC-Afghanistan-Corruption-Volume-Feb2012.pdf>

Chumley, Cheryl K.: Afghan parliament upholds right to marry children. *The Washington Times*, June 10, 2013.

www.washingtontimes.com/news/2013/jun/10/afghan-parliament-upholds-right-marry-children

Clarkson, Charles, Tempest – Richardson, J. Hall: Police! Garland Publishing, New York, 1984

Critchley, Thomas Alan: A history of police in England and Wales. Constable Press, London, 1978

Diamond, Drew – Weiss, Deirdre Mead: Advancing Community Policing Through Community Governance: A Framework Document. U. S. Department of Justice Department of Community Oriented Policing Services, Washington, 2009

Eray, Basar: An Overview of Corruption in Afghanistan. In: **Zyck, Steven A. (ed.):** Corruption & Anti-Corruption Issues in Afghanistan. Civil-Military Fusion Centre, 2012

Ghanizada, Ahmadshah: Taliban attacks killed nearly 3000 people in past 7 months: MOI. *Khaama Press*, Oct 29, 2013. www.khaama.com/taliban-attacks-killed-nearly-3000-people-in-past-7-months-moi-3027

Graham-Harrison, Emma: New Afghanistan law to silence victims of violence against women. *The Guardian*, February 4, 2014. www.theguardian.com/world/2014/feb/04/afghanistan-law-victims-violence-women

Kumin Ferenc: Kapacitásépítés – új törésvonalak a világgazdaságban. *Világosság*, 2006/5.

Livingston, Ian S. – O'Hanlon, Michael: Afghanistan Index. Brookings, May 16, 2012. <http://www.brookings.edu/~media/Programs/foreign-policy/afghanistan-index/index20120516.pdf>

Móré Sándor: A helyi rendőrség létrehozása és szabályozása Romániában. *De iurisprudentia et iure publico*, 2012/1–2. <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2012-1-04.pdf>

Oppel, Jr., Richard A.: Corruption Undercuts Hopes for Afghan Police. *The New York Times*, April 8, 2009

Rózsa Tibor: Baghlan tartomány CIMIC kézikönyve. Budapest, Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság, Budapest, 2006

Whittall Ramsay, Anna Augusta: Sir Robert Peel. Books for Libraries Press, New York, 1969

DÁVID JÓZSEF

Trafikrablás a benzinkúton

Az Országgyűlés a 2012. évi CXXXIV. törvénnyel a fiatalkorúak dohányzásának visszaszorítását, valamint a dohánytermékek kiskereskedelmét kívánta törvényben szabályozni. Az első nemzeti dohányboltok Magyarországon e törvény értelmében 2013. július 1-jén nyithattak meg. A trafikokban kezdetben nem voltak megfelelő biztonsági berendezések – saját biztonsági kamera, pánikgomb –, de e hiányosságokat rövid időn belül korrigálták. A hiányosságok sajnálatos módon oda vezettek, hogy Pécs belvárosában 2013. július 17-én megtörtént az első trafikrablás.

A törvény adta lehetőségek nyomán a nagyvárosok után a kisebb városokban, településeken is egymás után nyíltak a trafikok. Csongrád megyében 2014-ben negyvennyolc rablás történt, ebből négy trafikok ellen. Csongrádon az első trafikrablás 2014. január 5-én következett be a város területén lévő Mol üzemannagytöltő állomáson kialakított nemzeti dohánybolt ellen.

Csongrád városa a megye északi részén található, két folyó, a Tisza és a Hármas-Körös találkozásánál. Lakossága 16 827 fő, zömében időskorú. Úgy is nevezhetnék a települést, hogy a nyugalom szigete. Éppen ezért öröm itt rendőrnnek lenni, fenntartani a város nyugalalmát. A Csongrádi Rendőrkapitányság illetékességi területén 2014-ben ötszázkilencven regisztrált bűncselekményt követtek el, ebből mindössze öt esetben történt rablás. Az erősza-kos vagyon elleni deliktumok minden esetben felborzolja az amúgy nyugodt alföldi város mindennapjait, de a trafikrablás különös nyugtalansággal töltötte el mind a lakosságot, mind a csongrádi zsarukat. Tudtuk, hogy az elkövetett bűncselekményt a lehető legrövidebb időn belül és a lehető legeredményesebb módon kell felderítenünk, megelőzendő, hogy a város területén működő további hét trafik is érintett legyen.

Az elkövetés részletei

Átlagos ünnepi időszak utáni téli este volt addig a bejelentésig, amely arról tájékoztatott, hogy a városból kivezető út melletti Mol benzinkúton lévő nemzeti dohányboltba 19 óra 35 perc körül egy ismeretlen személy bement,

és a napi bevételt követelte az ott tartózkodó eladótól – szándékának egy babilonitól nyomatékot adva. Az eladó a vele szemben alkalmazott közvetlen fenyegetés hatására a napi bevételt, százhuszonnyolcezer forintot átadta az elkövetőnek.

A bejelentés után egyenruhás és civil nyomozók keresték a bűncselekmény elkövetőjét.

Az adatgyűjtéssel párhuzamosan elkezdtük az egyik legfontosabb nyomkutató tevékenységet, a helyszíni szemlét, amely a bizonyítási eljárásban rendkívül fontos és nagy jelentőségű egyedi és megismételhetetlen tevékenység. Szinte lehetetlen, hogy az elkövető ne hagyjon maga után nyomokat, ennek felkutatása és rögzítése már a szakembereken múlik. Ennek érdekében a bünyügyi technikus aprólékos részletességgel átvizsgálta a trafik minden négyzetméterét. A precíz munka nyomán az elkövető lábbelijétől származó nyomra, valamint több helyről szagmaradványra és DNS-anyagmaradványra lelt. A helyszín sok esetben azonnali tájékoztatást adhat a felderítés vonatkozásában. Esetünkben azonban a bizonyítékok beszerzésén túlmenően az elkövető személyének felderítése tekintetében akkor nem vitt előbbre. Ezért a felderítést folytatni kellett más vonalon, a személyi bizonyítékok megközelítése felől.

Részletesen kihallgattuk a trafikban dolgozó eladót, aki az ijedség miatt kialakult pszichikai állapotához képest részletes személyleírást adott az elkövetőről. Elmondása alapján az elkövető kb. 170-175 cm magas, 25 és 30 év közötti, vékony testalkatú férfi volt, aki sötét kabátot viselt, a fejére pedig egy szintén sötét színű kapucnit húzott. Az arcát fehér sállal takarta el, ami fölött napszemüveget viselt, valamint kesztyűt is húzott.

A felderítést nehezítette, hogy a nemzeti dohányboltban nem volt belső, saját videokamerás biztonsági rendszer, így csak a jelen lévő eladó elmondására tudtunk támaszkodni. További nehezítő körülmény volt, hogy a benzinkúton lévő videokamerák közül csak három működött.

Az első reményt adó jel

Tovább folytattuk az adatgyűjtést, tanúkatatást, megállapítottuk, hogy az elkövető gépkocsival érkezett a bűncselekmény helyszínére, és azzal is távozott. Ezért a felderítő tevékenységet kiterjesztettük a járműre is.

A nyomozó egyik legjobb eszköze a felderítéskor az adatgyűjtés, ez elképzeltetlen hely- és személyismeret nélkül. Főként ha olyan kisvárosról

van szó, mint Csongrád, ahol szinte mindenki ismer mindenkit. Gyűjtöttük az információkat, és elemeztük, értékeltük őket. Az elkövetőről készült fantomképpel jártuk a várost, és anyagi jellegű inspiráláshoz, díjkitűzéshez is folyamodtunk.

Sikerült a járműről adatot szerezni, a szín és a típus vonatkozásában, ami egy újabb verziót jelentett a többi mellett. A helyi nyomozók már a bűncselekmény elkövetése előtt felfigyeltek egy hasonló járműre, már csak meg kellett állapítani, ki használta. Még inkább felkeltette a nyomozók gyanúját, amikor kiderült, a jármű használója részese volt egy nagyon elleni bűncselekmény miatt induló büntetőeljárásnak.

Ez a személy és társasága a tanúkenti kihallgatásakor érdemben nyilatkozni nem tudott a bűncselekmény elkövetéséről, 2014. január 5-e vonatkozásában sziklaszilárd alibijük volt. Ettől függetlenül a nyomozókban gyanú vetődött fel arra vonatkozóan, hogy e korábbi bűnelkövetők „füllentenek”, így valamennyiüknél házkutatást végeztek, ez egy kivétellel eredménytelen volt. Az illető, B. lakásán 2014. január 7-én tartott házkutatáskor egy 60 centis baseballütőt foglaltak le, amely akár az elkövetés eszköze is lehetett.

Az előbbieken túl e személyektől személyvizsga-mintát és DNS-mintát vettek. A személyvizsga-minták és a szagmaradványok összehasonlító vizsgálatakor a nemzeti dohányboltban a pult elől, a földről rögzített szagmintát két szolgálati kutya is négy-négy esetben azonosnak jelezte a B.-től rögzített személyvizsga-mintával.

A B.-től lefoglalt baseballütő, valamint a helyszínen rögzített két biológiai anyag-maradvány vonatkozásában azonban a DNS-vizsgálat eredménye negatív volt.

A második reménysugár

A nyomozások során fontos, hogy több verziót állítsunk fel annak érdekében, hogyha bármelyik nyomozási szál „vakvágányra” fut, ne álljunk tétlenül. Ennek érdekében folyamatos volt az információk beszerzése és azok visszaellenőrzése.

Ahogy távolodtunk a bűncselekmény elkövetésének időpontjától, egyre jobban elcsüggedtünk, de ekkor jött a második reménysugár. Egy helyi informátor lényeges és hiteles felvilágosítással szolgált a bűncselekmény lehetséges elkövetőjéről. Egy olyan személyről beszélt, akire nem gondoltunk. Az informátor által megjelölt személyt, X.-et tanúként hallgattuk ki. Mint a bűn-

elkövetők többsége, tagadta, hogy bármit is tudna a bűncselekményről, „*csak hallott róla*”.

A korábbi verziót sem vetettük el a bűncselekmény felderítésének vonatkozásában, így poligráfós vizsgálathoz folyamodtunk.

Az áttörés

A poligráfós vizsgálatra már csak a két feltételezett elkövetőt B.-t és X.-et idéztük be. Bízunk abban, hogy ez a vizsgálat áttörést hoz az ügyben, és a felderítésbe fektetett munka nem lesz hiábavaló. A vizsgálaton B. jelent meg elsőként. A rutinkérdések után következett néhány rázósabb kérdés, de sajnos a vizsgálat bebizonyította, hogy nem B. a mi emberünk, a tőle lefoglalt baseballütő és a szagminták egyezése ellenére.

Következett X.! Mindannyian felszülten vártuk, vajon mit állapít meg a vizsgálat. A vizsgálatot vezető szakértő végül így szólt: *Megvan az emberük!*

A poligráfós vizsgálat után X. részletes és beismerő vallomást tett az ügyben. Jutalma hét év letöltendő fegyházbüntetés lett.

Összegzésül elmondhatom, hogy a reménytelennek látszó ügyekben is akadhat olyan jelentéktelennek tűnő apró részinformáció, amelynek nyomán – a bizonyítás eszközeit jól alkalmazva – eljuthatunk a bűncselekmény elkövetőjéhez, és bebizonyíthatjuk a bűnösségét.

KRISTÓF ISTVÁN

Öngyilkosság okozta halálesetek előfordulása Budapesten, a bűnügyi orvos szerepe a helyszínen

A nem természetes halálesetek vizsgálata mindig hatósági eljárás keretei között történik, amely soha nem nélkülözhetette az igazságügyi (korábban törvénytudományi) orvostan tudományát. A halálesetek részletes komplex helyszíni vizsgálata elengedhetetlen láncszeme a további vizsgálatoknak, ekkor kell dönteni a halálozás jellegéről, amely természetes okú, öngyilkossági jellegű, baleseti jellegű vagy idegenkezűséggel összefüggő lehet. A halálesetek jellegének megállapítása, bizonyítása a helyszínen nem mindig egyszerű feladat, de alapjaiban határozza meg a további eljárást. Szigorúan véve, a helyszíni szemle, halottvizsgálat és a boncolás együttese sem mindig nyújt kétséget kizáró bizonyítékot a halálesetek jellegére vonatkozóan, ezért a minden kétséget kizáró bizonyításhoz és a megnyugtató megállapításhoz feltétlenül szükségesek az egyéb nyomozati adatok is. A vizsgálatok által szolgáltatott információhalmaz forrását a helyszíni szemle adatai (beleértve a halottvizsgálatot is), a boncolás, a nyomozás szolgáltatott adatok és a szakértői vélemények adják, ezek egymástól el nem választhatók, együttes értékelésük a hatóság feladata. A halálesetek vizsgálatokor a helyszíni szemlén segítségünkre lehetnek a korábbi tapasztalatok által nyújtott adatok is, azonban ezek rutinszerű felhasználása, a halottvizsgálat során úgynevezett „blikkdiagnózisok” alkotása nagy veszélyekkel jár, ezért ezek mindig tárgyilagos mérlegelést igényelnek. Ilyen tapasztalati adat lehet például vélelmezett öngyilkosság esetében a helyszínen tudomásunkra jutó körelőzményi adatokban szereplő korábbi öngyilkossági kísérlet, ami valószínűsítheti az öngyilkosság eseménysorát, egyéb adatok akár meg is erősíthetik (például tanúvallomás), a helyszínen tapasztalt egyéb adatokkal együtt értékelve (például búcsúlevél) akár alá is támaszthatja, de csak kivételes esetekben van kétséget kizáró bizonyító értékük. A halálesetek tisztázására a legfontosabb bizonyítékokat azok a tárgyi bizonyítékok (nyomok) szolgáltatják, amelyeket közvetlen megfigyeléssel, vizsgálattal lehet megszerezni, megbízható módon tulajdonképpen csakis ezek alapján lehet a felvetődő fontos kérdéseket megválaszolni. Értéküket emeli, hogy ezek nagy része rögzíthető, így bizonyítékként is

szolgálhat. A tárgyi bizonyítékokat a helyszínen fel kell kutatni, és ha szemrevételezés után értékelve azok releváns adatoknak tekinthetők, rögzíteni, biztosítani (fényképezés, lefoglalás stb.) kell őket. A személyi bizonyítékok (például tanúvallomások, terhelt vallomása) a tárgyi bizonyítékoknál szubjektívebbek, de negligálásuk egyoldalúvá tenné az egész eljárást, és nélkülük értelmetlenül válnának a tárgyi bizonyítékok.

A halottvizsgálatról és a halottakkal kapcsolatos eljárásról az egészségügyi törvény (1997. évi CLIV. törvény) és a 351/2013. (X. 4.) kormányrendelet rendelkezik. Előbbi alapján a halál bekövetkezését halottvizsgálattal kell megállapítani, amely minden olyan körülményre kiterjed, amely a halál bekövetkezése tényének, bekövetkezése módjának (természetes módon bekövetkezett, vagy nem természetes halál) és okának megítéléséhez szükséges. A törvény a halál tényének megállapítására orvoson kívül a mentőtisztet is feljogosítja, a halottvizsgálatot azonban csak orvos végezheti. Előírja, hogy halálozás esetén halottvizsgálati bizonyítványt és lábcédulát kell kiállítani, és a halottat csak a halál bekövetkezését megállapító orvosi halottvizsgálat után lehet a halálozás helyéről elszállítani, boncolás, hamvasztás, eltemetés vagy szövet-, szervkivétel céljából. A kormányrendelet szabályozza, hogy mely orvos végezze a halál módjának és okának vizsgálatát.

A törvény a haláleseteket azok módja alapján természetes és nem természetes halálesetekre osztja:

218. § (1) *Nem természetes a halál*, ha a természetes módon való bekövetkezését a körülmények kétségessé teszik, így

- a) a halál tekintetében *bűncselekményre* utaló adat merül fel, vagy
- b) rendkívüli halálnak minősül, azaz
  - ba) a halált *baleset okozta*, vagy a körülmények arra utalnak,
  - bb) a halált *öngyilkosság* okozta, vagy a körülmények arra utalnak,
  - bc) a halál bekövetkezésének *előzményei, körülményei ismeretlenek* és nem állnak rendelkezésre olyan adatok, amelyekből megalapozottan *következtetni lehet a halál természetes okból történő bekövetkezéte*,
  - bd) *fogvatartott* elhalálozása esetén.

A törvény értelmében, amíg az elhunyt személyazonosságát nem állapítják meg, a rendkívüli halál esetén követendő eljárást kell alkalmazni, azaz a rendkívüli halállal kapcsolatos hatósági eljárást kell lefolytatni, a kormányrendeletben meghatározottak szerint hatósági boncolást kell elrendelni. Amennyiben a halál oka és körülményei vizsgálata során bűncselekmény elkövetésének gyanúja merül fel, a büntetőeljárás szabályai szerint igazságügyi

orvosi boncolást kell elrendelni. A boncolások célja a halál okának, bekövetkezése körülményeinek tisztázása. A kormányrendelet alapján ha a helyszíni halottvizsgálatot végző bármely orvos nem természetes halálra utaló körülményt észlel, haladéktalanul köteles a hatóságot értesíteni (5. §). Rendkívüli halálesetekben általában a halálozás helye szerint illetékes rendőri szerv jár el, és hivatalból közigazgatási (hatósági) eljárást folytat le, amelynek célja a halál okának és körülményeinek megállapítása, vagyis a halál rendkívülségének vizsgálata és a bűncselekmény kizárása (7–8. §). A kormányrendelet 1. §-a alapján a halottszemle a haláleset helyén vagy a holttest helyén lefolytatott szemle részeként a holttest külső vizsgálata, a holttesten lévő ruházat, valamint a holttesten és a rajta lévő ruházatban található dolgok vizsgálata. A halottvizsgálat a halál tényének és idejének megállapítása, a halottszemle, a kórbonctani vizsgálat, a hatósági és igazságügyi boncolás, valamint ezek eredményének megállapítása.

A halottvizsgálati szaktanácsadók (Budapesten a bűnügyi orvosok) feladatait a kormányrendelet határozza meg:

13. § (1) A halottvizsgálati szaktanácsadó a szemle során

- a) állást foglal a halál módjára, idejére és feltehető okára vonatkozóan,
- b) megvizsgálja a holttest állapotát, és megállapítja a halál bekövetkezésének időpontját,
- c) dokumentálja a holttesten levő sérüléseket,
- d) összeveti a ruházat elváltozásait a testen levő sérülésekkel,
- e) segítséget nyújt a holttesten és a környezetében található mindazoknak a nyomoknak és anyagmaradványoknak a felkutatásában, biztosításában és rögzítésében, amelyek a haláleset tisztázásához szükségesek és arra jellemzőek lehetnek,
- f) segítséget nyújt a nyomok és anyagmaradványok kiválasztásában és azok biztosításában,
- g) vizsgálja, hogy a helyszínen vagy a holttest környezetében talált tárgyak, anyagok az adott sérülés vagy a halál előidézésére alkalmasak lehetnek-e,
- h) megvizsgálja, hogy a holttest helyzetét változtatták-e, illetve a holttest helyzete és az észlelt helyszín megfelel-e az elkövetési módnak és az elkövetés helyének,
- i) ismeretlen holttest esetén a vizsgálatát úgy folytatja le, hogy kiterjedjen mindazon sajátosságok kiemelésére is, amelyek a személyazonosság megállapítására alkalmasak lehetnek,
- j) felügyeli a holttest helyszínről való elszállítását,
- k) kitölti a halottvizsgálati bizonyítvány megfelelő részét, és

- l) indokolt esetben a holttestből vér- és vizeletmintát vesz, valamint azt a hatóságnak átadja.

A nem természetes halálesetek helyszínein a helyszíni szemle során orvos (Budapesten minden esetben bünygyi orvos) is segíti a helyszíni szemlét lefolytató szemlebizottság munkáját. A nem természetes halálesetek gyanúja kapcsán lefolytatott helyszíni szemlék alapvető feladata a halálozás jellegének megállapítása és az idegenkezűség gyanújának felismerése, felvetése, lehetőség szerint kizárása. A nem természetes jellegű halálozások jellegük alapján önkezűek, baleseti jellegűek, idegenkezűek lehetnek, de gyakran előfordul, hogy nem természetes halál gyanúja miatt végzett helyszíni szemle során előbbi nem bizonyosodik be, és a szemle természetes halál tényét véleményezi. A halálozások jellegének elkülönítése az eset körülményeinek tisztázása helyszíni szemle nélkül, kizárólag boncolás révén nem lehetséges, mert számos, a halálessettel kapcsolatos információ kizárólag a helyszínen észlelhető, vizsgálható, illetve állapítható meg. A helyszíni halottvizsgálatokon készült bünygyi orvosi véleményben (jelenlegi jogi szabályozás szerint *Halottvizsgálati szaktanácsadói lelet és vélemény*) minden esetben rögzítjük a halottszemle idejét, helyét és az elhunyt személyes adatait. Az előzményi információkat értékeljük, és azok releváns adatait rögzítjük. Ha a helyszínen rendelkezésre áll információ, minden esetben rögzíteni kell a következő adatokat: ki, mikor és hogyan fedezte fel a holttestet; a felfedezéskor mit észleltek; a helyszínen milyen változtatásokat végeztek; ki járt a szemle előtt a helyszínen (orvosi ügyelet, mentőszolgálat stb.); ők milyen beavatkozásokat végeztek; ki látta vagy beszélt az elhunyttal utoljára; néhainak korábban milyen betegségei voltak, volt-e korábban öngyilkossági kísérlete, öngyilkossági szándéka, milyen orvosi kezelés alatt állt (különös tekintettel a pszichiátriai kezelésekre); milyen betegségekben szenvedett, milyen gyógyszereket szedett; milyen volt az elhunyt szociális helyzete, életvitele; továbbá minden egyéb érdemi, a halálozással összefüggésbe hozható információt. A holttest vizsgálata során (leleti rész) rögzíteni kell a testhosszt, fejlettséget, tápláltságot, küllemet, a feltalálási helyet és a testhelyzetet, ruházatot és annak elváltozásait, illetve sérüléseit, szennyeződéseit (különös tekintettel a vérlecsorgási nyomokra), a bőr színét, tapintásra érzékelhető hőmérsékletét, a hullafoltok jellegét, a hullamerevség jellegét, a csontos váz tapintási leletét, a sérüléseket (kötőhártyákat, ajkakát, szájüreget, rejtett testfelszíneket is beleértve) a holttest végbélben mért hőmérsékletét, a környezeti hőmérsékletet, egyéb a haláleset jellegére specifikus eltéréseket. A holttesten fellelhető kül-

sérelmi nyomokat és egyedi személyazonosításra alkalmas elváltozásokat (testi fogyatékoságok, tetoválások, műtéti vagy sérülések okozta hegek stb.) külön pontban kell részletezni. A holttest vizsgálata alapján véleményt kell formálni a halál becsült idejéről, módjáról, okáról, megragadásra, dulakodásra, védekezésre utaló elváltozások jelenlétéről, idegenkezűség gyanújáról, a sérülések keletkezési mechanizmusáról, keletkezési idejéről és jellegéről, illetve javaslatot kell tenni a további vizsgálatok és a boncolás fajtájára.

A halál tényének megállapítása alapvetően a légzés és vérkeringés megszűnésének vizsgálata alapján történik, amit a halál gyanújelei valószínűsítnek, a halál biztos jelei igazolnak. A halál biztos jelei a napi gyakorlatban nagy jelentőségűek a halál idejének és okának megállapításában is. A halál biztos jeleit korai és késői hullajelenségekre osztjuk, illetve az élettel összeegyeztethetetlen sérülések is a halál biztos jeleként értékelhetők. A halál biztos, korai objektív jelei közé tartoznak a süllyedésszerű hullafoltok, a beivódásos hullafoltok, a hullamerevség, és a holttest lehülése. A késői hullajelenségek nagyrészt a holttest önmésztyődése következtében alakulnak ki a sejtmembránok átjárhatóvá válása, a lizoszómákból szabaddá váló emésztőenzimek környező sejtalkotókat lebontó hatása miatt. A hullajelenségek kialakulásának idejét, jellegét, jellemzőit a holttest sajátosságai (endogén tényezők) és a környezet sajátosságai (exogén tényezők) nagymértékben befolyásolják, így megfelelő értékelésük és ezek alapján a halál idejére, illetve a halál okára való következtetés nagy körültekintést, tapasztalatot igényel.

A helyszíni halottvizsgálat során alapvetően tehát a korai és késői hullajelenségek értékelése alapján véleményezzük a halálozás tényét és idejét, de azok jellegéből a halál okára és módjára is következtetéseket vonunk le. A halálesetek vizsgálatakor a halál idejének becslése elengedhetetlen, és megalapozottan csak a helyszínen lehetséges, tekintettel arra, hogy a hullajelenségek az időben előrehaladva oly módon alakulnak, ami a halál idejének véleményezését egyre pontatlanabbá teszi: minél később vizsgáljuk a holttestet a halál után, annál nehezebb a halál pontos idejének becslése. A halál idejének ismerete örökösödési, biztosítási jogvitákat tisztázhat, idegenkezű cselekmények esetén az elkövetők körének szűkítését teszi lehetővé, meghatározása sok tapasztalatot és több szempontú differenciálást igényel a vizsgáló orvos részéről.

A halálozás módjának és okának véleményezése az előzményi adatok, a holttest vizsgálati lelete, külsérelmi nyomok együttes értékelése alapján történik. A holttesten lévő sérülések jellemzőinek és a sérülések elhelyezkedésének a testen lévő fix anatómiai pontokhoz viszonyított metrikus, precíz, részletes

leírása elengedhetetlen. A sérülések jellemzőinek részletezése (elhelyezkedés, sebalak, sebzugok, sebszélek, sebfalak, sebszegély, sebkörnyezet, szennyeződések), a keletkezés idejének véleményezése alapvető fontosságú. Jellegük alapján leggyakrabban hámfosztásos, zúzódásos, folytonosságmegszakadással vagy anyagiánnyal járó sérülések (mechanikai sérülések), egyéb fizikai ártalmak (meleg, hideg ártalmak, elektrotrauma) okozta sérülések fordulnak elő. Általánosságban elmondható, hogy a tompa erőbehatás okozta sérülések hámfosztásos, zúzódásos és repesztett jellegűek, az éles-hegyes eszköz által okozott sérülések folytonosságmegszakadással járó szúrt, metszett, vágott (és ezek kombinációi) sérülések. A lőfegyver okozta lövési sérülések bemeneti nyílása általában anyagiánnyal járó sérülés. A sérülések jellegének, típusának véleményezése a sérülések jellemzői alapján történik.

Budapesten 2014. január 1. és december 31. között 492 esetben történt a hatóság által lefolytatott helyszíni halottvizsgálat, ezt 336 esetben követte hatósági eljárás keretében végzett helyszíni halottszemle, így 156 esetben a helyszíni vizsgálat során (az esetek 31 százaléka) a rendkívüli halál vagy idegenkezűség lehetősége a helyszínen nem merült fel, illetve az a helyszínen kizárható volt. 219 esetben (az esetek 44 százaléka) öngyilkosság, 107-ben baleseti halál (az esetek 21 százaléka), 10 esetben idegenkezűség (az esetek két százaléka) volt megállapítható. A közlekedési balesetek kapcsán bekövetkezett halálozások a statisztikában nem szerepelnek, mert azt Budapesten nem a bünyügyi technikai osztályok helyszínelik (*1. és 2. számú ábra*). A említett esetekben a halottvizsgálatot minden alkalommal a szemlebizottság mellett szaktanácsadói minőségben jelenlévő bünyügyi orvos (mindegyike igazságügyi orvos szakértő) végezte.

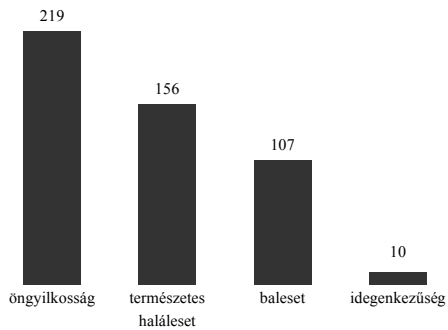
Az öngyilkosság a rendkívüli halálesetek leggyakoribb formája, ezek száma hazánkban 1983 és 1988 között gyakorlatilag változatlanul magas volt (nagyjából negyvennégy-negyvenöt eset százezer lakosra). Majd hosszú távú csökkenés kezdődött 2007-ig (százezer lakosra évi 24,3 eset jutott), az előfordulási gyakoriság azóta stagnál, mindazonáltal a hazánkban tradicionálisan magas öngyilkossági halálozási arány a második legmagasabb Európában.*

Az elmúlt évek adatai alapján megállapítható, hogy az öngyilkossági halálesetek leggyakrabban az elhunytak otthonában (nagyjából az esetek hetven százaléka) történnek, az esetek többségében férfiak az elhunytak, férfiak esetében a leggyakoribb módszer az önakasztás (az esetek nagyjából ötvenöt-

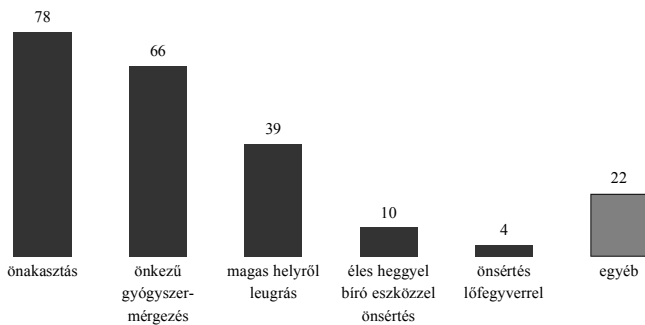
---

* WHO database. Data and statistics WHO Mortality Database. <http://apps.who.int/healthinfo/statistics/mortality/whodpms/> ; http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001c.html?7704

1. számú ábra
**A Budapesten 2014. január 1. és december 31. között
a helyszíni szemlézett halálos esetek jelleg szerinti megoszlása
(közlekedési balesetek kapcsán elhunytak nélkül)**

2. számú ábra
**A Budapesten 2014. január 1. és december 31. között
a helyszínen öngyilkosságnak véleményezett halálos esetek módszer szerinti megoszlása**

hatvan százaléka), míg nők esetében az önkezü gyógyszermérgezés (nagyjából az esetek harmada). A tapasztalatok alapján az öngyilkossági halálos esetek száma a napszaki megoszlás tekintetében a délelőtti órákban (8 és 12 óra között) a legmagasabb, az esetek előfordulása a havi megoszlás tekintetében az évszakváltásokkal összhangban emelkedik.

Hazánkban az öngyilkossági esetek egyik leggyakoribb módszere az önakasztás. Az akasztáshoz használt eszköz bűnjel, amelyet meg kell őrizni. A halál elsődleges oka a nyaki erek leszorítása okozta agyi oxigénhiány, amelyhez hozzájárul a nyelvgyök hátranyomulása révén kialakuló általában részleges légútelzárás, okként szerepelhet továbbá a fejverőér-öböl és bolygóideg kóros izgalma vagy bénítása. Akasztásos esetekben a helyszínen mindig meg kell állapítani és metrikusan rögzíteni kell az akasztási eszköz rögzítésének a helyét (felfüggesztés helye), az akasztási barázda legmagasabb pontját (felfüggesztési pont) és az akasztási barázda legmélyebb pontját (alátámasztási pont), ezek alapján meg kell határozni a barázda jellegét (az akasztási barázda a nyakon az akasztáskor kialakuló jellegzetes elváltozás). Minősége az akasztási eszköz jellegétől, az akasztási eszköz nyakra történő felfekvésének módjától (alátétes akasztás), erejétől és a felfüggesztés időtartamától függ. Az akasztási barázda a nyakon előbbi hossz tengelyére jellegzetesen nem vízszintes, hanem a felfüggesztési pont irányába emelkedő jellegű.

Mérgezés eseteiben a holttest helyszíni külvizsgálata általában nem szolgáltat egyértelmű bizonyítékokat, az elváltozások nem specifikusak. A holttest felett érezhető aromás szag, a hányadék jelenléte, a szájüregben, az ajkakon fellelhető szemcsés maradványok, a vizelet, illetve széklet elengedése, jelenléte, a hullafoltok kiterjedtebb volta közül valamelyik vagy egyszerre több is gyakran megfigyelhető, de jelenlétük nem bizonyító erejű, hiányuk pedig a mérgezést nem zárja ki. A tűszúrásnyomok jelenléte mindig fontos lelet, de a parenterális önmérgezés ritka, általában laikus ezt a módszert nem alkalmazza, kábítószer-használat kapcsán pedig a halál általában baleseti jellegű.

A magasból leugrás helyszínein el kell dönteni, hogy balesetszerű leesés, öngyilkossági jellegű leugrás, idegenkezű letaszítás, lelökés, vagy holttest ledobása történt-e. Utóbbi általában azért történhet, hogy az idegenkezű cselekmények okozta sérüléseket elfedjék a lezuhanás okozta sérülésekkel. A holttest környezetének és a leugrás helyének vizsgálata a szemle része, különböző, a környezetben található tárgyak sérülést okozó szerepét is tisztázni kell (például más öngyilkossági módszerrel történő együttes előfordulás esetén vizsgálni kell az eszköz sérülés létrehozására való alkalmasságát, sérülés létrehozásával összefüggő elváltozásait). Az öngyilkossági esetekben több módszer együttes alkalmazása során nem ritka, hogy a magasból leugrás más, a halálos eredmény eléréséhez elégtelen módszer (például önkézű szúrás) alkalmazását követi, ilyen esetekben fontos a sérülések keletkezésének tisztázása. A sérülések élőben való keletkezésének vizsgálatakor nehézséget okozhat, hogy a halál a magasból történő lezuhanás kapcsán általában

pillanatszerűen áll be (például repesztett szívsérülés, agyroncsolódás stb.), vagyis a keringés azonnali megszűnése miatt nincs elég idő a szabad szemmel látható vitális jelek kialakulására. A helyszíni halottvizsgálat során a lezuhanás, becsapódás okozta elváltozásoktól független sérülések és a halál egyéb okainak a vizsgálata, keresése az elsődleges feladat, szem előtt tartva azt is, hogy öngyilkosságnál is lehetséges az esetek kombinálása. Általánosságban elmondható, hogy a zuhanás, következményes talajhoz ütdés, csapódás során kialakuló sérülések egy síkban, méghozzá a testnek a talajjal érintkező síkjában vannak, az egyéb helyen lévő sérülések az eséstől függetlenek lehetnek.

Éles, hegyes eszközök által alapvetően szövetfolytonosság-megszakadások formájában megjelenő, szúrt, metszett, vágott sérülések és ezek kombinációi jöhetnek létre. Önsértések esetében a szúrt és metszett sérülések fordulnak elő inkább, vágott sérülések öngyilkossági esetekben nem gyakoriak. A sérülések általában lemeztelenített helyeken (csuklók, könyökhajlat, ritkábban nyakon) jelennek meg, próbálkozási nyomokkal kísérve.

Vízbe fulladás eseteiben a légutakat elzáró folyadék akadályozza a gázcserét, ez bekövetkezhet mély vízben a test tartós elmerülése során, de sekély vízben is a légzőnyílások tartós vízfelszín alá kerülése révén. A helyszínen a holttest vizsgálatakor a fulladásos halál aspecifikus jelei mellett a sérülések vizsgálata a legfontosabb, utóbbiak okozzák a legtöbb differenciáldiagnosztikai problémát. A vízben úszó holttest a meder aljára kerülve, ott sodródva jellegzetes halál utáni sérüléseket szerezhet, főként a kiálló, ruhával nem fedett területeken (homlok, orrhát, bordaív, térdek, kézhátak) hámfosztások, hámozódások figyelhetők meg. Súlyos post mortem (halál utáni) sérüléseket hajócsavarok, jégzajlás, mederben elhelyezkedő éles fém-, üvegtárgyak is okozhatnak. További post mortem sérüléseket okozva differenciáldiagnosztikai problémát okozhat a testen a szorosabb ruházat dörzsölése (nyakon a szoros ingnyak körkörös barázdát), a holttest kiemelése során kialakuló sérülések stb. A kezek összekötözése, súlyok testen lévő elhelyezése, más módszerrel való kombinálásra utaló lött, szúrt, metszett sérülések jelenléte az öngyilkosságot nem zárja ki. A vízbe kerülés helyének helyszíni szemléje (dulakodási nyomok, egyéb anyagmaradványok, méretek rögzítése stb.), onnan vízmintha vétele elengedhetetlen.

A lövési sérülések helyszíni vizsgálatakor fel kell ismerni, hogy az adott sérülés lövési sérülés, és a lövési sérülés jellege, jellemzői alapján számos a helyszínen felvetődő kérdést véleményezni kell. A lövési sérülések vizsgálataánál meg kell különböztetni az anyagiánnyal járó (ha kellő nagyságú a lö-

vedék energiája) bemeneti nyílást és az általában folytonosságmegszakadással járó kimeneti nyílást. A lövési sérülések és a másodlagos lötényezők (el nem égett lőporszemcsék beékelődése, a bemeneti nyílás körüli szennyeződések gyűrü stb.) vizsgálata segítheti a lőtávolság, a lőfegyver típusának (lebélyegzés), és a lőirány meghatározását. Lövési sérülések vizsgálatánál kiemelt jelentőségű a ruházat sérüléseinek értékelése is, többretegű ruházat esetén azok egymással és a testen lévő sérülésekkel való összevetése, amiből esetleg a testhelyzetre, a lőtávolságra is következtethetünk, a ruhával fedett testtájékot érő sérülések esetén ez azért is kiemelt jelentőségű, mert a másodlagos lötényezők ilyen esetben ott lelhetők fel. Lövési sérülések észlelésekor a helyszínen különös figyelmet kell fordítani a helyszín különböző tárgyain jelenlévő, lőfegyver elsütése kapcsán keletkező elváltozásokra. Az égések nyomai, az elégett és el nem égett lőporszemcsék, a lövedék okozta becsapódások, a hüvely és a lövedék felkutatása elsődleges feladat.

Az elektromos áram által közvetített halálesetek egy része baleseti jellegű, sokszor üzemi, illetve munkahelyi baleset, ami a munkahelyi baleseti jellegű magasból esésekhez hasonlóan minden részletre kiterjedő munkavédelmi hatóság általi vizsgálatokkal egészül ki, és a későbbi jogviták elkerülését, az esetleges gondatlanság tisztázását szolgálják. Az elektromos áram okozta halálesetek az elektromos áram energiája, égési sérülés és másodlagos mechanikai sérülések következtében alakulhatnak ki. Az elektromos energia a malignus kamrai ritmuszavarok, szívmegállás, a légzőközpont bénulása és az idegrendszerre ható sokk következtében vezet halálhoz. A külvizsgálat során a rejtett testfelszíneket és a ruházatot gondosan át kell vizsgálni áramjegyet, az áram be- és kilépési helyét keresve. Az elektromos áram által közvetített öngyilkossági esetek nem gyakoriak, általában a kádvízbe helyezett elektromos eszközök (például hajszárító, nőknél gyakoribb), illetve blankolt elektromos vezetékek végtagokra helyezése fordul elő. Az elektrotraumát az áramjegy mint specifikus elváltozás egyértelműen bizonyítja, de nem minden esetben alakul ki, ez pedig hangsúlyozza a helyszíni szemle jelentőségét.

Összefoglalva tehát kiemelendő, hogy a nem természetes halálesetek (azon belül az öngyilkossági halálesetek is mint a rendkívüli halálesetek leggyakoribb formája) precíz, mindenre kiterjedő helyszíni vizsgálata állami érdek: a hatósági eljárás célja a halál okának és körülményeinek megállapítása, ideértve a halál rendkívüliségének vizsgálatát, valamint a bűncselekményre utaló elváltozások felismerését. A nem természetes halálesetek helyszíni vizsgálata a hatóság feladata, ebben a bűnügyi orvosok is szerepet vállalnak, és természettudományos megközelítéssel segítik a ható-

ság munkáját. A helyszíni halottvizsgálatok kapcsán végzett orvosi tevékenység alapjaiban nem különbözik az egyéb orvosi tevékenységektől, tulajdonképpen differenciáldiagnózist jelent. A halálesetek vizsgálatakor lefolytatott helyszíni szemle és halottvizsgálat egyszeri és megismételhetetlen, mert a halálózással összefüggő egyéb módon nem feltárható előzményi és epidemiológiai adatokat, tárgyi és személyi bizonyítékokat, a holttest vizsgálatakor észlelt elváltozások pedig a későbbiekben már nem vizsgálható eltéréseket, összefüggéseket rejtenek, és már a helyszínen irányt szabnak a későbbi eljárásnak, meghatározzák annak jellegét.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

GODATS KRISZTIAN – HAJDÚ ATTILA**Egy tűzifacsalás-sorozat felderítése
a Szegei Rendőrkapitányságon**

A tapasztalt bűnügyeseknek a tél közeledte egyet jelent a tűzifacsalások megjelenésével. A Szegei Rendőrkapitányság bűnügyi szolgálata részben a befektetett munkájának, részben *K. M.* nyomozó szerencsésének és szemfüleségének köszönhetően derített fel egy behatárolható elkövetői kört, amelynek tagjai jelenleg előzetes letartóztatásban vannak.

2014. október 29-én *K. M.* hivatásos rendőr magáncélra tíz köbméter tűzifát rendelt egy weboldalon megjelenő hirdetésben megadott telefonszámon. Pár nap elteltével kapott választ, e szerint a rakomány Szegeden van, szállításra készen. Később meg is érkezett a tűzifa, amely ránézésre is kevesebbnek tűnt az eredetileg meghatározott mennyiségnél, miközben a vételár változatlan maradt. A helyszínen *K. Cs.*, *R. I.*, *K. M.* és *N. F.* jelent meg, a tapasztalt bűnügyesnek pedig nyomban beugrottak a korábbi nyomozások személyleírásai, és azonnal össze is állt a kép. Erősítést kért, és egyben rendőri intézkedést kezdeményezett, ennek következtében sor került a négy férfi elfogására, előállítására.

A nyomozó gyanúja gyorsan beigazolódott. A lefolytatott szemle során megállapítottuk, hogy az elkövetők nem véletlenül használtak zárt rakterű járművet: annak belső részén a rakteret teljes szélességében lefedő, fémkerettel megerősített pozdorjalap volt, amely szűkítette a rakodóteret. A zárt gépjárműre azért volt szükség, hogy ne derüljön ki a turpisság, a hátsó ajtón tekintve ugyanis nem ellenőrizhető a mennyiség, a sértettek többsége akkor jött rá a csalásra, amikor utólag lemérték a kapott fát. Több esetben a szomszéd, családtag jelezte a sértetteknek, hogy a kifizetettnél jóval kevesebb a fa.

A szemle során olyan iratokat, feljegyzéseket foglaltunk le, amelyek arra utaltak, hogy a tettesek huzamosabb ideje követhetnek el csalás bűncselekményeket. Továbbá a járműből lefoglaltuk a használt mérőeszközt, egy fekete műanyag hordót, benne a méréshez használt súlyokat.

A gyanúsítottak közül *R. I.* és *N. F.* részleges beismerő vallomást tett. A lefoglalt feljegyzések, illetve a telefonokban található sms-ek, illetve beszerzett híváslisták alapján kezdődhetett a „szélesítés”. A további bűncselekmények megelőzése érdekében a sajtóban nyilvánosságra hoztunk egyes részleteket.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

A nyomozás során eddig beszerzett adatokat értékeltük, elemeztük, verziót állítottunk fel, miszerint sorozat-bűncselekménnyel van dolgunk, továbbá hogy a négyfős társaságból mindössze két állandó tagja lehet az elkövetői körnek. Feltételeztük, hogy a társtettesek a pakolás és a sofőrködés tekintetében alkalmi vagy időszakos jelleggel kerülnek „munkakapcsolatba” a bűncselekmények értelmi szerzőivel, megszervezőivel. E szervezők az említett munkákra hajléktalan életvitelű, illetve szociálisan lecsúszott, a társadalom periferiájában lévő embereket szerveztek be.

Az átláthatóság, eredményesség érdekében a Szegedi Rendőrkapitányságon egy nyomozó foglalkozott a tűzifacsalás jellegű ügyekkel.

Kijelenthető, hogy az intézkedés sikeres volt, így további ügyeket egyesíthettünk az alapügyhöz. Fényképről történő felismerésre bemutatások után megalapozottá vált a gyanú a már ismert elkövetői kör vonatkozásában.

Három bűnügyben különböző szegedi lakosok ugyanazon internetes hirdetőportálon *F. P.*, *T. A.* és *Sz. A.* álnevéken feladott hirdetésekben megadott telefonszámokon rendelték tűzifát. A megalapozott gyanú szerint a gyanúsítottak az előzetesen megbeszélt mennyiség felét-harmadát adták át a sértetteknek a ténylegesen kifizetett helyett. A csalásra mindhárom esetben csak a lerakodás utáni saját méréskor derült fény. Az elkövetőket természetesen ezután nem sikerült elérni, vagy különböző kifogásokkal lerázták magukról a felelősséget. A három cselekménnyel háromszáztizenötezer forint kár keletkezett. A megrendelésekről, illetve a kifizetésről bizonylat, számla, illetve egyéb bizonyító erejű okirat jellemzően nem készült.

Szintén a szélesítés érdekében megkereséseket küldtünk a környező megyék rendőrkapitányságainak, kértük, hogy ha ismeretlen tettesek által, hasonló cselekmények elkövetése miatt indult nyomozásokban felismerik a terhelteket, küldjék meg egyesítésre az ügyeket. A megkeresések alapján három hódmezővásárhelyi, egy orosházi és egy tótkomlói ügyet sikerült felderíteni, de további egyesítendő ügyek várhatók.

Nem csak a felismerésre bemutatások vezettek eredményre. További ügyeket sikerült felderíteni oly módon, hogy a sértettek ugyanazokat az álneveteket, telefonszámokat adták meg feljelentésük során, amelyek a korábbi nyomozásokban is felvetődtek.

A nyomozás során igyekeztünk a telefonszámok, az elkövetéshez használt járművek vonalán haladva újabb információkhoz jutni. A tettesek az elkövetéshez több – feltehetően bérelt – járművet is használtak.

Megállapítottuk továbbá, hogy jellemzően fiktív adatokkal adták fel a hirdetések, és más előfizetőkhez tartozó mobilszámokat használtak. Az elkö-

vetés közben bátran improvizáltak, így például egyszer az egyik sértettnél szert tettek egy műanyag hordóra, amelyet aztán megtartottak, és később is a fa súlyának „mérésére” használtak. A műanyag hordós módszer lényege a mérés, a mérőeszköz manipulálása volt. A szemle során a hordó aljából súlyok kerültek elő. Egy másik, a „pozdorjalapos” módszernél kínosan ügyeltek arra, hogy ők maguk pakolják le a fát. A fát szétterítve – így többnek látszott – és olyan vehemenciával dobálták le, hogy a vevő meg se próbáljon közel menni a járműhöz. Esetenként megkérték a sértetteket, hogy húzódjanak hátrább, „nehogy véletlenül rájuk essen a fa”, vagy épp egy pohár vizet kértek. A mérés ilyenkor úgy történt, hogy mérőszalaggal lemérték, kibőlték a fát, csak éppen tűzifaként adták el a raktér szűkített részén lévő levegőt is. A járművek oldalajtáját értelemszerűen sosem húzták el.

Természetesen felvetődött a tűzifa eredete is. Jelenleg nem áll rendelkezésünkre olyan adat, amelyből arra lehetne következtetni, hogy lopott fát használtak fel a csalásokhoz. A tűzifát feltehetően legális forrásból, nem bűncselekmény elkövetésével szerezték be.

A nyomozásból számos következtetést, tanulságot vonhatunk le. Kijelenthető, hogy a hasonló jellegű ügyekben nem lehet helyi szinten gondolkodni. Értem ezen, hogy az elkövetők jellemzően utazó bűnözők, több várost, megyét járnak be.

Jelen eljárásban a felderítés során döntően a felismerésre bemutatások vezettek eredményre, de nem minden elkövető vonatkozásában hoztak eredményt. Ennek több oka lehet. Egyrészt az emlényomok elhalványulása, másrészt az elkövetői körben fellépő változások.

A nyomozást talán leginkább az nehezítette meg, hogy a bűncselekmények szervezői – feltehetően célzatosan, a felderítés, bizonyítás ellehetetlenítése szándékával – folyamatosan változtattak. Nemcsak a tettestársakat váltogathatják, hanem az általuk használt fiktív neveket, telefonszámokat, járműveket, de még a módszereket is. Egyszer azonban minden sorozat megszakad, és ha már megszakadt, abból kell kiindulni, hogy az a sorozat „hosszú” lehetett. Minél több a bűncselekmény, annál több a felkutatni való bizonyíték. Nekünk pedig az a feladatunk, hogy a nyomozás során begyűjtsünk minden adatot, információt, így egy az elkövetők által elnézett részlet, vagy éppen a pontosan jegyzőkönyvezett személyleírások, egy sikeres felismerés hozhatja meg az eredményt, alkot válaszfalat a felmentő, illetve az elmarasztaló ítélet között.

KÖNYVISMERTETÉS

Rosta Andrea:

A fiatalok bűnözés kriminológiája és szociológiája.

L'Harmattan, Budapest, 2014, 210 oldal

1764. Az európai büntetőjogban jártas embernek sokatmondó dátum ez, ugyanis ebben az évben jelent meg *Beccaria Dei delitti e delle pene*¹ című műve. Tulajdonképpen ez a könyv indította útjára a klasszikus büntetőjogi iskolát, amely a bűncselekményt, a „tettet” állítja vizsgálódása középpontjába, teret engedve ezzel az elkövetőkkel kapcsolatos humánusabb bánásmódnak. Ugyanakkor az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a tettesek speciális csoportjai közti különbségtétel még váratott magára: a pozitivisták a XIX. század közepén, a *Franz von Liszt* nevével fémjelzett közvetítő irányzat pedig csak az 1800-as évek végén jelent meg. Utóbbi iskola volt az, amely a bűnözés kapcsán már nem „kis felnőttként” tekintett a gyermekekre, miközben ezzel párhuzamosan a tengerentúlon, Illinois államban felállították az első fiatalok bíróságát. Ami a fiatalok kérdésére való hazai reflektálást illeti, a kiindulópont *Balogh Jenő* munkásságához köthető, vagyis az 1908. évi XXXVI. törvényekhez és a *Fiatalkorúak és büntetőjog* című könyvhöz². Az azóta eltelt több mint egy évszázad alatt a témában a szakirodalom bőséges termést hozott. A legújabb hazai mű *Rosta Andredé*. Mielőtt részletesebben bemutatnánk a kötetet, két fontos kérdésre indokolt kitérni. Az egyik, hogy miért kell ma egyáltalán foglalkozni a fiatalokkal, a másik pedig hogy miben rejlik e könyv aktualitása, jelentősége.

Akár az elmélettel, akár a gyakorlattal foglalkozó jogászok vagyunk, bármely jogterületen mozgunk, nem tagadhatjuk, hogy a kiskorú minőség a legtöbb jogágban értékelést kap. Gondolhatunk itt a polgári jogi cselekvőképességre, az alkotmányjog, közigazgatási jog gyermekvédelmi intézményeire, a büntetőjog gyermekkorú és fiatalok kategóriáira. Innentől kezdve egyáltalán nem mindegy, hogy hány éves egy szerződés megkötésénél a jognyilatkozatot tevő személy, vagy egy büntetés kiszabásánál az eljárás alá vont terhelt. Egyrészt egész más szabályok vonatkozhatnak rá, másrészt a korából fakadó saját

---

¹ Magyarul például *Beccaria A bűnökről és büntetésekről*. Zágráb, 1884. Cesare Beccaria: *Büntett és büntetés*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967; Cesare Beccaria: *A bűnökről és a büntetésről*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 1998

² Balogh Jenő: *Fiatalkorúak és büntetőjog*. Athenaeum Kiadó, Budapest, 1909

tosságai miatt speciális bánásmódot igényelhet. A jogászai munka során tehát az e csoporttal való találkozás előbb-utóbb elkerülhetetlen, így nem árt, ha bővítjük ismereteinket, és tudásunk nem csak a tételes joganyagra terjed ki. Ugyanez igaz egyébként nemcsak a jogászokra, hanem bárkire, aki gyermekekkel, tizenévesekkel foglalkozik. Ebben lehet segítségünkre Rosta Andrea könyve, amely a fiatalkorúak kategóriájára koncentrálna. Ami pedig a második kérdést illeti, erre azt a választ adhatjuk, hogy a szerző új korszakot nyit a fiatalokra vonatkozó szakirodalomban. A megállapítás alátámasztásául kell megemlítenünk, hogy a témában eddig megjelent művek három csoportba sorolhatók. Az első munkák – a már említett Balogh Jenő mellett – olyan kiváló jogtudósok tollából születtek, mint *Angyal Pál*³ vagy *Vámbéry Rusztem*⁴. Ezt követően az 1960–1970-es években – amely a nagy monográfiák időszaka volt – bővítette a listát többek között *Szabó András*⁵, *Huszár Tibor*⁶ és *Vigh József*⁷ is. Végül az 1980-as évektől a tanulmányoké lett a főszerep: *Lőrincz József*⁸, *Vaskuti András*⁹ – hogy csak pár nevet említsünk. Ez utóbbiba, vagyis a harmadik korszakba Rosta Andrea könyve nehezen lenne besorolható, hiszen visszanyúlt a monográfia (a témában utoljára 1964-ben használt) műfajához, hogy így, egy új jogszabályi környezetben (gondolunk itt elsősorban az új Btk.-ra) munkája már egy negyedik korszak nyitánya legyen. A következőkben röviden szövegezzük a kötet keletkezésének körülményeiről, majd kitérünk formai és tartalmi sajátosságaira, utóbbi kapcsán elsősorban a főbb problémafelvetésekre, új gondolatokra, valamint az ezekben rejlő lehetőségekre koncentrálna.

A szerző kutatási területei egyebek között a deviáns viselkedések, a bűnözés pszichológiai és szociológiai vonatkozásai, valamint a fiatalkorúak kriminalitása és bűnmegelőzése. 2006-os doktori disszertációját a *Fiatalkori bűnözés és bűnmegelőzés* címmel írta, szövegkijelölésében közül megemlíthetjük *A rendőrségi gyermekvédelem a kontrollmélet tükrében*¹⁰, valamint a *Láttelel az ifjúsági agresszióról*¹¹ című írásokat. 2014-es kötete korábbi munkáiból,

---

3 Angyal Pál: *Fiatalkorúak és büntetőnovella*. Pécs, 1911

4 Vámbéry Rusztem: *A fiatalkorúak bírósága a háború előtt és a háború után*. Jogállam, Budapest, 1917

5 Szabó András: *A fiatalkorúak és a büntetőjog*. KJK, Budapest, 1961

6 Huszár Tibor: *Fiatalkorú bűnözők*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1964

7 Vigh József: *A fiatalkori bűnözés és a társadalom*. KJK, Budapest, 1964

8 Lőrincz József: *Európai fejlődésirány a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában*. Rendőrtisztviselői Főiskola, Budapest, 1999

9 Vaskuti András: *A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatása: reformelképzelések*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2010 [Kriminológiai Közlemények 68.]

10 Rosta Andrea: *A rendőrségi gyermekvédelem a kontrollmélet tükrében*. Magyar Rendészeti, 2010/3–4.

11 Rosta Andrea: *Láttelel az ifjúsági agresszióról*. Kapocs, 2013/3.

különösen a doktori értekezéséből merít. A könyv négy nagy szerkezeti egységre bontható: *A fiatalok bűnözés fogalmának megszületése* fejezetben a szerző a kategória definiálásával foglalkozik a jogban és azon túl, majd következik *A fiatalok kriminalitás morfológiai sajátosságai – Helyetelemzés*. A nemzetközi kitekintés (*A fiatalok kriminalitására reagálás a nemzetközi egyezmények, elvárások tükrében*) után a mű utolsó, mégis talán legmeghatározóbb részén (*A fiatalok bűnözés rendszerszemléletű vizsgálata*) egy sajátos ív húzódik végig: Rosta úgy vizsgálja meg a fiatalokra vonatkozó magyar joganyagot és kezelőrendszert, hogy abba „fő inputként” belehelyezi az ifjakat, hogy a kezelés után megnézzük, abból milyen „fő output” származik, ily módon választ kapva arra a kérdésre, hogy van-e kiút, remény a fiatalok számára az igazságszolgáltatásból. *A fiatalok bűnözés kriminológiája és szociológiája* módszertanát illetően megállapíthatjuk, hogy az multidiszciplináris, leíró, elemző, empirikus és értékelő jellegű egyaránt. Mivel a fiatalok kérdése komplex, a szerző így is közelíti meg. Ha kihagynánk egy tényezőt, mint például a fiatalok pszichológiai sajátosságait, már nem kapnánk hű képet róluk, és sosem jutnánk valódi megoldáshoz a problémák kezelésében.

Az első fejezet kitér azokra a XIX–XX. századi társadalmi és tudományos változásokra, amelyek megalapozták a fiatalokkal való „más elbánás” elvét, majd körbejárja a fogalom jelentését egyrészt jogi (életkor-megjelölés, beszámíthatóság jogszabályi vonatkozásai), másrészt jogon túli (pszichológiai, szociológiai, biológiai) szempontból. Mindeközben folyamatosan érinti a XXI. század modern jelenségeit, problémáit, így egyebek között az úgynevezett akcelerációt és posztadoleszcenciát. Előbbi jelentése a „túl koránra toltott” biológiai érés, utóbbi pedig az ifjúság kitolódása, vagyis „a valódi felnőttég” kései elérése. Ezek felvetése releváns büntetőjogi, jogalkotási szempontból is, hiszen indokolhatják a fiatalok életkori sávjának megváltoztatását, vagy akár a fiatal felnőtt kategória megjelenését. Ezek pedig igencsak aktuális kérdések voltak a közelmúltban, gondoljunk például azokra a heves vitákra, amelyek a hatályos büntető törvénykönyvünk életkor-leszállítását érintették (a büntethetőség alsó korhatára bizonyos esetekben tizenkét év!). Rosta mindezek vizsgálata mellett foglalkozik azzal is, hogy más államok jogában milyen életkori minimumok és maximumok érvényesülnek, és könyvéből választ kaphatunk arra a kérdésünkre, hogy mi az oka a különbségeknek. Ír a beszámíthatóságról, amely ma mint speciális tartalommal bíró kategória hiányzik a fiatalok büntetőjogából. Ugyanakkor, eltérően az

eddigi koncepcióktól (amelyek többek között *Csemáné Váradi Erika*¹², *Lévay Miklós*¹³, *Ligeti Katalin*¹⁴ munkásságához kötődnek), nem nyúl vissza a korábbi fogalmakhoz, mint például „értelmi, erkölcsi, szellemi fejlettség”, hanem a „társadalmi érettség” kifejezése körében egy új megközelítést fejt ki.

Tény és való, hogyha valaki azt a kérdést teszi fel, miként alakul a fiatalok bűnözése, a médiából kellően félelmetes választ fog kapni. A tömegkommunikációs eszközök számos negatív jelenségről számolnak be a fiatalok kapcsán, felkapva általában a legkirívóbb eseteket. Innentől kezdve pedig nem csoda, ha a társadalom nagy része ferde szemmel néz a bűnözőkre, az államtól megtorlást, izolálást várva, az enyhébb bánásmódot elutasítva. *A fiatalok bűnözés kriminológiája és szociológiája* második fejezetében „le hull a lepel”: választ kaphatunk arra, vajon tényleg növekszik-e e kategória elkövetőinek száma. Igaz-e, hogy egyre erőszakosabbak és könyörtelenebbek az elkövetési módok? Valamint megtudhatjuk azt is, hogy „egy-egy szárazabbnak tűnő” statisztikai adat (mint például a fiatalok csoportos elkövetéseiben való felülreprezentáltsága) milyen távolabbi, szociológiai, pszichés összefüggésekre vezethető vissza. Arról is olvashatunk, hogy van-e, és ha igen, miért van „átjárás” az elkövetők és az áldozatok között. Annak pedig, aki szeretne betekintést kapni a fiatalok bűnözésére vonatkozó nemzetközi joganyagba, mindenképp érdemes megnéznie a harmadik fejezetet. A dokumentumelemzés módszerével Rosta Andrea – a fő harmonizációs területek kiemelésével – bemutatja egyebek között az ENSZ gyermekjogi egyezményt, a pekingi szabályzatot, a rijádi irányelveket.

A könyv utolsó egysége, szerintünk a kötet magva, a fiatalok bűnözésére vonatkozó rendszerszemléletű, töbttényezős vizsgálata. Itt követhetjük végig az ifjak útját: hogyan kerülnek be az elkövetett cselekményekre reagáló kezelőrendszerbe, mi történik velük ott, és hogyan kerülnek ki onnan (vagy rosszabb esetben oda vissza). Az input oldalon szerepelnek a kriminogén tényezők, vagyis a bűnözéshez vezető okok. Ezeket Rosta a következő struktúrában írja le: a mikro- (család, iskola, kortárs csoport) és makrohatások (társadalmi,

---

12 Például Csemáné Váradi Erika: A fiatalok bűnözésének igazságszolgáltatásának nemzetközi tendenciái az Európai Unióban, különös tekintettel egyes országok szabályozására. In: Az Európai Unió hatása a büntetőjog fejlődésére. Miskolc, 2004; Csemáné Váradi Erika: A nemzetközi szabályozás új irányai a fiatalok bűnözésének szabályozásában. Büntetőjogi Kodifikáció, 2008/2.

13 Lévay Miklós: A fiatalok bűnözésének igazságszolgáltatásának szabályozása Magyarországon. Az Európa Tanács R (2003) 20. számú ajánlása a fiatalok bűnelkövetésére vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről. In: Ligeti Katalin (szerk.): Weiner A. Imre ünnepi kötet. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005

14 Például Ligeti Katalin: A fiatalok bűnözésének igazságszolgáltatási törvényének koncepciója. Büntetőjogi Kodifikáció, 2006/2.

gazdasági viszonyok) elkülönülnek, s azok mindig a psziché, az individuum szűrőjén át értékelődnek. Ez alapján a valódi kérdés nem az, hogy egy tényező (például a rossz szociális helyzet) önmagában bűnelkövetésre sarkallhat-e, hanem az, hogy abból az egyén mit szűr le, a kapott érzelmét, információt, élethelyzetet hogyan dolgozza fel. Ezért is mondhatjuk ki például azt, hogy nincs összefüggés szegénység és bűnözés között. A kezelőrendszeren belül a szerző bemutatja a fiatalokkal kapcsolatba kerülő teljes szervezetrendszert (nem csak az igazságszolgáltatás szereplőit!), valamint a rájuk vonatkozó hatályos és történeti joganyagot. Általában valamennyi rendszerszereplő vizsgálatánál megjelennek a következő témakörök: a szerv történeti háttere vagy eredete, joganyaga, feladata, szerepe, lehetséges hatása a fiatalkorúra, a vele kapcsolatban megfogalmazott elvárások, kérdések és megoldások. Szeretnénk kiemelni, a teljesség igénye nélkül, azokat a szervekben rejlő problémákat, amelyekre a szerző felhívja figyelmünket: a „gyermekbarát igazságszolgáltatás” gyakorlatban való csökkenés megvalósulása, a személyi állomány fiatalokúakra vonatkozó speciális szakképzettségének hiánya, a diverziós eszközök kis száma, a bírák motiválatlansága. A legtöbb konfliktus viszont a büntetés-végrehajtási intézményekhez és a javítóintézetekhez kötődik, ezek egyebek között a „nevelés” tartalmának meghatározatlanságából, a társadalom részéről érkező átnevelés illúziójából, a nevelők-felügyelők nézeteltéréseiből fakadnak. Hogy ezek mire vezethetők vissza, milyen hatással járhatnak, az kiderül a fejezetből. Azt ugyanakkor itt is szükséges hangsúlyoznunk, hogy a szerző nem bírálatként, hanem a fejlődést, a továbbgondolást elősegítő kritikaként veti fel a problémákat, fejet hajtva a rendszerszereplők mindennapi küzdelmei, tevékenysége előtt.

A lezárásban egyrészt választ kapunk arra, hogy van-e kiút az igazságszolgáltatás rendszeréből, másrészt a szerző még egyszer összefoglal bizonyos fejlesztésre, javításra váró területeket: ilyenek a szakképzés, a civil szféra és a sértett bevonása a fiatalkorút érintő folyamatba, az elérhetetlen ideákkal való leszámolás, a diverziós eszközök bővítése, a szülői felelősség kidolgozása. Rosta kifejti az úgynevezett „szellemi bűnmegelőzés” fogalmát, utolsó gondolatként pedig rendszerez: megjelöli a problémákra való reakálás négy kívánatos irányát.

A fiatalkorú bűnözés kriminológiája és szociológiája az érintett témát átfogóan tárgyaló könyv, multidiszciplináris jellege és rendszerszemlélete miatt több tudományterületet érintő monográfia. Olvasóját komplex, új látásmódra készíti, ezáltal kétségkívül közelebb viszi őt egy élő társadalmi jelenség optimális kezeléséhez, „megoldásához”. Miközben bővíti mindany-

KÖNYVISMERTETÉS

---

nyitunk ismereteit, kritikus szemléletre ösztönöz anélkül, hogy elvesztenénk hitünket a „rendszerben”, a nevelésben rejlő lehetőségekben. Így mindazok számára, akiknek „szívügyük” a fiatalok sorsa, valóban egy új korszak nyitánya lehet Rosta Andrea műve.

Készítette: Janković-Izsó Nóra

